

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Specifika odsouzených mužů umístěných ve věznici s dohledem

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:
PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

Vypracoval:
Bc. Milan Skoumal

Brno 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Specifika odsouzených mužů umístěných ve věznici s dohledem“ zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této diplomové práce. Elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné.

Brno 14. 3. 2010

.....
Bc. Milan Skoumal

Poděkování

Děkuji panu PhDr. Miloslavu Jůzlovi, Ph.D. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé diplomové práce.

Děkuji své manželce Jiřince za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé diplomové práce, a které si nesmírně vážím.

Bc. Milan Skoumal

OBSAH

Úvod	2
1. Kriminalita a její trestání	5
1.1 Současná kriminalita	5
1.2 Tresty za trestné činy	11
1.3 Ukládání nepodmíněných trestů	14
2. Vězeňská služba České republiky	19
2.1 Organizace vězeňské služby	19
2.2 Diferenciace výkonu trestu odsouzených	25
2.3 Výkon trestu odnětí svobody s dohledem	32
3. Resocializace	39
3.1 Možnosti a proces resocializace	39
3.2 Programy zacházení s odsouzenými	46
3.3 Pracovní možnosti odsouzených v dohledu	59
4. Průzkum odsouzených mužů umístěných ve věznici s dohledem	65
4.1 Projekt šetření, stanovení hypotéz, metodologická východiska	65
4.2 Analýza zjištěných údajů a jejich interpretace	70
4.3 Výsledky výzkumu, shrnutí a potvrzení či vyvrácení hypotéz	80
Závěr	86
Resumé	89
Anotace	90
Použitá literatura a prameny	91
Seznam příloh	94

Úvod

V naší společnosti je v období posledních let zaznamenána rostoucí trestná činnost, která je páchána ve stále brutálnější a násilnější formě. Z toho plyne i nebývalý zájem široké i odborné veřejnosti o řešení kriminality jako jevu, který se nebezpečně usadil v naší společnosti. Z důvodu medializace některých trestních kauz jsou téměř všichni seznamováni s těmi nejhoršími zločiny a následně tresty, které za ně byly uloženy. Předkládány jsou ty nejtěžší trestné činy a ve známosti jsou i věznice, ve kterých jsou tyto medializovaní odsouzení umístěni. Kdo by si nevzpomněl na Věznice Mírov, Valdice, Plzeň nebo Vazební věznice Brno či Praha – Pankrác. Veřejnost je zajedno, ano spáchal trestný čin, tak si ho musí vykonat. Většina těchto medializovaných odsouzených je umístěna ve věznicích na odděleních pro odsouzené v nejpřísnějších typech, kterými jsou ostraha a zvýšená ostraha. Jsou odsouzení za závažné trestné činy k dlouholetým trestům. Máme zde ale další věznice a oddělení, kde jsou umístováni odsouzení v mírnějších typech, s dozorem a v nejmírnějším typu s dohledem. V současné době je ve výkonu trestu odnětí svobody (dále jen „výkon trestu“) ve věznici typu s dohledem asi 540 odsouzených mužů. Ve Věznici Břeclav je umístěných asi sedmdesát těchto odsouzených mužů. Jsou umístěni na oddělení s dohledem a na oddělení specializovaném pro výkon trestu odsouzených trvale pracovní nezařaditelných ve věznici s dohledem. Jací vlastně jsou odsouzení v nejmírnějším typu věznice s dohledem? Jaké metody a činnosti jsou vytvářeny a používány k jejich resocializaci ve věznici? Jsou připraveni na návrat do společnosti po vykonání trestu?

Cílem mé diplomové práce bude zjistit, zda odsouzení v nejmírnějším typu věznice jsou opravdu málo trestně narušené osoby. Analýzou osobních spisů těchto odsouzených a s použitím dotazníku bych chtěl zjistit, jaké bylo jejich rodinné a sociální zázemí před nástupem výkonu trestu, v případě jejich přeřazení do mírnějšího režimu výkonu trestu zda přispělo ke kladnějšímu hodnocení výkonu trestu, zda jsou v mírnějším typu věznice spokojeni, zda si uvědomují své trestní jednání, jaké mají kontakty se svou rodinou a zda jsou u nich vytvořeny potřebné rodinné a sociální podmínky po propuštění z výkonu trestu.

Ze získaných poznatků a zjištění by se daly ve vězeňské službě sestavovat projekty zaměřené na účelnější využívání resocializačních metod a vytváření programů zacházení vedoucích k přípravě odsouzených na vstup do společenského života po výkonu trestu.

Při přípravě projektu této diplomové práce (listopad a prosinec 2008) byl projednán a schválen Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky ve třetím čtení přelomový trestní zákoník z dílny ministerstva spravedlnosti¹. Trestní norma zpřísnila postihy za nejtěžší trestné činy a zmodernizovala české trestní právo. Vzhledem k tomu, že má diplomová práce vznikala prakticky na přelomu a přechodu těchto dvou trestních norem, základní znak, kterým je specifika odsouzených mužů umístěných ve věznici s dohledem je v obou normách stejný a tudíž nezměněn. Nepodmíněný trest odnětí svobody se bude vykonávat diferencovaně jak ve věznici s dohledem, tak s dozorem, s ostrahou i se zvýšenou ostrahou, tak jak tomu bylo doposud.

Dalším významným dokumentem, který jsem zahrnul do diplomové práce je usnesení č. 1150 ke Strategii prevenci kriminality na léta 2008 až 2011², kterou přijala vláda České republiky dne 15. října 2007. Jsou zde definovány základní priority, principy a okruhy prevence kriminality a představují doporučený rámec pro tvorbu a uskutečňování strategií prevence kriminality všech článků veřejné správy na úrovni ústředních správních úřadů, krajů a obcí. Strategie je koncipována na základě současné situace v oblasti kriminality, vychází z nejnovějších poznatků vědeckých výzkumů a domácích i zahraničních zkušeností.

Pracuji ve Věznici Břeclav jako vedoucí samostatného referátu správního. Ve své práci převážně administrativního pracovníka mám možnost nahlédnout a prostudovat si osobní spisy a rozsudky odsouzených osob umístěných ve věznici.

Věznice Břeclav je podle svého stavebně technického zabezpečení a způsobu střežení zařazena jako věznice typu s ostrahou a jsou zde dále zřízena další oddělení, která svým pojetím neohrožují účel výkonu trestu odnětí svobody přísnějšího typu věznice.

¹ <http://www.epravo.cz/top/clanky/novy-trestni-kodex-55335.html>

² <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/prevence/strategie1016/strategie3.pdf>

Mezi další oddělení patří zvláštní oddělení věznice pro výkon vazby určené pro obviněné, které vzal do vazby Okresní soud v Břeclavi a Okresní soud v Hodoníně, a dvě samostatná oddělení pro odsouzené umístěné do věznice typu s dohledem.

V diplomové práci zdůrazním, jaká je úloha a jaké jsou cíle Vězeňské služby České republiky k dosažení co nejlepších výsledků v rámci plnění Strategie prevence kriminality na léta 2008 až 2011 a jaký je podíl odborných zaměstnanců na jejich plnění. Příprava odsouzených na propuštění z výkonu trestu odnětí svobody je jedním ze stěžejních úkolů a povinností Vězeňské služby České republiky. Jak tito propuštění odsouzení jako znovu svobodní občané po propuštění z výkonu trestu obstojí, záleží také na tom, jaké podmínky jim ve věznicích odborní zaměstnanci připraví.

Diplomovou práci jsem rozdělil do čtyř kapitol, které nás svým obsahem provedou současnou kriminální situací v České republice, organizačním a koncepčním rozvojem Vězeňské služby České republiky, poukáže na možnosti přípravy odsouzených na propuštění a uplatňování programů zacházení vedoucích k resocializaci odsouzených a vyhodnocení výsledků výzkumu odsouzených mužů umístěných ve věznicích s dohledem. V kapitole o resocializaci jsem v závěrečné části jednotlivých podkapitol popsal konkrétní realizaci programů zacházení a pracovní možnosti odsouzených umístěných ve Věznicích Břeclav.

1. Kriminalita a její trestání

1.1 Současná kriminalita

Počátek současné české společnosti lze datovat listopadovými událostmi roku 1989. Příchod demokratických změn přinesl výrazné změny společenské, hospodářské, ekonomické a také především sociální. Naš stát se otevřel světu a svět se otevřel nám. Stali jsme se součástí Evropské unie a plnohodnotnými evropskými občany.

Euforie našeho obyvatelstva z nově nabyté svobody postupně upadla a nastoupila skutečná realita v podobě ztráty životních jistot, prohlubující se nezaměstnanosti, neúspěchů v podnikání, zařazení na špatně placené práce a s tím související zvyšující se zadluženost rodin a jejich následné rozpady.

Otevřením hranic našeho státu, zvýšenou migrací cizinců, dostupností drog, provozováním různých podvodných her a vlivem dalších dosud „nepoznaných“ prvků, začalo docházet ke zvyšování kriminality, které přímo s těmito prvky souvisely. Na vzniklé situace a s tím spojené dopady nebyla naše společnost a ani občané připraveni. To byly jen některé důvody, kvůli kterým se prudce zvýšila kriminalita a na ni navazující závažná organizovaná trestná činnost.

Alarmující byla především narůstající kriminalita dětí a mládeže. Některé děti jsou svými rodiči zneužívány k páčání trestných činů a tyto trestné činy musí být odloženy pro jejich nízký věk. Nemůžeme přehlédnout ani zvyšující se brutalitu a násilí mezi dětmi a mládeží. Nejen mezi mládeží samotnou, ale jsou to i fyzické útoky a napadání učitelů ve školách a vychovatelů v ústavech mládeže. Kriminalita dnešní mládeže se stala nelichotivým fenoménem dnešní doby. Víme, že některá provinění spáchaná mládeží mají v sobě takové prvky násilí a agresivity, které dosud nebyly zaznamenány. Je to především nedostatečnou výchovou v rodinách, působením v partách, braním drog a s tím související návaznou trestnou činností. Ta pak dosahuje daleko objemnějších forem a narušenost mládeže je někdy taková, že ani primární prostředky mediace a probace již nejdou použít.

Dne 15. října 2007 přijala vláda České republiky usnesení č. 1150 ke Strategii prevenci kriminality na léta 2008 až 2011³. V tomto usnesení jsou uvedena základní východiska a údaje o trestné činnosti, kde je mimo jiné uvedeno:

„V České republice již čtvrtým rokem dochází ke snižování počtu zjištěných trestných činů. V roce 2006 byl jejich počet nejnižší od roku 1993. V roce 2006 poklesl počet hospodářských, majetkových, násilných i mravnostních trestných činů. Spolu s poklesem kriminality došlo i k meziročnímu poklesu škody způsobené trestnou činností o 44 % (v roce 2006 24 miliard korun).

V rámci majetkové kriminality nadále dominují krádeže vloupáním do rodinných domků, do víkendových chat a do bytů a u krádeží prostých převládají krádeže věcí z automobilů, krádeže automobilů a krádeže kapesní. Přes trend snižování majetkové trestné činnosti pokračoval nárůst kapesních krádeží. Počet zjištěných trestných činů proti majetku poklesl o 10 %. Podíl jednotlivých trestných činů zůstává neměnný – převažují úvěrové podvody, neoprávněná držení platební karty, podvody a zpronevěry. Pachatelé předkládají žádosti s nepravou identitou klienta, padělaná potvrzení o výši příjmů od svého zaměstnavatele, padělané nebo pozměněné platební nástroje.

V oblasti násilné kriminality došlo k poklesu zjištěných úmyslných ublížení na zdraví, vydírání, loupeží i loupeží na finančních institucích; došlo k mírnému zvýšení trestných činů loupeží na benzinových čerpadlech a tzv. pouličních loupeží. Většina pouličních loupeží je spáchána na osamělých osobách, které se pohybují v noční, ale i v denní době na málo frekventovaných místech. Pachatelé 40,4 % násilné kriminality se rekrutují z řad recidivistů. Setrvalý pokles počtu evidovaných trestných činů a výše způsobených škod lze vysvětlit jednak změnami, které jsou zaváděny do stylu práce Police České republiky, ale také dlouhodobě realizovanými preventivními opatřeními, která byla během minulých dvanácti let uskutečňována ve 234 městech České republiky. Přitom výše finančních prostředků vynaložených na oblast prevence představuje necelá 0,3 % výše způsobených škod v roce 2006.“

³ <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/prevence/strategie1016/strategie3.pdf>

Vládní Strategie prevence kriminality na léta 2008 až 2011 navazuje na předcházející strategie a klade si za cíl dále zvyšovat pocit bezpečí občanů a snižovat míru a závažnost trestné činnosti. Vláda v ní definuje základní priority, principy a okruhy prevence kriminality a představuje doporučený rámec pro tvorbu a uskutečňování strategií prevence kriminality všech článků veřejné správy na úrovni ústředních správních úřadů, krajů a obcí. Strategie je koncipována na základě současné situace v oblasti kriminality, vychází z nejnovějších poznatků vědeckých výzkumů a domácích i zahraničních zkušeností.

Priority Strategie spočívají ve snižování majetkové a násilné kriminality, v eliminaci kriminálně rizikových sociálně patologických jevů, v omezování příležitostí k páchání trestné činnosti, ve zvyšování rizika pro pachatele, že bude dopaden a v informování občanů o legálních možnostech ochrany před trestnou činností.

Cílovými skupinami, jimž je věnována zvýšená pozornost, je mládež ohrožená sociálně patologickými jevy nebo již s kriminální zkušeností, prvopachatelé trestných činů, recidivisté a sociálně vyloučené komunity. Důraz je kladen na plošné zavádění Systému včasné intervence a týmů pro mládež, jako významného nástroje snižování trestné činnosti mládeže a na legislativní ukotvení prevence kriminality v českém právním řádu.

Systém prevence kriminality v České republice⁴ byl vytvořen už při vzniku samostatné České republiky. Po rozdělení Československa a následným vznikem samostatné České republiky k 1. lednu 1993 začala vláda České republiky kromě základních funkcí postupně vytvářet i systém prevence kriminality. Vládu k tomuto kroku vedly jednak předchozí zkušenosti s prevencí kriminality z let minulých (1918 až 1989) ale především společenská diskuse o limitech trestní politiky a její schopnosti reagovat na kvantitativní a kvalitativní změny ve vývoji kriminality a dalších sociálně patologických jevů po roce 1990.

⁴ <http://www.mpkv.cz/index.asp?menu=307>

Tři zásadní kroky vlády ČR z let 1993 a 1994:

1. Vláda uložila zainteresovaným orgánům předložit „Návrh programů sociální prevence a prevence kriminality“ (usnesení č. 22 ze dne 20. ledna 1993).
2. Vláda uložila ministrovi vnitra zřídit Republikový výbor pro prevenci kriminality (usnesení č. 617 ze dne 3. listopadu 1993).
3. Vláda schválila „Program sociální prevence a prevence kriminality - aktuální stav a východiska do roku 1996“ a uložila úkol vypracovat příslušné resortní programy v oblasti prevence kriminality (usnesením č. 341 z 15. června 1994).

Republikový výbor pro prevenci kriminality (RVPPK) se stal během šestnácti let vrcholnou institucí odpovědnou za vytváření koncepce preventivní politiky vlády na meziresortní úrovni a její konkretizace na úrovni místní. RVPPK nese gesci za zpracování materiálů pro jednání vlády z oblasti prevence kriminality, schvaluje žádosti a dotace na projekty prevence kriminality předložené městy a kraji včetně výše finančních prostředků z kapitoly Všeobecné pokladní zprávy státního rozpočtu.

V současné době má RVPPK dvacet členů. Jeho předsedou je ministr vnitra a ve výboru pracují zástupci ministerstev pro místní rozvoj, dopravy, financí, obrany, práce a sociálních věcí, spravedlnosti, vnitra, zdravotnictví a dále zástupci Nejvyššího státního zastupitelství, Policejního prezidia, Generálního ředitelství cel, Generálního ředitelství vězeňské služby, Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, Správy služeb zaměstnanosti Ministerstva práce a sociálních věcí, Rady vlády ČR pro záležitosti romské komunity, Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky a Probační a mediační služby.

Výsledkem činnosti RVPPK je dobrá meziresortní spolupráce a vybudovaný systém prevence kriminality v České republice, který se opírá o resortní preventivní projekty, programy prevence kriminality na místní úrovni, aktivity Policie České republiky, obecních policí, nestátních neziskových organizací i podnikatelských subjektů.

Dne 1. ledna 2010 vstoupil v platnost zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, který zásadně změnil původní trestní normu. Jen krátkou formou připomenu původní trestní normu, kterou byl zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů. Trestní zákon byl i přes značný počet novelizací ve své koncepci stále poznamenán politickoprávní doktrínou totalitního státu a nebyla zde zachována proporcionalita mezi sankcemi stanovenými za jednotlivé trestné činy, jak z hlediska druhu sankcí, tak i z hlediska jejich trestních sazeb.

O vydání nové trestní normy, která by nahradila stávající trestní normu se za celých uplynulých téměř dvacet let pokoušela nejedna vláda a všechny návrhy byly i přes své podrobné rozpracování vždy zamítnuty. V roce 2006⁵ po nástupu nové vlády a nového ministra spravedlnosti byla ministerstvem stanovena jako jedna z priorit vypracování nového trestního zákoníku a zahájena legislativní práce na zpracování tohoto kodexu v rámci Reformy justice. V květnu 2007 byl návrh dokončen a poprvé v historii ministerstvo spravedlnosti umožnilo občanům České republiky zúčastnit se připomínkového řízení a tím ovlivnit podobu tohoto zásadního kodexu. Z 330 připomínek zaslaných občany bylo zapracováno celkem 27 podnětů – mezi nimi byly např. vytvoření nové skutkové podstaty zanedbání péče o zvíře z nedbalosti nebo zvýšení ochrany práv duševního vlastnictví.

V návrhu trestního zákoníku byl kladen velký důraz na zákonné vymezení přesných a jednoznačných skutkových podstat trestných činů. Návrh přinesl novou kategorizaci trestných činů na přečiny a zločiny. Za přečiny budou pokládány všechny nedbalostní a úmyslné trestné činy, na něž trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. Zločiny budou všechny trestné činy, které nebudou podle trestního zákoníku přečiny; zvláště závažnými zločiny budou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let. Změny se budou promítat i do trestního řízení. Zločiny budou vedeny ve standardním trestním řízení, u přečinů budou převažovat zjednodušené formy řízení, odklony a alternativní řešení, včetně širokého uplatnění prostředků probace a mediace.

⁵ <http://www.epravo.cz/top/clanky/novy-trestni-kodex-55335.html>

Jedna z hlavních filozofií návrhu byla taková, že pokud to povaha spáchaného činu umožňuje, má být trest odnětí svobody nahrazen alternativními druhy trestů (např. obecně prospěšnými pracemi, peněžitým trestem ve formě denních sazeb, zákazem činnosti a nově také trestem domácího vězení).

Dne 11. listopadu 2008 byl poslaneckou sněmovnou schválen nový trestní zákoník velkou většinou 120 hlasů a tehdejší ministr spravedlnosti JUDr. Jiří Pospíšil se vyjádřil:⁶ „Poslanecká sněmovna svým schválením zamkla dveře za komunistickou minulostí České republiky v oblasti trestního práva a postavila nás na úroveň státům, které ve své moderní historii nepoznaly totalitární systém a nemusí se s ním proto nyní vyrovnávat. Je všeobecně známo, že přijetí nového trestního zákoníku je jednou z mých priorit. Děkuji proto také mým opozičním kolegům, že se nenechali zlákat tradiční a lákavou metodou zamítání a podpořili návrh ministerstva spravedlnosti, který dbá na ochranu člověka a na jeho základní práva a svobody“.

Dne 8. ledna 2009 byl trestní zákoník beze změn schválen senátem, dne 27. ledna 2009 byl zákon podepsán prezidentem republiky Václavem Klausem a od 1. ledna 2010 vstoupil v platnost nový zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Vzhledem k tomu, že zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů je platný od 1. ledna 2010, budu jej probírat podrobněji a poukážu na stávající platné znění.

⁶ <http://www.epravo.cz/top/clanky/novy-trestni-kodex-55335.html>

1.2 Tresty za trestné činy

Tresty za trestné činy byly do 31. prosince 2009 uvedeny v zákoně č. 140/1961 Sb., Trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, v části 1. Obecné části, hlavy IV. Tresty.

V zákoně č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů platném od 1. ledna 2010 jsou v části první, Obecné části, hlavy V, uvedeny Trestní sankce.

Díl první: Druhy trestních sankcí a obecné zásady pro jejich ukládání

§ 36 Druhy trestních sankcí

Trestními sankcemi jsou tresty a ochranná opatření.

§ 37 Obecné ustanovení pro ukládání trestních sankcí

1. Trestní sankce lze ukládat jen na základě trestního zákona.
2. Pachateli nelze uložit kruté a nepřiměřené trestní sankce. Výkonem trestní sankce nesmí být ponížena lidská důstojnost.

§ 38 Přiměřenost trestních sankcí

1. Trestní sankce je nutno ukládat s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a poměrům pachatele.
2. Tam, kde postačí uložení trestní sankce pachatele méně postihující, nesmí být uložena trestní sankce pro pachatele citelnější.
3. Při ukládání trestních sankcí se přihlédne i k právem chráněným zájmům osob poškozených trestným činem.

Dále jsou v oddíle čtvrtém uvedeny druhy trestů a výjimečný trest

§ 52 Druhy trestů

1. Za spáchané trestné činy může soud uložit tresty
 - a) odnětí svobody,
 - b) domácí vězení,
 - c) obecně prospěšné práce,
 - d) propadnutí majetku,
 - e) peněžitý trest,
 - f) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
 - g) zákaz činnosti,
 - h) zákaz pobytu,
 - i) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
 - j) ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání,
 - k) ztrátu vojenské hodnosti,
 - l) vyhoštění.

2. Trestem odnětí svobody se rozumí, nestanoví-li trestní zákon jinak,
 - a) nepodmíněný trest odnětí svobody,
 - b) podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody,
 - c) podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem.

3. Zvláštním typem trestu odnětí svobody je výjimečný trest (§ 54).

§ 53 Ukládání více trestů samostatně a vedle sebe

1. Stanoví-li trestní zákon za některý trestný čin několik trestů, lze uložit každý tento trest samostatně nebo i více těchto trestů vedle sebe. Vedle trestu, který stanoví trestní zákon za některý trestný čin, lze uložit i jiné tresty uvedené v § 52. Nelze však uložit domácí vězení vedle odnětí svobody a obecně prospěšných prací, obecně prospěšné práce vedle odnětí svobody, peněžitý trest vedle propadnutí majetku a zákaz pobytu vedle vyhoštění.

2. Domácí vězení, obecně prospěšné práce, peněžitý trest, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, vyhoštění a zákaz pobytu lze uložit samostatně, i když trestní zákon na některý trestný čin takový trest nestanoví.

§ 54 Výjimečný trest

1. Výjimečným trestem se rozumí jednak trest odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let, jednak trest odnětí svobody na doživotí. Výjimečný trest může být uložen jen za zvlášť závažný zločin, u něhož to trestní zákon dovoluje.
2. Trest odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let může soud uložit pouze tehdy, jestliže závažnost zvlášť závažného zločinu je velmi vysoká nebo možnost nápravy pachatele je obzvláště ztížena.
3. Trest odnětí svobody na doživotí může soud uložit pouze pachateli, který spáchal zvlášť závažný zločin vraždy podle § 140 odst. 3, nebo který při spáchání zvlášť závažného zločinu obecného ohrožení dle § 272 odst. 3, vlastizrady (§ 309), teroristického útoku podle § 311 odst. 3, teroru (§ 312), genocidia (§ 400), útoku proti lidskosti (§ 401), použití zakázaného bojového prostředku a nedovoleného vedení boje podle § 411 odst. 3, válečné krutosti podle § 412 odst. 3, perzekuce obyvatelstva podle § 413 odst. 3 nebo zneužití mezinárodně znávaných a státních znaků podle § 415 odst. 3 zavinil úmyslně smrt jiného člověka, a to za podmínek, že
 - a) takový zvlášť závažný zločin je mimořádně závažný vzhledem k zvlášť zavrženíhodnému způsobu provedení činu nebo k zvlášť zavrženíhodné pohnutce nebo k zvlášť těžkému a těžko napravitelnému následku a
 - b) uložení takového trestu vyžaduje účinná ochrana společnosti nebo není naděje, že by pachatele bylo možno napravit trestem odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let.
4. Uloží-li soud trest odnětí svobody na doživotí, může zároveň rozhodnout, že doba výkonu trestu ve věznici se zvýšenou ostrahou se pro účely podmíněného propuštění do doby výkonu trestu nezapočítává.

1.3 Ukládání nepodmíněných trestů

Ukládání trestů za trestné činy byly do 31. prosince 2009 uvedeny v zákoně č. 140/1961 Sb., Trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, v části 1. Obecné části, hlavy IV. Tresty.

V zákoně č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů platném od 1. ledna 2010 jsou v části první, Obecné části, hlavy V, Trestní sankce.

Oddíl 5: Ukládání a výkon jednotlivých trestů

§ 55 Odnětí svobody

1. Nepodmíněný trest odnětí svobody se ukládá nejvýše na dvacet let, jestliže nejde o mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody (§ 59) nebo o výjimečný trest (§ 54).
2. Za trestné činy, u nichž horní hranice trestní sazby odnětí svobody nepřevyšuje tři léta, lze uložit nepodmíněný trest odnětí svobody jen za podmínky, že by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu zjevně nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život.
3. Nepodmíněný trest odnětí svobody se vykonává podle jiného právního předpisu ve věznicích.

§ 56 Výkon trestu odnětí svobody

1. Nepodmíněný trest odnětí svobody se vykonává diferencovaně ve věznici
 - a) s dohledem,
 - b) s dozorem,
 - c) s ostrahou, nebo
 - d) se zvýšenou ostrahou.

2. Soud zpravidla zařadí do věznice
 - a) s dohledem pachatele, kterému byl uložen trest za přečin spáchaný z nedbalosti a který dosud nebyl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin,
 - b) s dozorem pachatele, kterému byl uložen trest za přečin spáchaný z nedbalosti a který již byl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin, nebo pachatele, kterému byl uložen trest za úmyslný trestný čin ve výměře nepřevyšující tři léta a který dosud nebyl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin,
 - c) s ostrahou pachatele, kterému byl trest uložen za úmyslný trestný čin a nejsou zároveň splněny podmínky pro umístění do věznice s dozorem nebo se zvýšenou ostrahou, a pachatele, který byl odsouzen pro přečin spáchaný z nedbalosti a nebyl zařazen do výkonu trestu odnětí svobody do věznice s dohledem nebo s dozorem,
 - d) se zvýšenou ostrahou pachatele, kterému byl uložen výjimečný trest (§ 54), kterému byl uložen trest odnětí svobody za trestný čin spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny (§ 108), kterému byl za zvlášť závažný zločin (§ 14 odst. 3) uložen trest odnětí svobody ve výměře nejméně osmi let, nebo který byl odsouzen za úmyslný trestný čin a v posledních pěti letech uprchl z vazby nebo z výkonu trestu.
3. Soud může zařadit pachatele do věznice jiného typu, než do které má být podle odstavce 2 zařazen, má-li se zřetelem na závažnost trestného činu a na stupeň a povahu narušení pachatele za to, že bude působení na něj, aby vedl řádný život, v jiném typu věznice lépe zaručeno; do věznice se zvýšenou ostrahou zařadí však vždy pachatele, jemuž byl uložen trest odnětí svobody na doživotí.
4. Způsob výkonu trestu v jednotlivých typech věznic upravuje jiný právní předpis.

§ 57 Přeražení odsouzeného do věznice jiného typu

1. Během výkonu trestu odnětí svobody může soud rozhodnout o přeražení odsouzeného do věznice jiného typu, který se od věznice, v níž dosud odsouzený trest vykonává, může lišit o jeden stupeň.
2. O přeražení odsouzeného do věznice s mírnějším režimem rozhodne soud tehdy, jestliže chování odsouzeného a způsob, jakým plní své povinnosti, odůvodňují závěr, že přeražení přispěje k jeho nápravě.
3. O přeražení odsouzeného do věznice s přísnějším režimem může soud rozhodnout, jestliže
 - a) odsouzený závažným způsobem nebo opakovaně porušil stanovený pořádek nebo kázeň, nebo
 - b) odsouzený byl pravomocně uznán vinným trestným činem, který spáchal během výkonu trestu.
4. Z věznice se zvýšenou ostrahou nelze přeradit
 - a) odsouzeného, kterému byl uložen trest odnětí svobody na doživotí a který dosud nevykonal alespoň deset let tohoto trestu,
 - b) jiného odsouzeného, který trest vykonává ve věznici se zvýšenou ostrahou, před výkonem alespoň jedné čtvrtiny uloženého trestu.
5. Do věznice s dozorem a věznice s dohledem nelze přeradit odsouzeného, který se má na základě rozhodnutí soudu podrobit ochrannému léčení v ústavní formě, nebo odsouzeného, kterému byl uložen trest vyhoštění.
6. Na návrh odsouzeného, který ve věznici určitého typu vykonal nepřetržitě alespoň jednu čtvrtinu uloženého trestu, nejméně však šest měsíců, může soud rozhodnout o jeho přeražení do věznice s mírnějším režimem; to neplatí pro odsouzeného, kterému byl uložen trest odnětí svobody na doživotí a vykonává jej ve věznici se zvýšenou ostrahou.
7. Není-li návrhu podle odstavce 6 vyhověno, může jej odsouzený opakovat až po uplynutí šesti měsíců od skončení řízení o jeho předchozím návrhu.

§ 58 Mimořádné snížení trestu odnětí svobody

1. Má-li soud vzhledem k okolnostem případu nebo vzhledem k poměrům pachatele za to, že by použití trestní sazby odnětí svobody trestním zákonem stanovené bylo pro pachatele nepřiměřeně přísné a že lze dosáhnout nápravy pachatele i trestem kratšího trvání, může snížit trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby tímto zákonem stanovené.
2. Soud může snížit trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby též tehdy, jestliže odsuzuje pachatele, který napomohl zabránit trestnému činu, jenž jiný připravoval nebo se o něj pokusil, jestliže vzhledem k poměrům pachatele a povaze jím spáchané trestné činnosti má za to, že lze dosáhnout nápravy pachatele i trestem kratšího trvání.
3. Při snížení trestu odnětí svobody podle odstavců 1 a 2 nelze uložit trest
 - a) pod pět let, činí-li dolní hranice trestní sazby odnětí svobody alespoň dvanáct let,
 - b) pod tři léta, činí-li dolní hranice trestní sazby odnětí svobody alespoň osm let,
 - c) pod jeden rok, činí-li dolní hranice trestní sazby odnětí svobody alespoň pět let.
4. Soud může snížit trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby také pachateli označenému jako spolupracující obviněný, který splnil stanovené podmínky podle jiného právního předpisu; přitom vezme v úvahu povahu trestného činu uvedeného v jeho doznání v porovnání se zvláště závažným zločinem spáchaným členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny, jehož dokonání pomohl zabránit anebo k jehož objasnění přispěl, dále význam takového jeho jednání, osobu pachatele a okolnosti případu, zejména zda a jakým způsobem se podílel na takovém zvláště závažném zločinu, jehož dokonání pomohl zabránit anebo k jehož objasnění se zavázal, a jaké následky svým jednáním případně způsobil. Omezením stanoveným v odstavci 3 přitom není vázán.

5. Soud může snížit trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby též tehdy, jestliže odsuzuje pachatele za přípravu k trestnému činu nebo za pokus trestného činu nebo za pomoc k trestnému činu a má vzhledem k povaze a závažnosti přípravy nebo pokusu nebo pomoci za to, že by použití trestní sazby odnětí svobody tímto zákonem stanovené bylo pro pachatele nepřiměřeně přísné a že lze dosáhnout nápravy pachatele i trestem kratšího trvání. Omezením stanoveným v odstavci 3 přitom není vázán.
6. Soud může snížit trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby také tehdy, jestliže pachatel jednal v právním omylu, ale mohl se tohoto omylu vyvarovat (§ 19 odst. 2), spáchal trestný čin odvraceje útok nebo jiné nebezpečí, aniž byly zcela splněny podmínky krajní nouze (§ 28) nebo nutné obrany (§ 29), anebo překročil meze přípustného rizika (§ 31) nebo meze jiné okolnosti vylučující protiprávnost. Omezením stanoveným v odstavci 3 přitom není vázán.

§ 59 Mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody

- 1) Pachateli, který znovu spáchal zvlášť závažný zločin (§ 14 odst. 3), ač již byl pro takový nebo jiný zvlášť závažný zločin potrestán, může soud uložit trest v horní polovině trestní sazby odnětí svobody stanovené v trestním zákoně, jejíž horní hranice se zvyšuje o jednu třetinu, jestliže závažnost zvlášť závažného zločinu je vzhledem k takové recidivě a ostatním okolnostem případu vysoká nebo možnost nápravy pachatele je ztížena.
- 2) Horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody může po zvýšení podle odstavce 1 převyšovat dvacet let.

2. Vězeňská služba České republiky

2.1 Organizace vězeňské služby

Vězeňská služba České republiky⁷ (dále jen „Vězeňská služba“) byla zřízena na základě zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o vězeňské službě“), který stanovuje její úkoly, organizaci a řízení. Ministr spravedlnosti České republiky jmenuje generálního ředitele Vězeňské služby, který je ministrovi odpovědný za činnost Vězeňské služby. Generální ředitel Vězeňské služby vydává svá nařízení, kterými řídí činnost generálního ředitelství se sídlem v Praze a činnost organizačních jednotek (viz. příloha č. 1), kterými jsou věznice, vazební věznice a Institut vzdělávání Vězeňské služby České republiky. Tyto jednotlivé organizační jednotky řídí ředitel. Ředitel přímo řídí svého služebního zástupce a určené vedoucí oddělení a samostatných referátů, a dále ředitel prostřednictvím svého služebního zástupce řídí další určené vedoucí oddělení a samostatných referátů.

Vězeňská služba zajišťuje zejména výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody a v rozsahu stanoveném zákonem o vězeňské službě i ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů, při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti. Generální ředitelství Vězeňské služby, vazební věznice a věznice, pokud rozhodují ve správním řízení, mají postavení správních úřadů.

Úkoly Vězeňské služby

Vězeňská služba spravuje a střeží vazební věznice a věznice, střeží věznice pro místní výkon trestu a odpovídá za dodržování zákonem stanovených podmínek výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody. Střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody. Prostřednictvím programů zacházení soustavně působí na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a obdobně i na některé skupiny osob ve výkonu vazby s cílem vytvořit předpoklady pro jejich nekonfliktní způsob života po propuštění.

⁷ www.vscr.cz

Zabezpečuje úkoly při předcházení a odhalování trestné činnosti osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody. Provádí výzkum v oboru penologie a využívá jeho výsledky a vědecké poznatky ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody. Vytváří podmínky pro pracovní a jinou účelnou činnost osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody. Zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů a státních zastupitelství a v jiných místech činnosti soudů a ministerstva spravedlnosti a v rozsahu stanoveném zákonem o vězeňské službě zajišťuje bezpečnost výkonu pravomoci soudů a státních zastupitelství. Vede evidenci osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody na území České republiky. Provozuje hospodářskou činnost za účelem zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody, případně i osob ve výkonu vazby.

Organizace a členění Vězeňské služby

Vězeňská služba se člení na vězeňskou stráž, justiční stráž a správní službu. Vězeňská stráž a justiční stráž mají postavení ozbrojeného sboru. Vězeňská stráž střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, střeží vazební věznice, věznice a věznice pro místní výkon trestu a při této činnosti a v uvedených místech zajišťuje stanovený pořádek a kázeň. Justiční stráž zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů a státních zastupitelství a v jiných místech činnosti soudů a ministerstva spravedlnosti a v rozsahu stanoveném zákonem zajišťuje bezpečnost výkonu pravomocí soudů a státních zastupitelství. Správní služba rozhoduje ve správním řízení podle zvláštních právních předpisů a zabezpečuje organizační, ekonomickou, výchovnou a další odbornou činnost. Součástí správní služby je i zdravotnická služba. Činnost správní služby zajišťují občanští zaměstnanci a příslušníci (dále jen "příslušníci"). Příslušníci Vězeňské služby zařazení do správní služby mohou být pověřeni plněním úkolů vězeňské stráže. Příslušníci zařazení v justiční stráži mohou být dočasně povoláni k plnění úkolů vězeňské stráže v místech výkonu vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody jen v mimořádných případech, nemůže-li vězeňská stráž zajistit vlastními prostředky pořádek a bezpečnost v těchto místech, a to pouze se souhlasem ministra spravedlnosti České republiky.

Věznice se člení podle způsobu vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti do čtyř základních typů, a to: věznice s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. Vedle základních typů věznic se zřizují zvláštní věznice pro mladistvé, pro ženy a matky s dětmi. V rámci jedné věznice mohou být zřízena oddělení různých typů, pokud tím nebude ohrožen účel výkonu trestu.

Základní koncepce rozvoje vězeňství v České republice byla přijata v roce 1991 po projednání v komisi pro vězeňství petičního výboru pro právní ochranu a bezpečnost České národní rady.

Koncepce si kladla za cíl zásadním způsobem změnit výkon vazby a trestu odnětí svobody v duchu požadavků Evropských vězeňských pravidel - doporučení č. R (87) 3. Vycházela z moderního pojetí vězeňského systému, který na jedné straně plní represivní funkci k ochraně společnosti před kriminálním chováním, ale na druhé straně plní funkci rehabilitační, tj. usiluje o společenské začlenění a uplatnění odsouzených po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Základní filosofií nového pojetí vězeňství je přísné respektování presumpce nevinny při výkonu vazby s ohledem na dodržování základních lidských práv a svobod a naplňování regulativní funkce trestu odnětí svobody v prosociálním smyslu. Základní principy, od nichž se koncepce vězeňství odvíjela, lze charakterizovat jako depolitizace, demilitarizace, decentralizace a hlavně humanizace vězeňství.

Zákon o vězeňské službě vymezil rámec pro splnění hlavního cíle reformních snah ve vězeňství, tj. vytvořil podmínky pro oddělení vězeňské a justiční stráže od správní služby, v jejímž rámci působí odborný personál, určený k realizaci programů zacházení s odsouzenými. Plnění tohoto záměru posílil proces postupného zcivilňování správní služby, který vytvářel právní překážku proti využívání vychovatelů, pedagogů, psychologů, popř. dalších odborných zaměstnanců k zajišťování úkolů ve strážní a dozorčí službě, jak k tomu docházelo v minulosti, kdy všichni zaměstnanci ve vězeňství byli ve služebním poměru. V tomto duchu byla koncipována i odborná teoretická i praktická příprava vězeňského personálu, umožňující hlubší specializaci příslušníků a občanských zaměstnanců Vězeňské služby České republiky.

Legislativní předpoklady reformy vězeňství byly vytvořeny vydáním zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů, dále zákonem č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o výkonu trestu“), vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů a vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „řád výkonu trestu“).

Na uvedené první kroky reformy navázala další koncepční opatření, vycházející z nových právních úprav výkonu trestu odnětí svobody a přihlížející i k aktuálním problémům a požadavkům vězeňství. Vzhledem k postupnému sjednocování Evropy a novým požadavkům právních úprav, k zamezení mučení a nelidského nebo ponižujícího zacházení, k zabezpečení bezpečnosti, kázně a zajištění podmínek ve věznicích vydal Výbor ministrů členských států Rady Evropy dne 11. ledna 2006 doporučení Rec (2006) 2, nová Evropská vězeňská pravidla⁸, která nahradila stará Evropská vězeňská pravidla - doporučení č. R (87) 3.

Činnost Vězeňské služby je v současné době řízena nařízeními ministra spravedlnosti České republiky, nařízeními generálního ředitele Vězeňské služby, Koncepcí rozvoje českého vězeňství do roku 2015, Koncepcí bezpečnosti Vězeňské služby a Hlavními úkoly Vězeňské služby na rok 2010.

Vězeňská služba je taky zapojena do plnění úkolů a cílů, které byly stanoveny v usnesení vlády České republiky ze dne 15. října 2007 č. 1150 ke Strategii prevence kriminality na léta 2008 až 2011⁹. Strategie prevence kriminality má již ve svém názvu slovo „prevence“: Je to hlavně předcházení, a proto je v tomto dokumentu především zvýrazněna spolupráce příslušných ústředním orgánům státní správy a dalších členů RVPPK.

⁸ Evropská vězeňská pravidla, vydaná jako příloha časopisu České vězeňství č. 1/2006

⁹ <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/prevence/strategie1016/strategie3.pdf>

Cílem vládní Strategie prevence kriminality na léta 2008 až 2011 je zapojení kompetentních ministerstev do této Strategie. Nejedná se jen o přímo zainteresované ministerstva jako jsou ministerstvo vnitra, ministerstvo spravedlnosti, ministerstvo práce a sociálních věcí, ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, ale i další ministerstva jako jsou ministerstvo obrany, ministerstvo zdravotnictví, ministerstvo pro místní rozvoj a ministerstvo dopravy.

Ministerstvo spravedlnosti má při realizaci Strategie posilovat spolupráci Vězeňské služby a Probační a mediační služby, z nichž dva níže uvedené body mají ve vzájemné spolupráci, a další dva neuvedené body jsou přímo určeny Probační a mediační službě. Ta má průběžně vytvářet, pilotně ověřovat a vyhodnocovat nové efektivní metodické postupy, provádět výzkum prevence kriminality a sociálně patologických jevů s důrazem na problematiku dětí a mladistvých, na efektivitu uplatňovaných postupů a opatření podle zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů.

Strategie prevence kriminality v rámci resortu Ministerstva spravedlnosti.

- 1) Posilovat prevenci recidivy kriminálního chování osob vykonávajících nepodmíněný trest odnětí svobody, osob držených ve vazbě a v případě přijetí příslušné právní úpravy i v zabezpečovací detenci, a to zejména tak, že bude kladen důraz na:
 - a. Zacházení s mladistvými a mladými vězni.
 - b. Rozšiřování diferencovaného výkonu trestu odnětí svobody ve specializovaných odděleních.
 - c. Realizaci programů přípravy odsouzených na propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.
 - d. Vytvoření nových metod práce s pachateli, kteří byli odsouzeni za trestné činy násilí na dětech.
 - e. Zajištění výkonu ochranných léčení v ústavní formě během výkonu trestu odnětí svobody.
 - f. Zajištění výkonu nového ochranného opatření – zabezpečovací detence.

- 2) Při realizaci programů přípravy odsouzených na propuštění z výkonu trestu odnětí svobody dále posilovat spolupráci Vězeňské služby a Probační a mediační služby tak, aby bylo vyvinuto společné úsilí k začlenění pachatelů zpět do společnosti, k podpoře obětí trestné činnosti, k prevenci kriminality a ochraně společnosti, a to zejména následovně:
- a. Dokončit vývoj, ověření, vyhodnocení a postupné zavedení hodnotícího nástroje pro určení rizik a potřeb pachatele (SARPO) do praxe.
 - b. Vyvíjet, pilotně ověřovat a postupně rozšiřovat další specifické programy pro odsouzené poskytované ve věznicích a střediscích Probační a mediační služby v rámci přípravy a výkonu podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody za současného uložení dohledu tzv. parole.
 - c. Vyvíjet a pilotně ověřovat restorativní programy a postupy zaměřené na zvýšení účasti obětí v procesu podmíněného propuštění a nápravy následků způsobených trestným činem.

Cílem vládní Strategie prevence kriminality na léta 2008 až 2011 je zvyšování pocitu bezpečí občanů a snižování míry a závažnosti trestné činnosti. Jsou zde definovány základní priority, principy, okruhy prevence kriminality a doporučení. Priority strategie spočívají mimo jiné v eliminaci kriminálně rizikových sociálně patologických jevů a v omezování příležitostí k páčání trestné činnosti. Mezi cílové skupiny pak patří mládež s kriminální zkušeností, prvopachatelé a recidivisté. V rámci resortu Ministerstva spravedlnosti České republiky je kladen důraz na realizaci programů přípravy odsouzených na propuštění a to znamená na samostatný život v mezích zákona.

Základní strategií Vězeňské služby a jím vedených odborně vzdělaných zaměstnanců je připravovat takové formy programů zacházení, které svým pojetím budou sloužit k prevenci kriminality dospělých i mladistvých pachatelů a které budou směřovat k integraci pachatelů zpět do společnosti a tím k ochraně společnosti před kriminalitou a následným opakováním trestné činnosti.

2.2 Diferenciace výkonu trestu odsouzených

Do jednotlivých typů věznic soud zařadí odsouzené již ve svém rozhodnutí při vynesení odsuzujícího rozsudku. Zařazení do jednotlivých typů věznic je přesně vymezeno vnějšími znaky, jako je např. rozpětí trestní sazby za spáchaný čin a jeho četnost apod. Soudy zpravidla nemohou rozhodnout jinak než jak je uvedeno v trestním zákoníku.

Soud podle § 39 odst. 1 trestního zákoníku při stanovení druhu trestu a jeho výměry přihlédne k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, k osobním, rodinným, majetkovým a jiným poměrům pachatele a k jeho dosavadnímu způsobu života a k možnosti jeho nápravy. Dále přihlédne k chování pachatele po činu, zejména k jeho snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu. Pokud byl označen jako spolupracující obviněný, též k tomu, jak významným způsobem přispěl k objasnění zvláště závažného zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny nebo pomohl zabránit pokusu nebo dokonání takového trestného činu. Přihlédne také k účinkům a důsledkům, které lze očekávat od trestu pro budoucí život pachatele. Další upřesnění stanovení druhu trestu a jeho výměry je uvedeno v odstavcích 2 až 7.

Po přijetí do věznice provádí další umístování odsouzených dle § 9 odst. 3 zákona o výkonu trestu generální ředitelství Vězeňské služby, které je v souladu s rozhodnutím soudu o zařazení do určitého typu věznice. Dle § 7 odst. 1 řádu výkonu trestu se při rozhodování o umístování odsouzených dále řídí zejména druhem programů zacházení s odsouzenými realizovaných v jednotlivých věznicích a podle možností též přihlíží k tomu, aby odsouzený vykonával trest odnětí svobody co nejbližší místu pobytu blízkých osob.

Umístování odsouzených je stanoveno v § 7 zákona o výkonu trestu, kde je uvedeno, že se umístí ují odděleně odsouzení muži od odsouzených žen a dále zpravidla odsouzení:

- *mladiství od dospělých* - z důvodu aby nedocházelo k negativnímu ovlivňování mladistvých a ne ještě prizonizovaných jedinců staršími a zkušenějšími odsouzenými a aby se zamezilo napodobování nežádoucích vzorů mladistvými,

- *recidivisté od odsouzených, kteří jsou ve výkonu trestu poprvé* - účelem je odsouzeným opakovaně trestaným zabránit v negativním působení na odsouzené méně narušené, kteří jsou bez vězeňské zkušenosti,

- *za úmyslně spáchané trestné činy od odsouzených za trestné činy z nedbalosti* - opět s ohledem na narušení jedinců bez vězeňských zkušeností, které se předpokládá větší u odsouzených trestaných za úmyslné trestné činy nežli u odsouzených trestných činů nedbalostních,

- *trvale pracovní nezařaditelní* - dle § 69 odst. 1 zákona o výkonu trestu¹⁰ - vzhledem k různosti jejich volnočasových aktivit a odpočinek,

- *s poruchami duševními a poruchami chování* - jde o odborné specializované zacházení s takto narušenými odsouzenými,

- *s uloženým ochranným léčením* - zpravidla s uloženým ochranným léčením v ústavní formě, které by mohlo být vykonáno ve věznici.

Při umístování odsouzených se taky respektuje i místo bydliště, aby nebyl odsouzenému znemožněn nebo ztížen kontakt s primární rodinou, který je velice důležitý pro jeho bezkonfliktní výkon trestu a zpětnou adaptibilitu.

¹⁰ § 69 odst 1, zákona o výkonu trestu - odsouzeným trvale pracovní nezařaditelným je odsouzený:

- a) který je starší 65 let, pokud sám nepožádá o práci
- b) který je uznán plně invalidním, nebo
- c) jehož zdravotní stav neumožňuje trvalé pracovní zařazení.

Diferenciace výkonu trestu odsouzených je dále stanovena v řádu výkonu trestu v § 39, kde je v odst. 5 - 10 uvedeno:

§ 39

- 1) Hodnocení úspěšnosti plnění programu zacházení je základním podkladem pro návrh na přeřazení odsouzeného do věznice jiného typu.
- 2) Návrh na přeřazení odsouzeného do věznice jiného typu podá soudu ředitel věznice zpravidla na základě doporučení odborných zaměstnanců (§ 8 odst. 1).
- 3) Odborní zaměstnanci doporučí řediteli věznice podání návrhu na přeřazení odsouzeného do věznice s mírnějším způsobem vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti, pokud je hodnocení programu zacházení odsouzeného kladné, a pokud byly vyčerpány možnosti dané věznice při aktualizaci programu zacházení.
- 4) Odborní zaměstnanci doporučí řediteli věznice podání návrhu na přeřazení odsouzeného do věznice s přísnějším způsobem vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti, pokud bylo prokázáno, že s odsouzeným bylo zacházeno způsobem navrženým v komplexní zprávě a
 - a. odsouzený je zařazen do minimálního programu zacházení a jeho hodnocení po dobu alespoň tří hodnotících období (§ 38 odst. 2) neumožňuje aplikaci individuálního programu zacházení,
 - b. odsouzený spáchá ve věznici trestný čin nebo zvlášť závažným způsobem opakovaně neplní povinnosti nebo porušuje zákazy stanovené v § 28 zákona.
- 5) **Volba a způsob naplňování cíle programu zacházení je vedle chování, jednání, postojů ke spáchanému trestnému činu a výkonu trestu jednou z rozhodujících skutečností při zařazování odsouzeného do některé ze zpravidla tří prostupných skupin vnitřní diference.**
- 6) **Do první prostupné skupiny vnitřní diference se zařazují odsouzení, kteří převážně aktivně plní program zacházení i své další povinnosti a chovají se a jednají v souladu s vnitřním řádem.**
- 7) **Do druhé prostupné skupiny vnitřní diference se zařazují odsouzení s nevyjasněným a kolísavým postojem a přístupem k programu zacházení a svým povinnostem.**

- 8) Do třetí prostupné skupiny vnitřní diference se zařazují odsouzení, kteří převážně**
- a. program zacházení neplní nebo jej odmítají,**
 - b. neplní své povinnosti,**
 - c. chovají se a jednají v rozporu s vnitřním řádem.**
- 9) Prostupné skupiny vnitřní diference tvoří ucelený systém pozitivní motivace odsouzených. Ve vnitřním řádu se stanoví podrobnější podmínky vnitřní diference tak, aby odsouzený mohl být během výkonu trestu na základě změn v přístupu, plnění programu zacházení, plnění povinností a chování a jednání v souladu, či nesouladu s vnitřním řádem postupně zařazován do jednotlivých skupin.**
- 10) O zařazení a o změně zařazení odsouzeného do prostupné skupiny vnitřní diference rozhoduje ředitel věznice nebo jeho zástupce na základě doporučení odborných zaměstnanců (§ 8 odst. 1), zpravidla při hodnocení programu zacházení (§ 38 odst. 1, 2).**

Vnitřní diference je dále upravena ve vnitřních předpisech Vězeňské služby. Vnitřní diference vyjadřuje zařazení odsouzených do tří prostupných skupin vnitřní diference (dále jen „PSVD“) podle jejich přístupu k naplňování stanoveného cíle programu zacházení, chování, jednání, postoje ke spáchanému trestnému činu a přístupu k plnění povinností v průběhu výkonu trestu. Cílem vnitřní diference je motivovat odsouzené k aktivnímu a zodpovědnému přístupu k plnění svých povinností a naplňování programu zacházení prostřednictvím diferencovaného zacházení. Vnitřní diference se zpravidla neuplatňuje v přijímacím oddělení, a to včetně dočasně eskortovaných odsouzených, a dále v oddělení nástupním, výstupním a krizovém. Ve specializovaném oddělení a oddělení bezdrogové zóny se uplatňuje, pokud kapacita oddělení přesáhne 30 odsouzených.

Ve věznicích jsou uplatňovány **zásady realizace vnitřní diference** a využívání **motivační činitelé** v závislosti na typu věznice (motivační činitele jsem uvedl pouze ve věznici s dohledem).

Zásady realizace vnitřní diference

(1) Odsouzení se po ukončení pobytu v nástupním oddělení zařadí na návrh odborné komise rozhodnutím ředitele věznice do II. PSVD, ve zvlášť odůvodněných případech lze odsouzené zařadit do I. nebo III. PSVD, např. při přemístění z jiné věznice stejného typu s přihlédnutím k dosavadnímu hodnocení odsouzených.

(2) Do I. PSVD se zařazují odsouzení, kteří splňují kritéria uvedená v § 39 odst. 6 řádu výkonu trestu a kteří se aktivně ve spolupráci se zaměstnanci podílí na činnostech souvisejících s organizací života ve věznici nebo mimo ni.

(3) Do II. PSVD se zařazují odsouzení, kteří splňují kritéria uvedená v § 39 odst. 7 řádu výkonu trestu a kteří se občasně ve spolupráci se zaměstnanci podílí na činnostech souvisejících s organizací života ve věznici i mimo ni.

(4) Do III. PSVD se zařazují odsouzení, kteří splňují kritéria uvedená v § 39 odst. 8 řádu výkonu trestu.

(5) Do I. nebo II. PSVD se přeřadí odsouzení vždy o jeden stupeň, přičemž:

a) lhůta pro přeřazení z III. do II. PSVD je po uplynutí dvou hodnotících období, pokud odsouzení vzorně plnili všechny stanovené povinnosti, nespáchali žádný další kázeňský přestupek nebo jim byly dříve uložené kázeňské tresty zahlazeny a vyhovují stanoveným kritériím, a nejedná se o odsouzené k výjimečnému trestu odnětí svobody. U odsouzených k výjimečnému trestu odnětí svobody je to po uplynutí čtyř hodnotících období, pokud jsou zařazeni do věznice s ostrahou a se zvýšenou ostrahou,

b) lhůta pro přeřazení ze II. do I. PSVD je zpravidla nejdříve po dvou hodnotících obdobích, pokud vzorně plní všechny stanovené povinnosti, nespáchali žádný kázeňský přestupek nebo jim byly dříve uloženy kázeňské tresty zahlazeny a vyhovují kritériím, a nejedná se o odsouzené k výjimečnému trestu odnětí svobody. U odsouzených k výjimečnému trestu odnětí svobody je to po uplynutí čtyř hodnotících období, pokud jsou zařazeni do věznice s ostrahou a se zvýšenou ostrahou,

(6) Do II. nebo III. PSVD se přeřadí odsouzení:

a) z I. do II. PSVD při uložení kázeňského trestu a dále odsouzení, kteří nevyhovují kritériím pro zařazení do I. PSVD,

b) z I. do III. PSVD při uložení kázeňského trestu umístění do celodenního uzavřeného oddělení nebo samovazby anebo při důvodném podezření ze spáchání trestného činu,

c) z II. do III. PSVD, kteří po uplynutí zpravidla jednoho hodnotícího období neplní program zacházení nebo jej odmítají, soustavně neplní své základní povinnosti, chovají se a jednají v rozporu se zákonem o výkonu trestu, řádu výkonu trestu a vnitřním řádem nebo byli za závažný přestupek kázeňsky trestáni celodenním umístěním do uzavřeného oddělení nebo umístěním samovazby.

Motivační činitelé ve věznici s dohledem

(1) Motivačními činiteli uplatňovanými v I. PSVD se rozumí možnost:

a) podání návrhu ředitele věznice k podmíněnému propuštění nebo připojení se k takovému návrhu,

b) udělení odměny podle § 45 odst. 2, písm. h) zákona o výkonu trestu,

c) udělení odměny podle § 45 odst. 2, písm. g) zákona o výkonu trestu,

d) předložení návrhu k realizaci opuštění věznice v souvislosti s návštěvou podle § 19 odst. 7 zákona o výkonu trestu,

- e) udělení volného pohybu k návštěvě akcí realizovaných mimo věznici nebo za účelem plnění programu zacházení anebo k docházce do školy, při plnění pracovních úkolů, a to podle příslušných ustanovení řádu výkonu trestu,
- f) realizace vycházek podle možností věznice v maximální možné míře,
- g) povolení návštěv až 6 osob,
- h) podle podmínek věznice povolení návštěv bez zrakové a sluchové kontroly zaměstnanců věznice podle § 19 odst. 5 zákona o výkonu trestu,
- i) přednostního zařazení do práce,
- j) realizace nákupu potravin a věcí osobní potřeby minimálně dvakrát týdně,
- k) jednorázového nákupu do výše 800,- Kč,
- l) účasti na pořádaných kulturních akcích ve věznici bez omezení,
- m) využívání místnosti pro kondiční cvičení,
- n) sledování televizních programů bez omezení,
- o) uplatnění estetických prvků v ubytovacím prostoru v maximálním rozsahu,
- p) používání dalších věcí v maximálním rozsahu.

(2) Motivační činitelé uvedené v předcházejícím odstavci se ve II. PSVD uplatňují ve výjimečných případech s tím, že

- a) jednorázový nákup je umožněn do výše 600,- Kč,
- b) rozsah sledování televizních programů je omezen do 24 hodin,
- c) uplatnění estetických prvků 1 kusu od každého druhu v ubytovacím prostoru (např. květina, polička, obrázek).

(3) Motivační činitelé uvedené v odstavci pro I. PSVD se ve III. PSVD neuplatňují s tím, že

- a) jednorázový nákup je umožněn do výše 400,- Kč,
- b) rozsah sledování televizních programů je omezen do 22 hodin.

Věznice Břeclav je se svým příslušným stavebně technickým zabezpečením, charakterem a způsobem střežení určena jako věznice s ostrahou a je zde zřízeno mimo jiné oddělení s dohledem a oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovně nezařaditelných¹¹ ve věznici s dohledem. Vnitřní diferenciaci je prováděna dle výše uvedených zásad realizace vnitřní diferenciaci s využitím motivačních činitelů v závislosti na typu věznice s dohledem. Diferenciaci výkonu trestu odsouzených je tudíž prováděna v souladu s platnými zákonnými normami rozpracovanými ve vnitřních předpisech Vězeňské služby.

2.3 Výkon trestu odnětí svobody s dohledem

Soud ve svém rozhodnutí v souladu s trestním zákoníkem rozhodne o tom, do jakého typu věznice bude odsouzený zařazen k výkonu trestu. Trestní zákoník v § 56 stanovuje výkon trestu odnětí svobody:

§ 56

- 1) Nepodmíněný trest odnětí svobody se vykonává diferencovaně ve věznici
 - a. s dohledem,
 - b. s dozorem,
 - c. s ostrahou, nebo
 - d. se zvýšenou ostrahou.
- 2) Soud zpravidla zařadí do věznice
 - a. s dohledem pachatele, kterému byl uložen trest za přečin spáchaný z nedbalosti a který dosud nebyl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin,

¹¹ § 69 odst 1, zákona o výkonu trestu - odsouzeným trvale pracovně nezařaditelným je odsouzený:

- d) který je starší 65 let, pokud sám nepožádá o práci
- e) který je uznán plně invalidním, nebo
- f) jehož zdravotní stav neumožňuje trvalé pracovní zařazení.

Řád výkonu trestu v § 51 dále stanovuje, jaké podmínky mají být odsouzeným vytvořeny pro výkon trestu odnětí svobody ve věznici typu s dohledem:

§ 51

Zajišťování vnitřní bezpečnosti ve věznici s dohledem

- 1) V prostorách věznice se pohybují odsouzení bez omezení.
- 2) Odsouzení pracují zpravidla na pracovištích mimo věznici, dohled nad jejich pracovní činností provádí vychovatel minimálně jedenkrát týdně.
- 3) V mimopracovní době se odsouzeným umožňuje volný pohyb mimo věznici, a to k účasti na akcích kulturně výchovných a osvětových, sportovních, bohoslužbách a k návštěvám zdravotnických, rehabilitačních a obdobných zařízení, na základě povolení ředitele věznice, který rozhodne, zda budou doprovázeni zaměstnancem Vězeňské služby.
- 4) K účelu uvedenému v odstavcích 2 a 3 se odsouzeným vydávají propustky s vyznačením prostoru, ve kterém se mohou pohybovat ve stanovené době.
- 5) Návštěvy odsouzených se uskutečňují zpravidla bez dohledu zaměstnance Vězeňské služby. V souvislosti s návštěvou může ředitel věznice jednou za dva týdny povolit odsouzenému dočasně opustit věznici nejdéle na dobu 24 hodin. O povolení dočasného opuštění věznice se odsouzenému vydá potvrzení na předepsaném tiskopisu, ze kterého je zřejmé, kde a po jakou dobu se může zdržovat.

Tiskové oddělení generálního ředitelství Vězeňské služby ve svém vyjádření¹² (příloha č. 2) charakterizovalo jaká je filozofie výkonu trestu ve věznicích, kde jsou umístěni odsouzení s typem věznice dohled. Ve vyjádření je mimo jiné uvedeno následující (částečně upraveno):

„O zařazení do konkrétního typu věznice rozhoduje soud. Existence režimu výkonu trestu s dohledem umožňuje trestní zákoník a je i v souladu s Evropskými vězeňskými pravidly. Účelem tohoto typu zařízení je co nejvíce přiblížit podmínky trestu civilnímu životu u pachatelů, kteří nejsou pro společnost nebezpeční. Usnadňuje to jejich návrat do společnosti a mimo jiné snižuje riziko další recidivy. Z legislativního pohledu lze uvést, že dle ustanovení § 56 odst. 2, písm. a) trestního zákoníku soud zpravidla zařadí do věznice s dohledem pachatele, kterému byl uložen trest za přečin spáchaný z nedbalosti a který dosud nebyl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin.

V návaznosti na uvedené a s přihlédnutím k tomu, že ve věznicích s dohledem se nepoužívají speciální stavebně technické prostředky ani ozbrojené strážné k zabránění útěku odsouzených, je volen způsob zacházení, který se s ohledem na osobnost odsouzeného a druh spáchané trestné činnosti odlišuje od zacházení v přísnějších typech věznic. Jak je uvedeno v ustanovení § 51 řádu výkonu trestu, jsou zde definována pravidla dohledu nad pracovní činností odsouzených ve věznicích nebo mimo věznic, pohybu odsouzených uvnitř věznice i mimo věznic apod.

Filozofie výkonu trestu odnětí svobody ve věznicích s dohledem se opírá hlavně o účel trestu stanovený trestním zákoníkem. V tomto případě je účelem trestu chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchaní trestné činnosti a vychovávat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti. A dále v Doporučení Rec (2006) 2 Výboru ministrů členským státům k Evropským vězeňským pravidlům, je v první části Základní principy v odstavcích 5 a 6 uvedeno následující:

¹² www.vscr.cz

5. Život ve vězení se musí co možná nejvíce přibližovat pozitivním aspektům života na svobodě.

6. Výkon trestu bude zajišťován tak, aby umožnil osobám zbaveným svobody jejich opětné začlenění do svobodné společnosti.

K celkovému působení na vězněné osoby by se měla přínosně podílet i kvalita jejich života ve věznicích a to především tam, kde jsou umístěni odsouzení v typu věznice s dohledem. Z toho důvodu je žádoucí přibližovat tento život duchu Evropských vězeňských pravidel.

Diferencovaným způsobem zacházení s odsouzenými i v dalších jednotlivých typech věznic vytvářet vhodné podmínky pro propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, přičemž v rámci prevence kriminality touto filozofií dále podporovat minimalizaci vzniku recidivy ve společnosti, což je mj. obsahem účelu výkonu trestu.“

Generální ředitelství Vězeňské služby v souladu s rozhodnutím soudu o zařazení do určitého typu věznice rozhodne o umístění odsouzených. Takto je rozhodováno o všech čtyřech typech věznic, tedy i o umístování odsouzených s typem věznice dohled. Odsouzené umístí tak, aby byla zajištěna realizace plnění programů zacházení a podle možností se též přihlédne k tomu, aby odsouzení vykonávali trest odnětí svobody co nejblíže místu pobytu blízkých osob. To v některých případech nelze zajistit z důvodu současné velké přeplněnosti věznic.

Odsouzený vykonává trest ve věznici nebo ve zvláštním oddělení vazební věznice. V rámci jedné věznice mohou být zřízena oddělení různých typů, pokud tím nebude ohrožen účel výkonu trestu. Vězeňská služba svým vnitřním předpisem¹³ stanoví místo výkonu trestu a základní typ věznice.

¹³ NGR č. 12/2010, o vazebních věznicích a profilaci věznic Vězeňské služby České republiky

Věznice s dohledem je pouze jedna a tou je Věznice Odolov - objekt Přední Labská. Další věznice a vazební věznice jsou svým stavebně technickým zabezpečením určeny k zabezpečení odsouzených v typu s dozorem, ostrahou a se zvýšenou ostrahou a jsou zde zřízena oddělení pro odsouzené s typem věznice dohled.

Oddělení pro odsouzené muže s typem věznice dohled jsou zřízena v těchto věznicích a vazebních věznicích: Věznice Odolov - objekt Odolov, Věznice Rapotice, Věznice Břeclav, Věznice Plzeň, Věznice Příbram, Věznice Všehrady, Vazební věznice České Budějovice - objekt Pracov, Vazební věznice Hradec Králové - objekt Pouchov, Vazební věznice Praha - Pankrác.

Oddělení pro odsouzené ženy s typem věznice dohled jsou zřízena v těchto věznicích a vazebních věznicích: Věznice Světlá nad Sázavou, Věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Opava - objekt Olomoucká a Vazební věznice Praha - Ruzyně.

Měsíční statistické hlášení Vězeňské služby ke dni 31. 12. 2009 vykazovalo ve věznicích a vazebních věznicích celkem 19.374 odsouzených. Z toho odsouzených ve věznici typu s dohledem bylo 581 osob - 544 mužů a 37 žen. V tabulce č. 1 jsou uvedeny počty odsouzených v jednotlivých věznicích a vazebních věznicích. Ostatní odsouzení do celkového počtu byli umístěni v jiných věznicích z důvodu např. soudních jednání, léčení apod.

Tabulka 1

Věznice a vazební věznice s umístěnými odsouzenými v typu dohled - stav ke dni 31. 12. 2009		
	muži	ženy
Věznice Odolov	60	--
Věznice Rapotice	46	--
Věznice Břeclav	66	--
Věznice Plzeň	18	--
Věznice Příbram	31	--
Věznice Všehrady	119	--
Vazební věznice České Budějovice	2	--
Vazební věznice Hradec Králové	153	3
Vazební věznice Praha - Pankrác	40	1
Věznice Světlá nad Sázavou	--	4
Věznice a ÚpVZD Opava	--	19
Vazební věznice Praha - Ruzyně	2	9

Věznice Břeclav byla před reprofilací v roce 2006 vazební věznicí s příslušným stavebně technickým zabezpečením a způsobem střežení. Vzhledem k tomuto zabezpečení, charakteru a způsobu střežení je věznice nyní určena jako věznice s ostrahou a je zde zřízeno těchto pět samostatných oddělení:

- zvláštní oddělení věznice pro výkon vazby
- oddělení s dohledem
- oddělení s ostrahou
- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovníě nezařaditelných¹⁴ ve věznici s dohledem
- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovníě nezařaditelných ve věznici s ostrahou

Do Věznice Břeclav jsou z důvodu přísnějšího zabezpečení také umíst'ováni odsouzení s typem věznice dohled, u kterých je toto opatření nutné. Důvodem je zpravidla charakter jejich trestné činnosti, dlouhá délka trestu, násilná trestná činnost nebo i poznatky bezpečnostního charakteru získané během jejich výkonu trestu.

¹⁴ § 69 odst 1, zákona o výkonu trestu - odsouzeným trvale pracovníě nezařaditelným je odsouzený:

- g) který je starší 65 let, pokud sám nepožádá o práci
- h) který je uznán plně invalidním, nebo
- i) jehož zdravotní stav neumožňuje trvalé pracovní zařazení.

3. Resocializace

3.1 Možnosti a proces resocializace

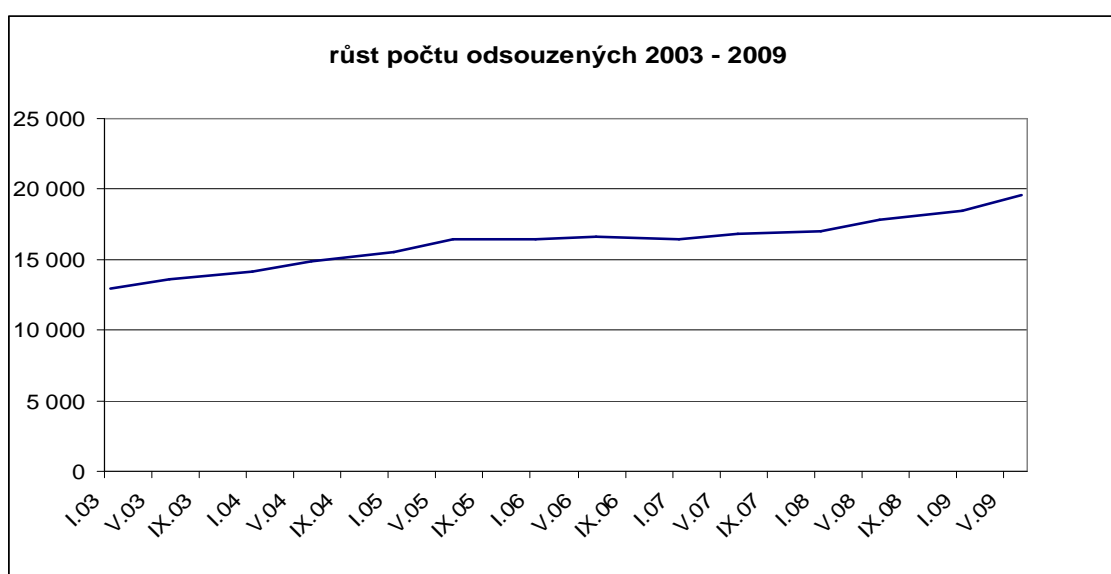
Příprava odsouzených na propuštění z výkonu trestu odnětí svobody je jedním ze stěžejních úkolů a povinností Vězeňské služby, protože tak stanoví zákon o výkonu trestu: „S odsouzenými ve výkonu trestu se musí jednat tak, aby bylo zachováno jejich zdraví, a pokud to doba výkonu trestu umožní, podporovaly se takové postoje a dovednosti, které odsouzeným pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem“, viz § 2 odst. 2 zákona o výkonu trestu. V praxi to znamená vtělit požadavek zákona do celkového průběhu výkonu trestu, do zacházení s odsouzenými, do jejich programů a mít na paměti, že se téměř všichni odsouzení vrátí zpět do společnosti až na opravdu nepatrný zlomek odsouzených (odsouzení s trestem odnětí svobody na doživotí). Jak tito propuštění odsouzení jako znovu svobodní občané obstojí, záleží také na tom, jaké podmínky jim budou ve věznicích vytvořeny.

A právě příprava odsouzených na samostatný život po konci výkonu trestu odnětí svobody, směřující k plnohodnotné integraci do občanské společnosti, uplatňovaná ve věznicích, zpravidla ve výstupních odděleních, má při resocializaci odsouzených své nezastupitelné místo. Může tomu tak být, pokud je tato činnost s odsouzenými naplněna skutečným obsahem a smyslem a pokud se dokáže ubránit formalismu, povrchnosti, stádnosti a syndromu vyhoření. Při současném stavu přeplněnosti věznic a z toho vyplývajících důsledků je to ale rozhodně těžký úkol.

Úkol je to těžký, protože za poslední roky došlo k velkému nárůstu počtu odsouzených osob (viz graf č. 1). Od začátku roku 2007 jde o nárůst o více než tři tisíce odsouzených, které ale nebylo kopírováno rovnoměrným růstem kapacit a personálu. Tato skutečnost má zásadní vliv na chod a režim věznic, podstatným způsobem zasahuje do možností a podmínek zacházení a samozřejmě se promítá i do přípravy odsouzených na propuštění, včetně využívání extramurálních aktivit.

Proto je třeba dívat se na problematiku přípravy osob na propuštění tak, že kapacity věznic jsou výrazným způsobem přeplněné, dochází k přetěžování odborných zaměstnanců a někde je dokonce těchto zaměstnanců nedostatek. Přes tyto uvedené problémy je realizace programů vedoucích k přípravě odsouzených na propuštění organizována a prováděna v nejvyšší možné formě.

Graf 1

Příprava odsouzených na propuštění by měla být završením úsilí vazebních věznic a věznic o snížení míry kriminogenních rizik vztahující se k nebezpečnosti pachatele po jeho propuštění, resp. k možnosti opakování trestného činu. Kriminogenní rizika patří mezi ty faktory, s kterými lze dynamicky pracovat a lze je podle potřeby a možnosti měnit (např. oblasti bydlení, finance, zaměstnání, životní styl, myšlení). Metodické nastavení činnosti v přípravě odsouzených míří k zabezpečení takové formy a obsahu, aby tyto faktory byly podstatným způsobem zahrnuty do jednotlivých aktivit programu zacházení a jsou koncipovány ve vnitřních předpisech Vězeňské služby.

Rizika, jimiž odsouzení po propuštění na svobodu procházejí jsou vesměs dobře známa a mezi ta nejčastější patří:

- problémy kulturně-orientační, technické
- problémy s bydlením a zaměstnáním
- zadlužení a neschopnost splácet
- nedostatek rodinného zázemí, vztahové obtíže
- odmítnutí společností
- návrat do kriminální subkultury
- neschopnost postarat se sám o sebe
- rozpor mezi očekáváním a realitou

Odsouzení sice často navenek prohlašují, že po návratu domů „bude všechno v pohodě a že vše zvládnou“, ale přitom první dny, týdny a měsíce jsou kritickou dobou, kdy se mnohdy rozhoduje o dalším jejich životním osudu. Věznice samy mají zkušenosti se selháváním odsouzených a někteří se do výkonu trestu opakovaně vrací.

Vězeňská služba se zaměřuje na umístování vhodných odsouzených v rámci intenzivnějšího zacházení do výstupních oddělení dle § 74 zákona o výkonu trestu zpravidla 6 měsíců před koncem výkonu trestu a dále na konečnou fázi výkonu trestu, kdy se dle § 41 odst. 4 zákona o výkonu trestu pro všechny ostatní odsouzené vytvářejí podmínky pro jejich pozdější samostatný způsob života. Můžeme tak v základně rozdělit přípravu odsouzených na přípravu:

- ve výstupním oddělení
- mimo výstupní oddělení

Výstupní oddělení mají být zřízena podle zákona ve všech typech věznic, a to i ve věznicích s dohledem, které svým charakterem odpovídají otevřené věznici. Samozřejmě je zřetelný rozdíl ve výkonu trestu na jedné straně v Hradci Králové objektu Pouchov a na straně druhé v Praze - Pankráci či v Břeclavi, jenž probíhá v objektu vazební věznice a bývalé vazební věznice. Ve věznicích s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou jsou výstupní oddělení zřízena, zejména ve věznicích s dozorem a ostrahou ve standardním výkonu.

Věznice mají vytvořen jasný a přehledně strukturovaný systém vytipování vhodných odsouzených k umístění do výstupního oddělení. Zpravidla odpovědný zaměstnanec za výstupní oddělení a vychovatelé z jednotlivých ubytoven předkládají na základě blížícího se konce trestů, termínů podmíněného propuštění a splnění zákonných kritérií návrh odborné komisi na doporučení odsouzeného řediteli věznice k umístění do výstupního oddělení. Odsouzený musí s umístěním a s programem zacházení ve výstupním oddělení souhlasit. O umístění odsouzeného do výstupního oddělení rozhoduje ředitel věznice na návrh odborné komise, jejímž členem je vždy vedoucí oddělení, psycholog, speciální pedagog, sociální pracovník a vychovatel, jemuž je odsouzený svěřen do péče. Ředitel věznice může podle potřeby určit do odborné komise dalšího zaměstnance.

Výkon trestu odsouzených pracovně zařazených ve vazebních věznicích má trochu odlišnou formu, protože zde probíhá příprava odsouzených na propuštění de facto kontinuálně. Integrovaná péče o odsouzené, která má přispět k prevenci recidivy kriminálního chování pachatelů a pomoci jim zařadit se do běžného života na svobodě se tedy prolíná buď celým výkonem trestu, nebo jeho podstatnou částí.

Vězeňská služba v zásadě řeší dvě situace při přípravě odsouzeného na propuštění. Po uplynutí doby trestu stanovené v pravomocném rozhodnutí soudu nebo na základě rozhodnutí soudu o podmíněném propuštění. Další rozdělení je prováděno na přípravu:

- před podmíněným propuštěním
- před pevným výstupem

Příprava odsouzených na propuštění z výkonu trestu **před podmíněným propuštěním** je možná, protože datum lhůty je dopředu znám. Odsouzený/á (dále jen „odsouzený“) má právo po polovině vykonaného trestu (pro trestné činy vyjmenované v § 88 odst. 4, trestního zákoníku platí dvě třetiny, u doživotí po 20 letech) žádat o podmíněné propuštění. Zákon sice nikde nestanovuje povinnost přípravy odsouzeného (udělení podmíněného propuštění záleží pouze na rozhodnutí soudu), nicméně u dlouhodobých trestů je třeba minimalizovat riziko opětovného selhání pro případ, kdy by se odsouzený bez přípravy ocitl najednou podmíněně propuštěn na svobodě. Odsouzení s dlouhodobými tresty tvoří zhruba 20% z celkového počtu odsouzených (ročenky Vězeňské služby za poslední roky).

Větší pozornost je věnována zejména těm odsouzeným s dlouhodobými tresty, kteří mají dobré hodnocení plnění programu zacházení, případně spolupracují s Probační a mediační službou a u nichž existuje reálná vyšší pravděpodobnost možného podmíněného propuštění.

Týká se to především odsouzených z věznice s ostrahou (nebo zvýšenou ostrahou) s tresty 10, 15 let a výše a podobných odsouzených přeřazených do věznic s dozorem. Věznice si jsou tohoto vědomy a v rámci výběrového systému odsouzených umisťují vhodně vytypované osoby do výstupního oddělení i před možností podmíněného propuštění. Zvláštní odpovědnost mají v tomto věznice se zvýšenou ostrahou a ostrahou, protože musí pečlivě zvažovat, koho do výstupního oddělení zařadí či nikoliv.

Příprava odsouzených na propuštění **před skončením trestu**, kteří **jsou umístěni do výstupních oddělení** je vzhledem k již uváděné přeplněnosti věznic prováděna s více či méně převažujícími problémy. Věznice musí stále navyšovat počet odsouzených, a tak dochází k fyzickému využívání místností pro ubytování, které dříve sloužily jako místnosti kulturní, pro aktivity programu zacházení a pomalu se snižuje i dřívější kapacita výstupních oddělení.

Největší problémy ve výstupních odděleních i přes jejich různorodost se ve srovnání s minulými roky nijak zásadně nemění a jsou to:

- nedostatečné prostory vyčleněné pro výstupní oddělení,
- nevyhovující umístění výstupního oddělení ve věznici,
- stírání rozdílu mezi výstupním oddělením a ostatním ubytováním,
- nedostatečná kapacita,
- vybavení výstupního oddělení zastaralým zařízením,
- nedostatečné personální zajištění,
- slabá motivace odsouzených k zapojení,
- problematická realizace plánovaných aktivit (zejména u zaměstnaných odsouzených),
- realizace kvalitních, samostatných sebeobslužných aktivit
- nedostatečné využívání extramurálních aktivit,
- administrativní zátěž.

Ale i přes tyto problémy, které jsou známé a musí se jimi zabývat každá věznice zvlášť, výstupní oddělení fungují přiměřeně svým možностям. Vyhodnotit, jak výstupní oddělení přispívají či nepřispívají ke snížení stupně recidivy, lze až s odstupem času. Zřizování a činnost výstupních oddělení je upravena vnitřním předpisem Vězeňské služby České republiky, kde jsou upraveny zásady pro zpracování a vydání vnitřního řádu věznice pro odsouzené a dále upřesňuje metodiku koncipování programů zacházení odsouzených umístěných do výstupního oddělení.

Příprava odsouzených na propuštění **před skončením trestu**, kteří **nejsou umístěni do výstupních oddělení** je upravena dle možností věznic a vazebních věznic. Odsouzeným neumístěným do výstupního oddělení je aktualizován program zacházení se zaměřením na přípravu na propuštění nejméně 3 měsíce před koncem trestu. Základem je řešení aktuálních individuálních potřeb odsouzených (ubytování, doklady, zaměstnání apod.). Podstatnou aktivitou je sociálně právní poradenství, které pokrývá tyto potřeby odsouzených v součinnosti se státními a nestátními institucemi (např. koordinátory pro sociálně nepřizpůsobivé, církevními organizacemi, nízkoprahovými zařízeními apod.). Dále to může být pedagogicko - psychologické poradenství pro řešení problémů v oblasti komunikace, sociálních vazeb, využívání volného času, současných trendů ve společnosti aj. Velmi záleží na konkrétní nabídce věznice a aktivitě odsouzených. Motivace některých odsouzených spolupracovat výrazně klesá, pokud nemusí řešit svůj akutní problém. Potom bývá problematické zapojit do aktivit odsouzeného, který byl v průběhu výkonu trestu hodnocen jako pasivní, neaktivní. Ale i zde je ovšem nutné klást důraz na realizaci přípravy s těmi odsouzenými, kteří z nějakého důvodu nebyli do výstupního oddělení umístěni, aby se – pokud to samozřejmě neodmítají - účastnili aktivit konaných třeba i v rámci činnosti výstupního oddělení.

Příprava odsouzených **ve věznicích s dohledem a ve zvláštních odděleních** vazebních věznic pro výkon trestu. Odsouzení vykonávající trest ve věznicích s dohledem a v malých odděleních ve vazebních věznicích jsou speciálně vybraní, většinou pracovně zařazení, mnozí s volným pohybem uvnitř nebo mimo věznici a v zásadě bezproblémoví. Vzhledem ke skladbě odsouzených, kratším trestům, spíše méně závažné trestné činnosti a charakteru těchto zařízení lze konstatovat, že příprava na propuštění se realizuje v celém průběhu výkonu trestu nebo její podstatné části. Odsouzení pracují, jsou postupně zařazováni do extramurálních aktivit, posilují rodinné a sociální vazby mimo věznici. Programy zacházení se zaměřují na přípravu odsouzených na plynulý přechod do občanského života, třebaže to nemusí být zvýrazněno jako cíl. V konečné fázi výkonu trestu je činnost s odsouzenými zintenzívněna a program zacházení standardně aktualizován v souladu se zákonem o výkonu trestu. Převážná většina odsouzených nespĺňuje zákonné podmínky pro umístění do výstupního oddělení a celá řada z nich je podmíněně propuštěna ještě před koncem trestu.

Tyto věznice zpravidla ani nemají žádné prostory vyčleněné pro výstupní oddělení, v lepším případě vyčlení či lépe řečeno označí celu nebo cely za *výstupní*. Pokud se objeví odsouzený splňující podmínky pro umístění do výstupního oddělení, je umístěn na tuto výstupní ložnici a je mu příslušně aktualizován program zacházení.

3.2 Programy zacházení s odsouzenými

Program zacházení je výchovný prostředek, jehož základem je vedení odsouzených k přijetí odpovědnosti za spáchaný trestný čin a naplňování účelu trestu. Program zacházení se zpracovává na základě komplexní zprávy o odsouzeném s ohledem na délku trestu, charakteristiku osobnosti a příčiny trestné činnosti. Cílem průběžného hodnocení programu zacházení je zhodnocení všech oblastí stanoveného programu zacházení, včetně plnění jeho cíle. Průběžné hodnocení programu zacházení provádí vychovatel a spolupracuje především se speciálním pedagogem a dalšími odbornými zaměstnanci věznice. Programy zacházení jsou sestavovány z jednotlivých aktivit vycházejících z možností věznice. Garantem programů zacházení je příslušný speciální pedagog, který tyto programy sestavuje a aktualizuje ve spolupráci s ostatními odbornými zaměstnanci věznice. Účelem programu zacházení je poskytnout odsouzenému ve výkonu trestu co nejvíce možností k nápravě svého chování a vést ho k tomu, aby po propuštění vedl řádný život.

Na programech zacházení se mimo uvedeného speciálního pedagoga a vychovatele podílejí i další odborní zaměstnanci oddělení výkonu trestu. Vnitřním předpisem Vězeňské služby¹⁵ je stanoveno: „Všichni zaměstnanci zařazení k výkonu služby nebo práce v oddělení výkonu trestu, především realizují svou hlavní (základní) funkci a obsah práce, to je podíl na komplexním zacházení s odsouzenými, včetně jeho nezbytné obsahové, technické a organizační přípravy.“

¹⁵ NGŘ č. 26/2006, kterým se stanoví úkoly občanských zaměstnanců a příslušníků Vězeňské služby České republiky při zabezpečování výkonu trestu odnětí svobody, 1. strana přílohy

Každý z odborných zaměstnanců zařazených k výkonu služby nebo práce v oddělení výkonu trestu má stanoveny úkoly, povinnosti a činnosti, které je povinen plnit. V další části uvádím některé odborné zaměstnance, kteří realizují komplexní zacházení s odsouzenými.

Speciální pedagog je odborný zaměstnanec oddělení, který garantuje u svěřených odsouzených odbornou úroveň realizace programu zacházení a vnitřní diferenciaci. Metodicky usměrňuje výkon práce vychovatelů a pedagogů volného času. Za metodické usměrňování určených zaměstnanců nelze považovat vedení administrativy spojené s plánováním služeb, výkaznictvím odpracovaných hodin, vedení evidence o docházce, čerpání dovolené, apod. Odpovídá, ve spolupráci s ostatními odbornými zaměstnanci, za úroveň odborného zacházení s jednotlivými odsouzenými v návaznosti na jejich komplexní zprávy (více příloha č. 3).

Psycholog je odborný zaměstnanec oddělení, který garantuje u odsouzených odbornou psychologickou činnost a odbornou úroveň realizace programu zacházení (více příloha č. 4).

Sociální pracovník je odborný zaměstnanec oddělení, jehož základním úkolem je samostatná sociální práce, která je zaměřena zejména na plynulý přechod odsouzených do řádného občanského života. Při její realizaci dbá na zajištění a dodržení standardů kvality poskytovaných sociálních služeb (více příloha č. 5).

Sociolog je odborný zaměstnanec oddělení, který zajišťuje analytickou a poradenskou činnost na úseku personální práce, výkonu trestu a vnějších vztahů v rámci dislokace věznice (více příloha č. 6).

Vychovatel je členem týmu, jehož základním úkolem je komplexní výchovná, vzdělávací, diagnostická a preventivní činnost zaměřená na celkový rozvoj osobnosti a na socializaci, resocializaci a reedukaci včetně cílených opatření k optimalizaci vzdělávacího procesu odsouzených a realizaci protidrogové prevence v rámci věznice. Vychovatel je metodicky usměrňován speciálním pedagogem a je podřízen vedoucímu oddělení (více příloha č. 7).

Vychovatel-terapeut je odborný zaměstnanec oddělení, který realizuje individuální a skupinové terapie (více příloha č. 8).

Pedagog volného času je zaměstnanec oddělení, jehož základním úkolem je realizace individuální a skupinové, zájmové a sebeobslužné, eventuálně podle odbornosti a kvalifikace i terapeutické, zejména rukodělné, sportovní a kulturní činnosti s odsouzenými (více příloha č. 9).

Zacházení s odsouzenými je ve věznicích upraveno v souladu se zákonem o výkonu trestu a řádem výkonu trestu.

Zákon o výkonu trestu v § 40 a § 41 přímo stanoví **zacházení s odsouzenými**, které zní:

§ 40

Obecné ustanovení

- 1) Během výkonu trestu je odsouzený povinen podrobit se vnitřnímu řádu věznice, který kromě jiného vymezuje druh a obsah činností, které jsou pro jednotlivé skupiny odsouzených buď povinné nebo dobrovolné. Okruh konkrétních činností, kterých je odsouzený povinen se zúčastnit nebo které může vykonávat, jsou stanoveny v programu zacházení.
- 2) K dosažení účelu výkonu trestu věznice stanoví pro každého odsouzeného program zacházení jako základní formu cílevědomého a komplexního působení na odsouzeného. Program se nezpracovává v případech, kdy odsouzený má vykonat trest nebo jeho zbytek ve výměře nepřesahující 3 měsíce.

Program zacházení

- 1) Program zacházení se zpracovává na základě komplexní zprávy o odsouzeném s ohledem na délku trestu, charakteristiku osobnosti a příčiny trestné činnosti.
- 2) Komplexní zpráva je shrnutím výsledků psychologického, pedagogického, případně lékařského posouzení a jiných dostupných materiálů k osobě odsouzeného; její obsah je důvěrný.
- 3) Program zacházení obsahuje konkrétně formulovaný cíl působení na odsouzeného, metody zacházení s odsouzeným směřující k dosažení cíle a způsob a četnost hodnocení. Pravidelnou součástí programu zacházení je určení způsobu zaměstnávání odsouzeného, jeho účasti na pracovní terapii, vzdělávání anebo jiné náhradní činnosti, směřující k vytvoření předpokladů pro jeho samostatný způsob života. Pokud u odsouzeného přichází v úvahu více variant programu zacházení, umožní se mu výběr.
- 4) V rámci programu zacházení se pro odsouzeného nejméně 3 měsíce před propuštěním vytvářejí podmínky pro jeho samostatný způsob života.
- 5) Při vypracování programu zacházení věznice podle potřeby spolupracuje s příslušnými orgány sociálního zabezpečení.

Realizace programů zacházení je dále stanovena v řádu výkonu trestu v § 36 - 40, kde jsou také stanoveny prostupné skupiny vnitřní diference:

- 1) Věznice nabídne odsouzenému na základě komplexní zprávy výběr z alternativ programů, vycházejících z možností věznice, které pro něj považuje za vhodné. Přitom nemusí jít o výběr celého programu, ale jeho částí. Výběr programu stvrdí odsouzený podpisem. Alternativy jsou voleny tak, aby ve svém formativním důsledku byly rovnocenné. Kombinace alternativ umožňují sestavit programy v potřebné míře individualizované.

- 2) Program zacházení s odsouzenými se člení na
 - a. pracovní aktivity,
 - b. vzdělávací aktivity,
 - c. speciální výchovné aktivity,
 - d. zájmové aktivity,
 - e. oblast utváření vnějších vztahů.
- 3) Pracovními aktivitami programu zacházení se rozumí
 - a. zaměstnávání,
 - b. práce potřebná k zajištění každodenního provozu věznice (§ 32 odst. 2 zákona),
 - c. pracovní terapie, vedená zaměstnanci Vězeňské služby s potřebným odborným vzděláním.
- 4) Vzdělávacími aktivitami programu zacházení se rozumí
 - a. vzdělávání organizované či realizované středním odborným učilištěm, učilištěm a odborným učilištěm,
 - b. vzdělávání vedené či kontrolované zaměstnanci oddělení výkonu trestu (oddělení výkonu vazby a trestu),
 - c. vzdělávání v korespondenčních kursech a v síti základních, středních, vyšších odborných nebo vysokých škol České republiky.
- 5) Speciálními výchovnými aktivitami programu zacházení se rozumí individuální a skupinová speciální pedagogická a psychologická působení vedená kompetentními zaměstnanci, zejména
 - a. terapeutická (zejména sociální výcvik, psychoterapie, arteterapie, pohybová terapie),
 - b. sociálně právní poradenství,
 - c. trénink zvládnutí vlastní agresivity.
- 6) Zájmovými aktivitami programu zacházení se rozumí nejrůznější formy individuální a skupinové zájmové činnosti organizované a vedené zaměstnanci s potřebným odborným vzděláním, které rozvíjejí v souladu s účelem výkonu trestu schopnosti, vědomosti a sociální dovednosti odsouzených.
- 7) Při nabídce alternativ programu zacházení je věznice povinna využívat co nejširší škálu forem, metod a prostředků, které vyžadují aktivní přístup odsouzených a obsahují prvky sebeobsluhy.

- 8) Programy zacházení s jednotlivými odsouzenými schvaluje ředitel věznice nebo jeho zástupce.

§ 37

Pokud si odsouzený nezvolí některou z navržených alternativ programu zacházení, zúčastní se minimálního programu stanoveného vnitřním řádem. Jeho základ tvoří pracovní aktivity odpovídající zdravotnímu stavu odsouzeného.

§ 38

- 1) Naplnění cíle programu zacházení jednotlivého odsouzeného se hodnotí pravidelně v termínech stanovených v odstavci 2. Při hodnocení se program zacházení aktualizuje v souladu s vývojem osobnosti odsouzeného a změnami v jeho chování a jednání. Hodnocení úspěšnosti plnění programu zacházení projednají zaměstnanci oddělení výkonu trestu (oddělení výkonu vazby a trestu) s odsouzeným; odsouzený se na aktualizaci programu zacházení podílí.
- 2) Programy zacházení jsou zpravidla vyhodnocovány jednou
 - a. za měsíc ve věznici pro mladistvé,
 - b. za dva měsíce ve věznici s dohledem a dozorem a ve výstupních odděleních věznic s ostrahou a se zvýšenou ostrahou,
 - c. za tři měsíce ve věznici s ostrahou,
 - d. za šest měsíců ve věznici se zvýšenou ostrahou.
- 3) Aktualizací programu zacházení je i zařazení do minimálního programu zacházení či přechod do individualizovaného programu zacházení.

§ 39

- 1) Hodnocení úspěšnosti plnění programu zacházení je základním podkladem pro návrh na přeřazení odsouzeného do věznice jiného typu.
- 2) Návrh na přeřazení odsouzeného do věznice jiného typu podá soudu ředitel věznice zpravidla na základě doporučení odborných zaměstnanců (§ 8 odst. 1).

- 3) Odborní zaměstnanci doporučí řediteli věznice podání návrhu na přeřazení odsouzeného do věznice s mírnějším způsobem vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti, pokud je hodnocení programu zacházení odsouzeného kladné a pokud byly vyčerpány možnosti dané věznice při aktualizaci programu zacházení.
- 4) Odborní zaměstnanci doporučí řediteli věznice podání návrhu na přeřazení odsouzeného do věznice s přísnějším způsobem vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti, pokud bylo prokázáno, že s odsouzeným bylo zacházeno způsobem navrženým v komplexní zprávě a
 - a. odsouzený je zařazen do minimálního programu zacházení a jeho hodnocení po dobu alespoň tří hodnotících období (§ 38 odst. 2) neumožňuje aplikaci individuálního programu zacházení,
 - b. odsouzený spáchá ve věznici trestný čin nebo zvláště závažným způsobem opakovaně neplní povinnosti nebo porušuje zákazy stanovené v § 28 zákona.
- 5) Volba a způsob naplňování cíle programu zacházení je vedle chování, jednání, postojů ke spáchanému trestnému činu a výkonu trestu jednou z rozhodujících skutečností při zařazování odsouzeného do některé ze zpravidla tří postupných skupin vnitřní diferenciaci.
- 6) Do první postupné skupiny vnitřní diferenciaci se zařazují odsouzení, kteří převážně aktivně plní program zacházení i své další povinnosti a chovají se a jednají v souladu s vnitřním řádem.
- 7) Do druhé postupné skupiny vnitřní diferenciaci se zařazují odsouzení s nevyjasněným a kolísavým postojem a přístupem k programu zacházení a svým povinnostem.
- 8) Do třetí postupné skupiny vnitřní diferenciaci se zařazují odsouzení, kteří převážně
 - a. program zacházení neplní nebo jej odmítají,
 - b. neplní své povinnosti,
 - c. chovají se a jednají v rozporu s vnitřním řádem.

- 9) Prostupné skupiny vnitřní diferenciacie tvoří ucelený systém pozitivní motivace odsouzených. Ve vnitřním řádu se stanoví podrobnější podmínky vnitřní diferenciacie tak, aby odsouzený mohl být během výkonu trestu na základě změn v přístupu, plnění programu zacházení, plnění povinností a chování a jednání v souladu, či nesouladu s vnitřním řádem postupně zařazován do jednotlivých skupin.
- 10) O zařazení a o změně zařazení odsouzeného do prostupné skupiny vnitřní diferenciacie rozhoduje ředitel věznice nebo jeho zástupce na základě doporučení odborných zaměstnanců (§ 8 odst. 1), zpravidla při hodnocení programu zacházení (§ 38 odst. 1, 2).

§ 40

- 1) Kromě aktivit uvedených v programu zacházení může odsouzený v době vymezené vnitřním řádem uspokojovat své potřeby
 - a. využíváním knihovny věznice,
 - b. odběrem tisku, knih a publikací,
 - c. podílem na vydávání vlastního časopisu odsouzených,
 - d. sledováním rozhlasových a televizních pořadů,
 - e. účastí na dalších aktivitách vzdělávání a zájmové činnosti zprostředkovaných věznicí.
- 2) Při zprostředkování aktivit vedoucích k uspokojování potřeb odsouzených uvedených v odstavci 1 je věznice povinna využívat co nejširší škálu forem, metod a prostředků, s důrazem na ty, které vyžadují aktivní přístup odsouzených.

Podstatou činnosti na odděleních odsouzených je zajištění takového programu zacházení s odsouzenými, které jim pomůže předvídat úskalí přechodu do občanského života. Poskytne jim možnost získání potřebných praktických informací a dovedností pro celkovou orientaci v souladu se zákonem. Tomuto zaměření odpovídá stanovení obsahu programu zacházení, a to na základě vyhodnocení průběhu a účinnosti předchozích programů zacházení a za aktivní spolupráce odsouzeného. Cílem je motivovat odsouzené, aby se intenzivně zajímali o řešení svých problémů.

Při realizaci jednotlivých aktivit se používají metody a formy skupinového působení i individuální přípravy. Tyto metody a formy zacházení s odsouzenými volí příslušní odborní zaměstnanci tak, aby povzbuzovaly motivaci odsouzených, vyžadovaly jejich aktivitu, vedly je k samostatnému rozhodování a zdůrazňovaly princip zodpovědnosti a přijetí důsledků za svoje jednání.

Cílem je, aby zejména výstupní oddělení měla kvalitní, pevně stanovený program, který by měl motivovat odsouzené k aktivní účasti na řešeních jejich problémů spojených s propuštěním na svobodu. Věznice jsou vedeny k tomu, aby takové programy měly zpracovány v rámci vnitřního řádu. Odsouzení mají zřetelně stanoveny, které aktivity v rámci aktualizovaného programu zacházení jsou pro ně povinné, přičemž základem pro všechny odsouzené jsou sebeobslužné činnosti, sociální poradenství, psychosociální poradenství zaměřené na zvládnutí úskalí přechodu na svobodu a podle vyhodnocení rizik a podmínek věznice i extramurální aktivity.

Programy zacházení se skládají z těchto částí:

- a) **komunitní setkání odsouzených** – probíhá zpravidla 1x týdně, jsou společná setkání odsouzených s příslušnými zaměstnanci mají za účel vyhodnotit předchozí období, řešit aktuální problémy, projednat připomínky zúčastněných osob, seznámit s programem na stávající období, s cílem vést odsouzené k samostatnosti a odpovědnosti v rozhodování a k aktivnímu podílu na dění v oddělení,
- b) **sebeobslužná činnost** – záměrem je v co největší možné míře narušit nárokový způsob života. Odsouzení si upevňují návyky potřebné v každodenním životě, osvojují si základní dovednosti v pravidelné přípravě jednoduchých jídel a stolování. Perou si, žehlí a starají se o oblečení. Pod dohledem mohou provádět i drobné údržbářské práce, včetně malování a výzdoby ložnic atd. Součástí aktivity je také seznámení odsouzených se základy etiky a společenského chování,

- c) **sociálně právní poradenství** – spočívá především v metodické a odborné pomoci odsouzenému řešit jeho sociální problémy (zaměstnání, ubytování), zajistit kontakty s obecními úřady, úřadem práce, azylovým domem, společenskými organizacemi, církvemi atd. Jsou organizovány besedy se zástupci státních i nestátních institucí se zaměřením na problematiku života po propuštění z výkonu trestu. Poradenství je dále zaměřeno na seznamování s platnými právními předpisy, zajištění platných osobních dokladů a nácvik právních dovedností včetně vyplňování formulářů a tiskopisů a sepsání životopisu,
- d) **psychosociální poradenství a vzdělávací činnost** - zaměřena zejména na:
- pomoc při řešení konkrétních situací a problémů odsouzených,
 - prohloubení vztahu odsouzeného k rodině,
 - seznamování s aktuální politickou, hospodářskou a kulturní situací v České republice a s posledními společenskými změnami,
 - praktický nácvik psychosociálních (komunikativních) dovedností, zvládání prvních okamžiků a dní po propuštění,
 - problematiku samostatného způsobu života po propuštění z výkonu trestu, orientaci v prostředí, vlastní hospodaření, používání moderních technologií,
 - posilování volných vlastností se zaměřením na nekriminální jednání,
- e) **pracovní činnost** – odsouzení jsou vedeni k rozvíjení a upevňování základních pracovních návyků formou pracovního zařazení ve věznici nebo formou pracovní terapie,
- f) **zájmová činnost** – nabídka zahrnuje zejména aktivity zaměřené na relaxační a uvolňovací techniky. Odsouzení se mohou věnovat sportovní, výtvarné, pracovní činnosti atd., s využitím vybavení umístěného přímo ve výstupním oddělení nebo v ostatních prostorech ve věznici vyhrazených pro zájmovou činnost,
- g) **extramurální aktivity** - pracovní tým plánuje pro odsouzené pravidelné společné i individuální extramurální aktivity, které slouží zejména k podpoře praktického nácviku sociálních dovedností mimo věznici.

Využívání **extramurálních aktivit** ve výstupním oddělení je velmi důležitou součástí přípravy odsouzených na propuštění. Odsouzeným se umožní v souladu se zákonnými předpisy, s plněním programu zacházení a na základě individuálního vyhodnocení rizik využívat těchto aktivit zejména k podpoře praktického nácviku sociálních dovedností mimo věznici (vyřídit si osobní záležitosti na úřadě, provést nákup, zvládnout dopravní situaci, navštívit kulturní akci, instituci, posílit rodinné vazby apod.). Účelem je, aby se odsouzený individuálně anebo ve skupině se zaměstnancem dostal do kontaktu s prostředím, situacemi a lidmi mimo věznici a zmírnil nežádoucí následky prizonizace.

Tady právě přichází určité zvýšené riziko vzniku mimořádné události, protože odsouzený se dostává před koncem výkonu trestu mimo věznici a co kdyby ho napadlo utéci nebo odejít. Proto management některých věznic volí raději přístup „neriskovat“ a tento institut moc nevyužívat. Taky by se dalo říci, že odsouzení jdou přece za pár dnů či týdnů domů, tak si nebudeme dělat problémy. Jednoznačně lze tedy uvést, i přes uvedená „rizika“, že souvislost extramurálních aktivit s účelem výkonu trestu je zřetelná a neoddělitelná. Tyto aktivity jsou nedílnou složkou programu zacházení ve výstupních odděleních a jsou významným prvkem v přípravě na propuštění.

Jak je uvedeno výše, jiná situace je s odsouzenými umístěnými ve věznicích s dohledem a ve zvláštních odděleních vazebních věznic pro výkon trestu. Odsouzení jsou speciálně vybraní, většinou pracovní zařazení, mnozí s volným pohybem uvnitř nebo mimo věznici a v zásadě bezproblémoví. Tady lze konstatovat, že příprava na propouštění se realizuje v celém průběhu výkonu trestu, kdy odsouzení zpravidla pracují, jsou postupně zařazováni do extramurálních aktivit, které posilují rodinné a sociální vazby mimo věznici. Všechny programy zacházení spojené s extramurální aktivitou tak významně přispívají na přípravu odsouzených na plynulý přechod do občanského života.

Věznice Břeclav má vedle svého přísnějšího zabezpečení další specifikum a tím je malý uzavřený prostor pro práci a využití volného času odsouzených mužů v typu věznice dohled. V prostorách věznice je sice odsouzeným umožněno pohybovat se bez omezení, ale jaký je pohyb po nádvoří věznice, který má velikost 15 x 30 metrů.

Další možnosti pohybu a provádění různých činností je v prostorách určených k realizaci programů zacházení, které jsou ve sklepní části vězeňské budovy. Zde se nachází kulturní místnost, výtvarný atelier, učebna, posilovna a kuchyňka pro sebeobslužné činnosti. Z těchto důvodů vyplývá, že je nutná a potřebná větší a rozmanitější práce s odsouzenými ze strany všech odborných zaměstnanců.

Na programech zacházení se ve věznici podílejí odborní zaměstnanci oddělení výkonu trestu a vazby s odpovídajícími kvalifikačními předpoklady, odbornou způsobilostí, kvalifikačními požadavky a osobnostními předpoklady.

Ve věznici v současné době pracuje v přímém výkonu s odsouzenými jedenáct občanských zaměstnanců, z nichž mají dva doktorské vzdělání, pět magisterské vzdělání, tři bakalářské vzdělání a další má odbornou způsobilost ze specializačních kurzů. Vzdělání odborných zaměstnanců u většiny z nich je z oboru sociální pedagogiky, speciální pedagogiky, pedagogiky a psychologie.

Přehled realizovaných programů zacházení odsouzených s typem věznice dohled ve věznici za rok 2009 je uveden v tabulce (viz. příloha č. 10). Z uvedené tabulky vyplývá, že programy zacházení a různorodost kroužků dává všem odsouzeným možnost zapojit se do činnosti, která je nejvíce zajímavá. Především upozorňuji na 100% účast odsouzených na pracovních terapiích, které jsou prováděny pod dohledem odborného zaměstnance. Pracovní terapie jsou prováděny ve městě Břeclavi, se kterým byl ve spolupráci v roce 2009 realizován projekt „Čisté město“. Neméně zajímavé jsou co do počtu provedené pohovory s odsouzenými. Sociální pracovnice věznice prováděla pohovory v rámci sociálně právního poradenství (374 pohovorů) a psychologka věznice v rámci krizové intervence (380 pohovorů). Přitom průměrný počet odsouzených s typem věznice dohled byl ve věznici okolo sedmdesáti odsouzených.

Činnosti s odsouzenými v těchto malých uzavřených prostorách jsou značně omezeny (viz příloha č. 11), a proto se naskýtá jako jedna z dalších možností provádět programy zacházení s odsouzenými mimo věznici. Pro zajímavost uvádím počty opuštění odsouzených s typem věznice dohled v roce 2009.

Odsouzeným bylo umožněno **opuštění věznice v souvislosti s návštěvou** dle § 19 odst. 7, zákona o výkonu trestu v počtu - 30 odsouzených bylo účastno na 90 návštěvách.

Odsouzeným bylo umožněno **opuštění věznice v souvislosti s návštěvou (za odměnu)** dle § 45 odst. 2, písm. g), zákona o výkonu trestu v počtu - 31 odsouzených bylo účastno na 31 návštěvách.

Nejvyšší formou odměny pro odsouzeného je udělení **přerušování výkonu trestu** dle § 56 odst. 1, zákona o výkonu trestu, odměna byla udělena 18 odsouzeným v celkovém počtu 26 přerušování.

Na všechny uvedené formy opuštění věznice navazují již zmiňované **extramurální aktivity**, kdy je odsouzeným umožněn volný pohyb k účasti na akcích mimo věznici, a to za doprovodu zaměstnance, nebo i bez doprovodu zaměstnance. Dle § 51 odst. 3 řádu výkonu trestu bylo účastno 103 odsouzených na 1802 různých aktivitách.

Z uvedených počtů různých aktivit vyplývá, že nejen programy zacházení zaměřené na „zájmové“ činnosti, ale i pracovní terapie přispívají k tomu, aby se odsouzení po propuštění z výkonu trestu lépe adaptovali na životní podmínky.

3.3 Pracovní možnosti odsouzených v dohledu

Zaměstnávání odsouzených umístěných ve výkonu trestu odnětí svobody ve věznicích je realizováno v souladu s § 30 zákona o výkonu trestu. Odsouzený, který je shledán způsobilým k zařazení do práce po stránce zdravotní, odborné a profesní je v případě zařazení do práce povinen pracovat. Konkrétní pracovní zařazení stanoví odborná komise pro výběr a zařazování odsouzených na pracoviště a její konečný doporučený návrh schvaluje ředitel věznice.

Smyslem pracovního zařazení odsouzeného je zejména udržet u něho určité pracovní návyky, které si přináší z civilního života, anebo pokud tyto návyky dosud nemá, pak je u něho vypěstovat. Po propuštění z výkonu trestu by měl být schopen snazší adaptace na životní podmínky a snažit se získávat prostředky na obživu jinou, než kriminální cestou. Pracovní zařazení rovněž napomáhá získat praktické dovednosti v určitých pracovních činnostech, popřípadě je získat formou rekvalifikace. Odsouzený má pak alespoň nějakou odbornou způsobilost, uplatnitelnou v pracovním procesu.

Zaměstnávání odsouzených ve výkonu trestu má i nezastupitelnou sociální a výchovnou funkci, napomáhá také ke snížení výdajů ze státního rozpočtu na vězeňství a dalších, zejména sociálních dávek. Prospěšná, přiměřeně motivovaná a odpovídající práce odsouzeným umožňuje lépe snášet podmínky výkonu trestu a připravovat se tímto způsobem k životu na svobodě.

Odsouzený se navíc sám podílí na nákladech výkonu trestu, platí náklady soudního řízení, hradí způsobenou škodu, platí sociální a zdravotní pojištění, plní své vyživovací povinnosti apod.

Odsouzené osoby zařazené do zaměstnání ve výkonu trestu jsou zaměstnávány některou z těchto forem zaměstnání:

- ve vnitřní režii věznice
- v rámci střediska výrobní nebo hospodářské činnosti
- u podnikatelských subjektů

Vnitřní režie věznice

Odsouzení, pod dohledem odborných civilních zaměstnanců, zabezpečují práce spojené s běžným, každodenním chodem věznice. Jedná se o práce v údržbě, kuchyni, výstrojních skladech, při třídění odpadu a úklidových pracích. Tito odsouzení jsou odměňováni z rozpočtu věznice. Do režie věznice spadá i tzv. ostatní režie, což jsou vlastní výrobní provozy, v nichž jsou zhotovovány výrobky pro potřeby vězeňské služby (dřevěný a kovový kancelářský a vězeňský nábytek, kontejnery na odpad, velkokuchyňské nerezové stoly, prvky stavebně technického zabezpečení, vrata, okna apod.). Vlastní výrobní provozy jsou financovány z rozpočtu vězeňské služby a výsledné produkty jsou jednotlivým organizačním článkům vězeňské služby předávány bezúplatným převodem.

Střediska výrobní nebo hospodářské činnosti

Jednotlivé dílny a provozovny střediska hospodářské činnosti vyvíjejí na podkladě vydaných živnostenských oprávnění ekonomickou činnost v nejrůznějších oblastech, a to odděleně od státního rozpočtu. Příjmy z fakturace musí pokrývat veškeré výdaje s hospodářskou činností spojené (náklady na spotřebovávaný materiál, odměny odsouzených a řídicích pracovníků, a to včetně odvodů na sociální a zdravotní pojištění, spotřebované energie a služeb souvisejících s provozovanou činností).

Zisk vytvořený střediskem hospodářské činnosti je pak mimorozpočtovým zdrojem příjmových finančních prostředků, které slouží zejména k dalšímu rozvoji zaměstnávání odsouzených (nákup strojního a technologického vybavení, rekonstrukce či výstavba nových prostor pro zaměstnávání odsouzených apod.).

Podnikatelské subjekty

Pracovní činnost odsouzených je uskutečňována na základě smluv o zařazení do práce uzavřených mezi podnikatelským subjektem a věznicí. Odsouzení mohou pracovat uvnitř střežených objektů věznice, nebo mimo tyto objekty ve výrobních prostorách podnikatelského subjektu.

Při zařazení do práce mimo střežený areál věznice mohou pracovat na střežených pracovištích a v případě, že splňují podmínky pro udělení volného pohybu, také na pracovištích nestřežených. Přepravu odsouzených na pracoviště mimo areál věznice a zpět zabezpečuje smluvní podnikatelský subjekt. Odměňování odsouzených za vykonanou práci, včetně odvodů na sociální a zdravotní pojištění, zpracovává na základě podkladů dodaných podnikatelským subjektem věznice. Následně tyto náklady, navýšené o smluvní přírůstek ve výši 5 - 20 % na pokrytí nákladů věznice spojených se zaměstnáváním odsouzených (náklady na střežení apod.), stanovenou dle místních podmínek, fakturuje podnikatelskému subjektu.

Vězeňská služba vydala informační leták (viz. příloha č. 12) ve kterém nabízí podnikatelským subjektům nejen pracovní sílu, ale i vlastní volné výrobní prostory. Na internetových stránkách Vězeňské služby má většina věznic a vazebních věznic odkaz na zaměstnávání odsouzených, a to nejen pro potřebu vnitřní režie, ale taky nabízí možnost zaměstnat odsouzené u podnikatelských subjektů. Jedná se převážně o odsouzené zařazené do věznice s dohledem, nebo s dozorem, kteří spáchali méně závažné trestné činy. Další možností věznic je nabídnout své vlastní výrobní prostory i se zajištěným střežením výrobního zařízení a materiálu.

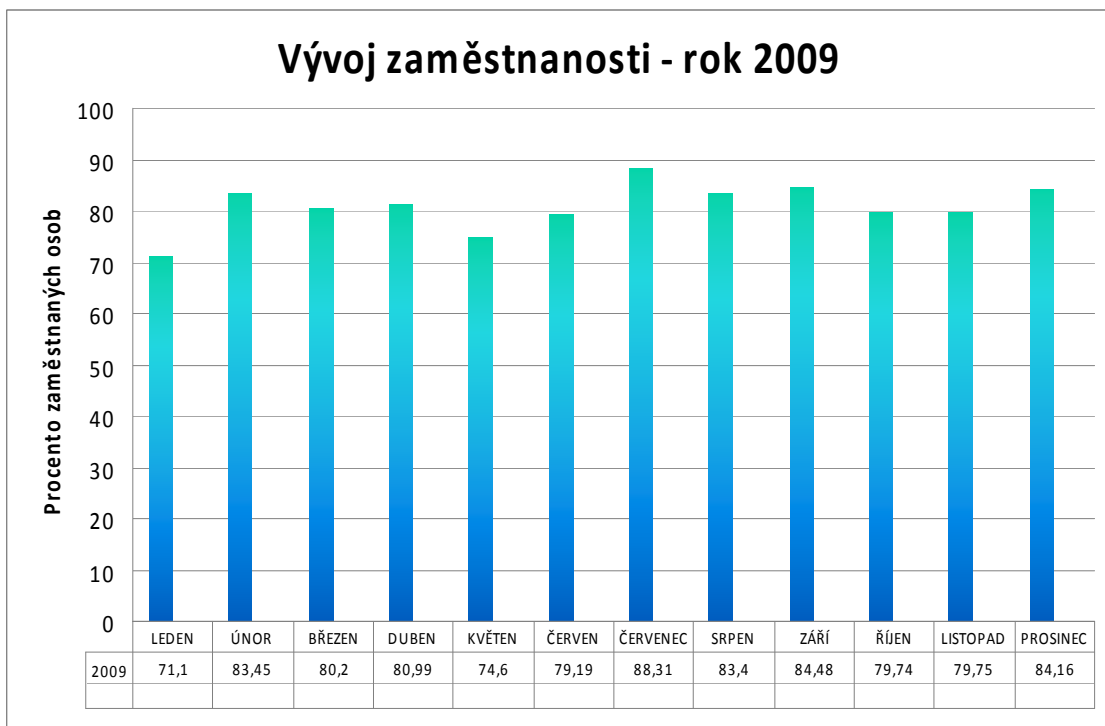
Odsouzení s typem věznice dohled

Věznice a vazební věznice, která mají na svých odděleních odsouzené s typem věznice dohled, mají při jejich zaměstnávání vytvořena určitá specifika. Odsouzení jsou ve výkonu trestu za méně závažné trestné činy a je možno je zaměstnávat mimo věznici na střežených i nestřežených pracovištích. Vše záleží především na velikosti města, kde věznice sídlí, na dostupnosti věznice a také na zájmu podnikatelských subjektů o zaměstnávání těchto odsouzených. Nabídka zaměstnávání odsouzených se provádí formou inzercí v regionálním a okresním tisku, cíleným oslovováním podnikatelských subjektů nabídkovými dopisy, nabídkou na webových stránkách a navázáním spolupráce s úřady práce či okresní hospodářskou komorou. Věznice se snaží využívat veškerých možností, jak seznámit místní podnikatele, živnostníky, úřady a veřejnost o možnostech zaměstnávání odsouzených.

Velký přínos pro podnikatele zaměstnávajícího odsouzené spočívá v tom, že práce odsouzených je relativně levnější, protože hradí pouze jejich pracovní výkony a nezatěžují své účetnictví mzdovými náklady, odvody sociálního a zdravotního pojištění.

Věznice Břeclav zaměstnává odsouzené ve vnitřních provozech na několika pracovištích (viz. příloha č. 13). Jsou zde zaměstnáni nejen odsouzení s typem věznice dohled, ale i odsouzení s typem věznice ostraha. Někteří odsouzení mají povolen volný pohyb po vymezených prostorech věznice. Průměrná zaměstnanost ve věznici za rok 2009 činila 80, 78 % (viz. graf č. 2), ve vnitřní režii bylo v průměru zaměstnáno 37 odsouzených, u podnikatelských subjektů 12 odsouzených, práci bez odměny pro zajištění každodenního chodu věznice zajišťovali 2 odsouzení. Věznice v roce 2009 spolupracovala se šesti podnikatelskými subjekty, ve kterých byli odsouzení zaměstnáni.

Graf 2

Věznice Břeclav dále nabízí možnost zaměstnat odsouzené muže zařazené do typu věznice s dohledem, kteří spáchali méně závažné trestné činy, a to především u podnikatelských subjektů mimo věznici. Tito odsouzení jsou vhodní k zařazení jako pomocní pracovníci, manipulační dělníci, uklízeči, údržbáři či pracovníci v zemědělské výrobě, tedy jako nekvalifikovaná pracovní síla. Pokud je odsouzený zařazen na práci, kde je potřebné vyučení v oboru, pak jako kvalifikovaná pracovní síla. Referent zaměstnávání vězněných osob má na starosti zaměstnávání odsouzených a také nabízí a hledá další spolupráci s podnikatelskými subjekty z řad větších subjektů (viz. příloha č. 14). V tomto období hospodářské krize se ale potýká s malým množstvím pracovních nabídek.

V průběhu roku 2009 byli odsouzení s typem věznice dohled na základě uzavřených smluvních vztahů zaměstnáni u těchto podnikatelských subjektů:

Pistachio Hodonín, a. s. - společnost, zabývající se potravinářskou výrobou, zpracováním suchých plodů. V této firmě je zaměstnáno průměrně šest odsouzených.

Alba – Metal Ladná, s. r. o. – společnost, zabývající se průmyslovou výrobou pro automobilový průmysl - kovové výplně do sedaček automobilů. V průběhu loňského roku bylo průměrně zaměstnáno na pomocné zámečnické práce u firmy pět odsouzených, avšak firma byla zasažena hospodářskou krizí, která zachvátila zejména toto odvětví průmyslu.

Autokempink Břeclav – družstvo, provozující hostinskou a ubytovací činnost. Družstvo během roku 2009 zaměstnávalo průměrně šest odsouzených. Nyní je spolupráce ukončena z důvodu likvidace družstva.

Racio, s. r. o., společnost zabývající se výrobou pufovaných a extrudovaných cereálních výrobků. Ve firmě jsou v současné době zaměstnáni dva odsouzení.

Jaroslava Prátová – výroba obuvi – malá soukromá firma, jejíž výrobní činnost je zaměřena na výrobu svršků obuvi, lepení svršků a vysekávací práce při jejich výrobě. Nyní jsou u firmy zaměstnáni dva odsouzení.

Fotoamper, s. r. o – společnost jejíž činností je výroba, obchod a služby, zejména činnosti spojené s výstavbou fotovoltaické elektrárny. Společnost nyní zaměstnává tři odsouzené.

Odsouzení zařazení u podnikatelských subjektů pracují zejména jako pomocní dělníci. V průběhu roku 2009 došlo z důvodu hospodářské krize ke klesající poptávce po odsouzených a následnému ukončení některých smluv. Mezi podnikatelskými subjekty byly hledány další možnosti zaměstnávání odsouzených. Využíváno bylo i zařazování odsouzených na práci bez odměny pro zajištění každodenního chodu věznice. Tito odsouzení se podíleli na úklidu technicko – administrativních prostor či na jednorázových pomocných úklidových pracích po malování, zednických a elektrikářských pracích. I přes některé výše uvedené problémy je dosahována vysoká míra zaměstnanosti odsouzených.

Nejen zaměstnávání odsouzených, ale i pracovní terapie, které jsou využívány k podpoře pracovních návyků odsouzených, přispívají k tomu, aby se po propuštění z výkonu trestu lépe adaptovali na běžné civilní životní podmínky. Lze tedy konstatovat, že nejen příprava na propouštění, která se realizuje v průběhu výkonu trestu formou programů zacházení, ale i pracovní povinnosti výrazně přispívají k přípravě odsouzených na propuštění po vykonání trestu.

4. Průzkum odsouzených mužů umístěných ve věznici s dohledem

4.1 Projekt šetření, stanovení hypotéz, metodologická východiska

Předmět výzkumného šetření

Ve výkonu trestu v českých věznicích jsou umístěni odsouzení, kteří byli odsouzení do různých typů věznic. Od nejmírnějšího typu s dohledem, až do nejpřísnějšího typu se zvýšenou ostrahou. V současné době je ve výkonu trestu v nejmírnějším typu s dohledem asi 540 odsouzených mužů. Prostředí věznic působí na jejich další jednání a chování, determinuje jejich osobnost a ovlivňuje vztahy s rodinnými příslušníky a blízkými osobami.

Cíl výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření mé diplomové práce bylo zjistit, zda odsouzení v nejmírnějším typu věznice jsou opravdu málo trestně narušené osoby. Jaké bylo jejich rodinné a sociální zázemí před nástupem výkonu trestu, v případě jejich přeřazení do mírnějšího režimu výkonu trestu zda přispělo ke kladnějšímu hodnocení výkonu trestu, zda jsou v mírnějším typu věznice spokojeni, zda si uvědomují své trestní jednání, jaké mají kontakty se svou rodinou a zda jsou u nich vytvořeny potřebné rodinné a sociální podmínky po propuštění z výkonu trestu. Ze získaných poznatků a zjištění by se daly ve vězeňské službě sestavovat projekty zaměřené na účelnější využívání resocializačních metod a vytváření programů zacházení vedoucích k přípravě odsouzených na vstup do společenského života po propuštění z výkonu trestu.

Formulace hypotéz

Předpoklady k formulaci hypotéz jsem stanovil na základě osobní znalosti vězeňských podmínek Věznice Břeclav a z informací získaných při kontrolách osobních spisů odsouzených. Dalším podnětem mi byly informace od odborných zaměstnanců výkonu trestu, kteří s odsouzenými přicházejí pravidelně do kontaktu, provádějí s nimi programy zacházení a další konzultační, případně sociální pomoc.

Z předmětu a cíle výzkumného šetření byly navrhovány a ověřovány tyto hypotézy:

H1 - Předpokládáme, že ve výkonu trestu odnětí svobody je méně než 1/3 odsouzených prvotrestaných, odsouzených za nedbalostní nebo málo závažné trestné činy.

H2 - Pravidelný kontakt s rodinou nebo přáteli (formou návštěv, korespondence apod.) udržuje minimálně polovina odsouzených.

H3 - Nejméně 40% odsouzených využije možnosti sociálně právního poradenství.

H4 - Předpokládáme, že po výkonu trestu odnětí svobody se nemá kam vrátit necelá desetina odsouzených.

H5 - Nejméně 2/3 odsouzených potvrdí, že byli spravedlivě odsouzeni z důvodu své trestné činnosti.

Metodologické zpracování

Hlavní metodou zpracování výzkumného šetření mé diplomové práce byla obsahová analýza dostupné literatury a analýza informací z osobních spisů odsouzených tzn. anamnéza rodinná, osobní a kriminální (trestná minulost, paragrafy ze současné trestné činnosti, rodinné a sociální zázemí před nástupem výkonu trestu a hlavně to, zda byli do věznice typu s dohledem zařazeni soudem nebo zda soud během výkonu trestu rozhodl o jejich přeřazení do věznice s mírnějším režimem). Dále jsem s využitím dotazníku (příloha č. 15) zjišťoval informace, které se týkají rodinných a sociálních vazeb odsouzených, jejich postojů k programům zacházení a celkového náhledu na výkon trestu. Na základě zjištěných údajů byly potvrzeny či vyvráceny hypotézy.

Popis výběrového souboru

Výběrový soubor byl záměrný a týkal se odsouzených mužů umístěných ve věznici typu s dohledem. Výzkumné šetření bylo provedeno ve Věznici Břeclav a ve Věznici Rapotice. Obě věznice mají přísnější stavebně technické zabezpečení a proto jsou v nich zřízena samostatná oddělení pro odsouzené muže umístěné ve věznici s dohledem.

- ve Věznici Břeclav jsou dvě oddělení: oddělení s dohledem a oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovní nezařaditelných¹⁶ ve věznici s dohledem,
- ve Věznici Rapotice je jedno oddělení s dohledem.

¹⁶ § 69 odst 1, zákona o výkonu trestu - odsouzeným trvale pracovní nezařaditelným je odsouzený:

- j) který je starší 65 let, pokud sám nepožádá o práci
- k) který je uznán plně invalidním, nebo
- l) jehož zdravotní stav neumožňuje trvalé pracovní zařazení.

Z historie Věznice Břeclav

Budova Okresního soudu v Břeclavi, jejíž součástí byla okresní věznice, byla postavena v 19. století v novorenesančním duchu jako celá řada dalších veřejných budov v Břeclavi té doby. Okresní soud vznikl v roce 1850 po reformě státní zprávy způsobené revolučními událostmi roku 1848.

Okresní věznice byla určena pro krátkodobé tresty odsouzených ze spádové oblasti břeclavského soudu. Ke krátkodobým trestům nastupovali odsouzení s vlastním jídlem, např. chlebem a špekem a pitím – mnohdy i s demižónem vína. Věznice ukončila svoji činnost v roce 1953. V roce 1959 byla budova předána Okresnímu národnímu výboru a později zde byl až do roku 1989 vojenský útvar pohraniční stráže.

V roce 1990 byla budova převedena okresnímu soudu, který jednu část budovy nechal zrekonstruovat pro svoji potřebu a druhá část byla určena pro stavbu věznice. S výstavbou nové věznice bylo započato na jaře roku 1993 a stavba byla dokončena o dva roky později. Následně zde byl také zahájen provoz vazební věznice jako objektu Vazební věznice Brno.

Dnem 1. ledna 1997 byla rozhodnutím Ministra spravedlnosti ČR zřízena samostatná Vazební věznice Břeclav, která se k 1. lednu 2006 stala v rámci reprofilyce věznicí pro odsouzené muže zařazené do výkonu trestu odnětí svobody s dohledem a s ostrahou. Současná kapacita věznice je 176 míst, z toho je 27 míst určeno pro obviněné.

Z historie Věznice Rapotice

Věznice Rapotice ležící 30 km západně od Brna, se rozkládá v lesích na pozemku o celkové výměře téměř 100 ha a zasahuje na území obcí Rapotice, Lesní Jakubov a Újezd u Rosic.

Areál v evidenční hodnotě 563 milionů korun převzalo v září 2005 Ministerstvo spravedlnosti ČR od Ministerstva obrany ČR. V letech 1989 – 2003 sloužil celý objekt jako základna raketového vojska Armády ČR. Dne 15. září 2005 se stal objekt Rapotice oddělením Vazební věznice Brno. Dne 1. července 2009 se objekt Rapotice stal na základě nařízení Ministryně spravedlnosti ČR č. 1/2009 samostatnou věznicí. Věznice Rapotice je tedy nejmladší věznicí v České republice.

Věznice je profilována pro odsouzené muže v typu věznice s dohledem a s dozorem. Prvních dvacet odsouzených bylo do objektu Rapotice eskortováno dne 4. září 2006 a postupně byli eskortováni další odsouzení až do současné kapacity věznice, která čítá asi 230 odsouzených.

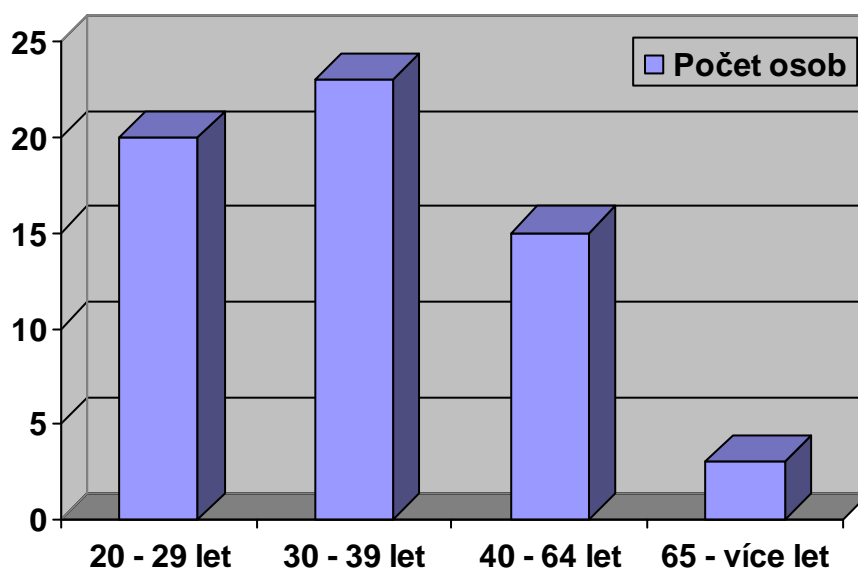
4.2 Analýza zjištěných údajů a jejich interpretace

Věkové rozložení odsouzených - otázka č. 1

Tabulka 2

Rozsah věku	Počet osob	Vyjádření v %
20 - 29 let	20	33
30 - 39 let	23	38
40 - 64 let	15	24
65 - více let	3	5

Graf 3

Odpovědi z dotazníku jsem rozdělil podle charakteru otázek do dále uvedených jednotlivých kategorií týkajících se rodinných vztahů, programů zacházení, zaměstnání, spokojenosti s výkonem trestu a do kategorie dalších otázek. Shrnutí jednotlivých kategorií otázek je uvedeno v následné podkapitole výzkumného šetření. Po analýze zjištěných údajů a po interpretaci jednotlivých otázek uvádím některé ze zajímavých odpovědí či názorů odsouzených, které uvedli v dotazníku.

Rodinné vztahy odsouzených - otázky č. 3, 12, 13, 14, 18

Na otázku č. 3 - s kým jste bydlel před nástupem výkonu trestu?

Odpovědělo:	RODINA	57%
	BLÍZKÁ OSOBA (matka, otec, manželka, družka)	21%
	SÁM	18%
	NEUVEDLO	4%

Více než $\frac{3}{4}$ odsouzených bydlelo se svou rodinou nebo blízkou osobou a mělo tedy rodinné zázemí. Z uvedeného vyplývá, že rodinné zázemí nebylo výrazně narušeno ani kriminální činností člena rodiny.

Na otázku č. 12 - udržujete kontakt se svou rodinou?

Odpovědělo:	ANO	96%
--------------------	------------	------------

Jednoznačná odpověď doplněná o uvedený konkrétní kontakt, který byl ve většině případech písemný, telefonický a formou návštěv.

Na otázku č. 13 - kdo Vás ve výkonu trestu nejvíce podporuje (a pomáhá)?

Odpovědělo:	RODINA	52%
	BLÍZKÁ OSOBA (manželka, družka, matka, syn)	26%
	SÁM	5%
	NĚKDO JINÝ nebo NEUVEDLO	17%

Opět více než $\frac{3}{4}$ odsouzených potvrdilo podporu své rodiny nebo blízké osoby. Zajímavostí u této odpovědi je, že tři odsouzení uvedli osobu vychovatele nebo speciálního pedagoga a jeden odsouzený uvedl satana.

Na otázku č. 14 - vrátíte se k Vaší rodině po propuštění ze současného výkonu trestu?

Odpovědělo:	RODINA	91%
	BLÍZKÁ OSOBA (otec, bratr)	3%
	SÁM	3%
	NE nebo NEVÍ	3%

Opět jednoznačná odpověď. Odsouzení jsou přesvědčeni o dobrém rodinném zázemí, které koresponduje s odpovědí na otázku číslo 12. Pravidelný kontakt s rodinou tedy udržuje odsouzené v přesvědčení, že se mají po výkonu trestu kam vrátit.

Na otázku č. 18 - má Vaše rodina v rámci výkonu trestu pozitivní vliv na Vaše chování a jednání? (Váš názor)

Odpovědělo:	ANO	71%
	NE	9%
	NEVÍ	6%
	SÁM NA SEBE	3%
	NEUVEDLO	11%

Převládá pozitivní vliv rodiny doplněný o názory a vyjádření odsouzených.

Některé z odpovědí odsouzených:

Ano, chci, abych byl už doma.

Ano, díky rodině můžu změnit svůj životní styl.

Ano, má na mě rodina pozitivní vliv, jsem klidnější, že se mám kam z výkonu vracet a venku mám zázemí a lidi, kteří mě mají rádi a čekají na mě, žijeme jeden pro druhého.

Spíše mi to komplikuje. Snažím se pro ně. A o to víc mrzí zdejší komplikace.

Určitě, bez nich bych to nezvládl a byl bych stále v ostraze.

Ano má. Je to cíl, kterým v klidu odsedím svůj trest. Mám rodinu a nesmím blbnout v kriminále.

Ano má. Moje rodina si myslí, že se sem už nikdy nevrátím.

Samozřejmě ano, už jen tím, že jsou se mnou všichni v neustálém kontaktu a podporují mě.

Ano, při každé návštěvě máme možnost si promluvit o minulosti, o životě po výkonu trestu, takže společně plánujeme jak si lépe zařídit život.

Programy zacházení odsouzených - otázky č. 6, 7, 8, 9, 19

Na otázku č. 6 - který z programů zacházení považujete za nejpřínosnější k přípravě na propuštění?

Odpovědělo: **RÚZNÉ ODPOVĚDI (uvedeny v tabulce)** **50%**
 ŽÁDNÝ nebo NEUVEDLO **50%**

Tabulka 3

Nejpřínosnější programy zacházení	Věznice Břeclav	Věznice Rapotice
Pracovní terapie	19%	--
Počítačový kroužek	5%	13%
Vzdělávací aktivity, sociální poradenství, různé kroužky aj.	11%	32%
Sport, vycházky	11%	13%
Žádný nebo neuvedlo	54%	42%

Překvapující je velký zájem odsouzených o sociální poradenství a vzdělávací aktivity, do kterých patří i samostatně uvedený počítačový kroužek. Vysoké procento odsouzených z Věznice Břeclav uvedlo jako nejpřínosnější program zacházení pracovní terapii.

Na otázku č. 7 - který z dalších programů zacházení byste v nabídce věznice uvítal?

Odpovědělo: **RÚZNÉ ODPOVĚDI (uvedeny v tabulce)** **62%**
 ŽÁDNÝ nebo NEUVEDLO **38%**

Tabulka 4

Návrhy na programy zacházení	Věznice Břeclav	Věznice Rapotice
Rekvalifikační kurzy, autoškola, rukodělná výroba	14%	21%
Posilovna	--	17%
Sport, vycházky, kulečnick, internet, léčba, jít domů aj.	37%	37%
Žádný nebo neuvedlo	49%	25%

Odsouzení z Věznice Rapotice jsou ve svých odpovědích výrazně sdílnější a určitě nemají ve věznici posilovnu. Ve Věznici Břeclav posilovna je a odsouzení mají ještě další možnost chodit sportovat na hřiště a posilovat v hale v blízkém areálu sportovního klubu.

Některé z odpovědí odsouzených:

Neomezování sledování televize.

Rekvalifikační kurzy - vysokozdvizný vozík, sekačky, motorové stroje, kuchařský.

Dějepis, občanská nauka, kroužek elektrotechniky, hudební koncerty, historie, zeměpis, zahrádkářství (uvedeno v Rapoticích; v Břeclavi je zahrádkářský kroužek v programech zacházení).

Na otázku č. 8 - plní programy zacházení s odsouzenými v průběhu výkonu trestu „svůj účel“?

Odpovědělo:	ANO	71%
	NE	26%
	NEVÍ	3%

I přes nezáměr odpovídat v předcházejících otázkách č. 6 a č. 7 odpovědělo kladně 71% odsouzených. Odsouzení si tudíž uvědomují, že programy zacházení existují a určitě mají svůj význam při výkonu trestu.

Na otázku č. 9 - je dán ve věznici dostatečný prostor k extramurálním aktivitám mimo věznici (praktický nácvik sociálních dovedností, návštěva kulturních, sportovních akcí, návštěvy s rodinou ap.)?

Odpovědělo:	ANO	66%
	NE	34%

Třetina odsouzených, kteří odpověděli záporně si uvědomuje, že se mimo věznici nedostane, protože svým přístupem k výkonu trestu, případně charakterem své trestné činnosti nebudou navrženi odborné komisi, která projednává možnost volného pohybu k účasti na akcích mimo věznici, a to za doprovodu zaměstnance nebo i bez doprovodu zaměstnance.

Některé z odpovědí odsouzených:

Není, kdo nemá základ výchovy z rodiny, tak mu ji věznice nemůže dát.

Na otázku č. 19 - pokud jste byl již ve výkonu trestu, můžete krátce srovnat současnou situaci ve výkonu trestu s předcházejícím výkonem trestu z pohledu volnočasových aktivit.

Na tuto otázku **neodpovědělo 79%** odsouzených převážně z důvodu, že byli ve výkonu trestu poprvé a tudíž neměli co srovnávat. Tři odsouzení ohodnotili, že jsou nyní podmínky lepší, další tři odsouzení uvedli, že jsou podmínky stejné a jeden odsouzený uvedl, že jsou horší.

Některé z odpovědí odsouzených:

Byl jsem ve skupině „C“ (ostraha), bylo to přísnější, zde je to volnější a aktivity tu mají též na lepší úrovni neboť nemusíme být tolik hlídáni.

Cítím se o moc lépe než v přísnějším režimu.

Je to stereotypní a vůbec se to neliší, jsme v dohledu a připadám si jako dozoru a možná i hůře.

Třikrát jsem byl ve výkonu trestu a zlepšení je tak o 60%.

Zaměstnání odsouzených - otázky č. 2, 15

Na otázku č. 2 - byl jste před nástupem výkonu trestu zaměstnán?

Odpovědělo:	ANO	62%
	NE	38%

Vysoký podíl zaměstnanosti před nástupem výkonu trestu vypovídá o menší kriminální narušenosti odsouzených. Počet odsouzených, kteří před nástupem do výkonu trestu bydleli s rodinou nebo blízkou osobou je téměř shodný se zaměstnáním před výkonem trestu. Z tohoto údaje lze vyvodit určitý dost podstatný díl odpovědnosti odsouzených ke své rodině.

Na otázku č. 15 - máte zajištěno zaměstnání po propuštění ze současného výkonu trestu?

Odpovědělo:	ANO	60%
	NE nebo NEBUDE	24%
	NEBUDE - důchodce	16%

Odhodlání pracovat po výkonu trestu má stejný počet odsouzených, protože podíl kladných odpovědí je téměř shodný s předcházející odpovědí. Tak jako v předcházející interpretaci i tady lze vyvodit odpovědnost odsouzených ke své rodině, a za svůj další život na svobodě po propuštění výkonu trestu.

Spokojenost odsouzených z výkonem trestu - otázky č. 5, 10, 11

Na otázku č. 5 - jste v nejmírnějším typu věznice (dohledu) spokojen?

Odpovědělo:	ANO	67%
	NE nebo NEUVEDLO	31%

V nejmírnějším typu věznice je spokojeno 2/3 odsouzených a věznice typu s dohledem určitě přispívá ke kladnějšímu náhledu na výkon trestu a snaze se polepšit.

Na otázku č. 10 - využijete možnosti sociálně právního poradenství před propuštěním z výkonu trestu?

Odpovědělo:	NE nebo NEUVEDLO	76%
	ANO	24%

Předpokládal jsem vyšší zájem ze strany odsouzených. Výrazný rozdíl je také v odpovědích z obou věznic. Ve Věznici Břeclav hodlá této možnosti využít 35% a ve Věznici Rapotice pouze 8% odsouzených.

Na otázku č. 11 - považujete přípravu před propuštěním z výkonu trestu za dostačující?

Odpovědělo:	ANO	72%
	NE nebo NEUVEDLO	28%

U odsouzených převažuje názor, že je příprava dostačující. Odpověď koresponduje s otázkou č. 8. Odsouzení si uvědomují, že příprava před propuštěním má svůj význam a může jim napomoci při prvních kontaktech po propuštění z výkonu trestu.

Další otázky č. 4, 16, 17, 21

Na otázku č. 4 - byl jste přeřazen z přísnějšího do mírnějšího typu věznice (dohledu)?

Odpovědělo:	ANO	72%
	NE	28%

Otázka „pravdivosti“ odpovědi odsouzených měla souhlasit s údajem zjištěným z osobních spisů odsouzených, ale nesouhlasila. Otázka nebyla asi správně pochopena, protože z osobních spisů bylo zjištěno, že z přísnějšího do mírnějšího typu věznice bylo přeřazeno pouze 40% odsouzených. A že by se odsouzení vydávali za „horší“ než jsou mi připadá nepravděpodobné.

Na otázku č. 16 - pokud „ano“, kdo Vám pomáhal zprostředkovat zaměstnání?

Odpovědělo:	NIKDO nebo NEUVEDLO	48%
	RODINA	25%
	BLÍZKÁ OSOBA (manželka, otec, sestra, strýc)	12%
	SÁM	7%
	NĚKDO JINÝ (známí, kamarád, starosta)	8%

Otázka byla vázána na předcházející otázku v dotazníku „Máte zajištěno zaměstnání po propuštění ze současného výkonu trestu?“. Zajímavostí je uvedení osoby starosty.

Na otázku č. 17 - po propuštění z výkonu trestu se o pomoc obrátím na:

Odpovědělo:	NIKOHO nebo NEUVEDLO	41%
	RODINA	26%
	BLÍZKÁ OSOBA (matka, bratr, děti, strýc)	7%
	SÁM na sebe	10%
	ÚŘAD PRÁCE, SOCIÁLNÍ KURÁTOR	16%

Zajímavostí je, že se jeden odsouzených o pomoc obrátí na „svou pravou ruku“.

Na otázku č. 21 - nyní napište první slovo, které se Vám po vyplnění dotazníku vybavilo:

Odpovědělo:	NEUVEDLO	15%
	KLADNÉ slovo	23%
	ZÁPORNÉ slovo	26%
	RŮZNÁ slova	36%

Poslední otázka v dotazníku byla poněkud nestandardní. Zajímalo nás, jaké slovo napadne odsouzeného po vyplnění dotazníku, který je ve velké míře orientován na vztahy s rodinou, na konec trestu a na myšlenkách nad další budoucností. Předpokládali jsme, že dotazník je výrazně nasměrován na rodinu a propuštění po výkonu trestu, a že budou převládat slova vztahující se a směřující do těchto oblastí.

Některé z odpovědí odsouzených:

KLADNÉ slovo - svoboda, rodina, propuštění, konec za 83 dní, syn.

ZÁPORNÉ slovo - blbost, podfuk, justiční mafie, zbytečný, hovno, to nelze napsat, k ničemu.

RŮZNÁ slova - test, klec, marné, škoda, proč, podpis, dotazník, už to mám, bez komentáře, uvolnění, co?, nic, žádné, nashledanou, venku sněží.

4.3 Výsledky výzkumu, shrnutí a potvrzení či vyvrácení hypotéz

Výzkumné šetření bylo provedeno ve dvou věznicích v rozmezí jednoho týdne.

Celkový počet odsouzených mužů umístěných ve věznici s dohledem ve věznicích v České republice **byl 538 odsouzených.**

V obou věznicích **bylo osloveno** dotazníkem **115 odsouzených, to bylo 21,4%** z celkového počtu odsouzených ve věznicích.

Vyplněný dotazník **odevdalo 61 odsouzených a to je 11,3%** z celkového počtu odsouzených ve věznicích.

Z oslovených 115 odsouzených bylo odevdáno 61 vyplněných dotazníků = 53%.

Podíl vyplněných a nevyplněných nebo neodevzdaných dotazníků v jednotlivých věznicích uvádím v tabulce.

Tabulka 5

	VYPLNĚNO počet = %	NEVYPLNĚNO počet = %
Věznice Břeclav osloveno 68 odsouzených	37 dotazníků = 54,4%	31 dotazníků = 45,6%
Věznice Rapotice osloveno 47 odsouzených	24 dotazníků = 51%	23 dotazníků = 49%

Šedesát jedna vyplněných dotazníků se možná zdá k výzkumnému šetření málo, ale 11,3% z celkového počtu odsouzených mužů umístěných ve věznici s dohledem ve věznicích v České republice je dle mého mínění dostatečně velký výzkumný vzorek. Když vezmeme v úvahu, že by se stejné výzkumné šetření mělo provést u odsouzených mužů ve věznici přísnějšího typu s dozorem, kterých je asi sedm tisíc, muselo by být osloveno nejméně 1.500 odsouzených a odpovědět by muselo 790 odsouzených.

Analýzu dotazníků odsouzených ve Věznici Břeclav jsem vyhodnotil za celou věznici. Dvě samostatná oddělení mě hned zpočátku překvapila tím, že po odevzdání dotazníků byl počet vyplněných dotazníků z oddělení specializovaného pro výkon trestu odsouzených trvale pracovní nezařaditelných „oddělení 1“ výrazně vyšší než z oddělení „oddělení 2“. Odsouzených z oddělení 1 vyplnilo dotazník 90% oslovených (18 z 20) a z oddělení 2 vyplnilo dotazník pouze 40% oslovených (19 ze 48).

Počet vyplněných dotazníků z oddělení 1 byl pravděpodobně vyšší z toho důvodu, že tito odsouzení mají „uspořádanější“ život a životní hodnoty než odsouzení z oddělení 2. Pravděpodobně jsou se svým věkem, invalidním důchodem či tělesným handicapem smířeni. Možná k této soudržnosti napomáhá i prostředí oddělení, které je umístěno mimo vězeňskou část a má „civilnější“ uspořádání ložnic, společenské místnosti a venkovního posezení.

Shrnutí výsledků výzkumného šetření je provedeno na základě analýzy zjištěných údajů a jejich interpretace z předcházející podkapitoly.

Rodinné vztahy

Z uvedených více než 70% kladných odpovědí na otázky týkající se rodinných vztahů vyplývá, že rodinné a sociální zázemí odsouzených není výrazně narušeno a výrazně přispívá k vytváření potřebných podmínek k překonání prostředí výkonu trestu ve věznici. Z uvedeného dále vyplývá, že jsou vytvářeny i potřebné rodinné a sociální podmínky po propuštění z výkonu trestu. Ještě výraznější podíl rodinných vztahů je vidět v kontaktu s rodinou (96% udržuje pravidelný kontakt) a v přesvědčení, že se po propuštění z výkonu trestu vrátí zpět ke své rodině nebo k blízkým osobám (94% odpovědí).

Programy zacházení

Dvě třetiny odsouzených potvrzuje, že jsou ve věznicích takové programy zacházení a je dán dostatečný prostor k extramurálním aktivitám mimo věznici, které výrazně a kladně přispívají k průběhu výkonu trestu. Odsouzení měli malou snahu při vyplňování konkrétních aktivit programů zacházení a odsouzení z Věznice Rapotice byli o poznání sdílnější. Zajímavostí je, že ve Věznici Břeclav je vyhodnocena pracovní terapie „brigáda“ jako jeden z nejpřínosnějších programů zacházení vedoucí k přípravě na propuštění. Odsouzení ve Věznici Břeclav se sami hlásí na pracovní terapii, protože jim to umožňuje opustit věznici za doprovodu zaměstnance, a vidí to jako další určitou výhodu. Tato aktivita ve Věznici Rapotice vůbec není, protože zde mají větší prostory pro pohyb a pracovní terapie vykonávají v rámci potřeby věznice. Další zajímavostí je ochota odsouzených se vzdělávat a rozšířit si kvalifikaci formou např. rekvalifikačního kurzu.

Zaměstnání

Podíl kladných odpovědí u otázek týkajících se zaměstnání před výkonem trestu a zajištěného zaměstnání po výkonu trestu je téměř shodný. Odsouzení jsou odhodláni pracovat i po propuštění z výkonu trestu což svědčí o menší kriminální narušenosti odsouzených. Z počtu kladných odpovědí je zajímavý počet zajištěného zaměstnání v dnešní době kdy v důsledku hospodářské krize ve společnosti vše spíše směřuje k vysoké nezaměstnanosti a k propouštění.

Spokojenost s výkonem trestu

Dvě třetiny odsouzených potvrzuje, že jsou ve věznici typu s dohledem spokojeni a 72% odsouzených považuje přípravu před propuštěním z výkonu trestu za dostačující. Necelá jedna čtvrtina odsouzených využije možnosti sociálně právního poradenství před propuštěním z výkonu trestu. Předpokládám větší zájem odsouzených o sociálně právní poradenství, ale ze zjištěného podílu odpovědnosti odsouzených ke své rodině a za svůj další život lze vyvodit, že mají vytvořen dostatečně velký přehled o možnostech pomoci a jsou připraveni žít svůj vlastní život po propuštění výkonu trestu.

Další otázky z dotazníku

Další otázky v dotazníku byly uvedeny jako doplňující. Vliv rodiny a blízkých osob je zaznamenán i v otázkách pomoci při zprostředkování zaměstnání a pomoci po propuštění z výkonu trestu. Kladná slova v poslední otázce „nyní napište první slovo, které se Vám po vyplnění dotazníku vybavilo“ potvrzují, že čtvrtina odsouzených chce mít výkon trestu za sebou a být se svou rodinou.

Na základě analýzy zjištěných údajů z výzkumného šetření provedeného formou vyplněného dotazníku ve Věznici Břeclav a ve Věznici Rapotice, a na základě analýzy informací získaných z osobních spisů těchto odsouzených předkládám vyhodnocení stanovených hypotéz.

H1 - Předpokládáme, že ve výkonu trestu odnětí svobody je méně než 1/3 odsouzených prvotrestaných, odsouzených za nedbalostní nebo málo závažné trestné činy.

Z informací získaných z osobních spisů odsouzených bylo zjištěno, že 42% odsouzených je ve výkonu trestu poprvé a byli odsouzeni pro trestné činy ve výměře nepřevyšující tři roky.

Vzhledem k uvedenému musím konstatovat, že **hypotéza byla vyvrácena - falzifikována.**

H2 - Pravidelný kontakt s rodinou nebo přáteli (formou návštěv, korespondence apod.) udržuje minimálně polovina odsouzených.

Jednoznačná odpověď na otázku č. 12 „Udržujete kontakt se svou rodinou?“
ANO - 96% = hypotéza byla potvrzena - verifikována.

H3 - Nejméně 40% odsouzených využije možnosti sociálně právního poradenství.

Na otázku č. 10 „Využijete možnosti sociálně právního poradenství před propuštěním z výkonu trestu?“ odpovědělo **24% - ANO.**

Zajímavostí u této otázky byl výrazný rozdíl kladných odpovědí v obou věznicích. Ve Věznici Břeclav to bylo 35%, kdežto ve Věznici Rapotice pouze 8%.

Vzhledem k uvedenému musím konstatovat, že **hypotéza byla vyvrácena - falzifikována.**

H4 - Předpokládáme, že po výkonu trestu odnětí svobody se nemá kam vrátit necelá desetina odsouzených.

Odpověď na tuto hypotézu jsem hledal v otázce č. 3 a č. 14. Drtivá většina odsouzených odpověděla, že se po výkonu trestu vrátí k rodině nebo k blízkým příbuzným. Čtyři odsouzení uvedli, že před nástupem výkonu trestu bydleli sami, a ti samí odsouzení v návaznosti na další otázku, zda se vrátí po propuštění z výkonu trestu k rodině, uvedli: dva - budou sami, jeden - ne a jeden - neví.

U čtyř odsouzených tedy **nevíme**, zda se mají kam vrátit po výkonu trestu, to je **6,6%** z uvedených odpovědí, a proto tato **hypotéza byla potvrzena - verifikována**.

H5 - Nejméně 2/3 odsouzených potvrdí, že byli spravedlivě odsouzeni z důvodu své trestné činnosti.

Na přímý dotaz směřující do mysli odsouzeného v otázce č. 20 „byl jsem spravedlivě odsouzen z důvodu mé trestné činnosti?“ odpovědělo **64% - ANO**.

Dále také musíme vzít na vědomí nerozhodnost tří odsouzených, kteří odpověděli ANO i NE. Jeden odsouzený na tuto otázku neodpověděl a připsal komentář: „U soudu se nehledá spravedlnost, ale dostává se rozsudek (televizní veřejná slova ministryně spravedlnosti JUDr. D. Kovářové)“.

Když vezmeme v úvahu, že **30% odsouzených odpovědělo jasně NE**, tak tato **hypotéza byla potvrzena - verifikována**.

Závěr

Výkon trestu odnětí svobody je institut, který negativně působí na odsouzeného a na jeho rodinné a příbuzenské vztahy. Odsouzení stráví určitou část svého života odloučení od společnosti a od svých rodin a musí se s tím ve věznicích sami vyrovnat. Jak se s tímto odsouzením vyrovnávají a vyrovnají na tom závisí celý průběh výkonu trestu. Především kontakty s rodinou a blízkými osobami jsou pro odsouzeného velmi důležité. Necháávají v něm pocit, že je pořád v centru dění a nechávají ho v naději, že se po propuštění z výkonu trestu vrátí domů k rodině a že povede život řádného občana naší společnosti. Diplomovou práci jsem zpracoval o odsouzených mužích umístěných v nejmírnějším typu věznice s dohledem.

V úvodu diplomové práce jsou stanoveny cíle, které jsem se rozhodl zjistit z výzkumného šetření provedeného formou analýzy dostupné literatury, analýzy osobních spisů odsouzených a s využitím dotazníku. Výzkumné šetření bylo provedeno ve Věznici Břeclav a ve Věznici Rapotice u záměrného výběrového souboru odsouzených mužů umístěných ve věznici typu s dohledem.

Jsou odsouzení v nejmírnějším typu věznice opravdu málo trestně narušené osoby? Odpověď jsem hledal v hypotéze H1, která zněla - Předpokládáme, že ve výkonu trestu odnětí svobody je méně než 1/3 odsouzených prvotrestaných, odsouzených za nedbalostní nebo málo závažné trestné činy. Z informací získaných z osobních spisů odsouzených bylo zjištěno, že 42% odsouzených je ve výkonu trestu poprvé a byli odsouzeni pro trestné činy ve výměře nepřevyšující tři roky. Trest do tří let jsem uvedl proto, že tato hranice je uvedena v trestním zákoníku při zařazování soudem do typů věznic. Hypotéza byla vyvrácena - falzifikována a je tedy nutné konstatovat, že v nejmírnějším typu věznice je více kriminálně trestně narušených osob než se předpokládalo. Někteří odsouzení byli do mírnějšího typu přeřazeni z věznice typu dozor i z typu ostraha a proto je zde více odsouzených, kteří mají tresty za závažné trestné činy s tresty vyššími než tři roky (složení odsouzených podle délky uloženého trestu je v příloze č. 16).

Z výzkumného šetření bylo zjištěno, že před nástupem výkonu trestu více než tři čtvrtiny odsouzených bydlelo s rodinou nebo blízkou osobou. V průběhu výkonu trestu má většina odsouzených pravidelný kontakt s rodinou. Nejvíce uváděný je písemný kontakt, dále telefonický a odsouzení jsou navštěvováni rodinou ve věznicích. Pokud odsouzení splní zákonné podmínky, odborná komise doporučí a ředitel věznice schválí návrh vychovatele, je jim umožněn volný pohyb mimo věznici v souvislosti s návštěvou. Další možností kontaktu s rodinou je udělení nejvyšší formy odměny a tou je přerušování výkonu trestu ředitelem věznice. Z dalších otázek bylo zjištěno, že odsouzení jsou přesvědčeni o dobrém rodinném zázemí a pravidelný kontakt s rodinou je tedy udržuje v přesvědčení, že se mají po výkonu trestu kam vrátit. Vzhledem ke zjištěným údajům mohu konstatovat, že rodinné a sociální zázemí odsouzených není výrazně narušeno, přispívá k vytváření potřebných podmínek k překonání prostředí výkonu trestu ve věznici a jsou vytvářeny i potřebné rodinné a sociální podmínky po propuštění z výkonu trestu.

Z otázek týkajících se programů zacházení a spokojenosti z výkonem trestu ve věznici s dohledem bylo zjištěno, že dvě třetiny odsouzených vyjadřuje spokojenost jak s programy zacházení tak i s podmínkami, které jsou vytvořeny ve věznicích. Ještě větší procento odsouzených považuje přípravu před propuštěním za dostačující. Ochota odsouzených se vzdělávat, rozšířit si kvalifikaci, odhodlání pracovat i po propuštění z výkonu trestu svědčí o jejich odpovědnosti ke své rodině a za svůj další život. Z uvedených údajů mohu opět konstatovat, že mírnější režim výkonu trestu přispívá ke kladnějšímu hodnocení výkonu trestu, odsouzení jsou zde spokojeni a uvědomují si své trestní jednání.

Uvedené údaje a konstatování nám dávají nyní možnost zamyšlení nad zjištěnými informacemi. Na jedné straně vyšší kriminální trestná činnost, na straně druhé viditelná snaha a ochota odsouzených na sobě pracovat a to především s podporou své rodiny a blízkých osob. Rodinné a sociální zázemí odsouzených zdá se, že není výrazně narušeno a že přispívá k vytváření potřebných podmínek k překonání prostředí výkonu trestu. Domnívám se, že zájem rodiny o svého člena a zájem odsouzených o svou rodinu převyšuje negativní vliv trestné činnosti a na základě tohoto zjištění lze vyvodit závěr, že cíl diplomové práce byl splněn.

Ze získaných informací a zjištění by se daly ve vězeňské službě sestavovat projekty zaměřené na vytváření a účelnější využívání programů zacházení. V obou věznicích je velký zájem odsouzených vzdělávat se formou rekvalifikačních kurzů. Navrhoval bych, aby se vězňové zaměřili na tyto oblasti vzdělávání. Nejenom „zábavná a sportovní“ činnost prováděná ve formě atraktivních programů zacházení, ale především vzdělávací aktivita přispěje k vytváření dalších podmínek a předpokladů k přípravě na propuštění po výkonu trestu. Záleží tedy na možnostech věznice zprostředkovat odsouzeným některé z kurzů např. formou spolupráce s úřady práce nebo s organizacemi, které se výukou kurzů zabývají. A ve Věznici Rapotice by mohli pro sportovní vyžití odsouzených zřídit posilovnu.

Stejně výzkumné šetření by se dalo provést v kterékoli věznici či vazební věznici v České republice kde jsou oddělení výkonu trestu odsouzených mužů s typem věznice dohled. Zajímavé by bylo potom tyto výzkumy porovnat. Porovnání by šlo například provést s Vazební věznicí Hradec Králové kde je v současné době asi 150 odsouzených. Výzkum je taky možno opakovat po určitém časovém období (např. po 3 nebo 5 letech) a porovnat změny, které za toto období na odděleních nastaly.

V diplomové práci jsem popsal současnou kriminální situaci v České republice, nové znění trestního zákoníku a organizační uspořádání Vězeňské služby. Velká část diplomové práce byla věnována resocializaci, programům zacházení a pracovním možnostem odsouzených umístěných ve věznici typu s dohledem. Odborní zaměstnanci výkonu trestu využívají všech možností jak odsouzené pozitivně ovlivnit, motivovat a oslovit formou zvolených programů zacházení. Na závěr tedy musím konstatovat, že příprava na propuštění z výkonu trestu, programy zacházení a pracovní možnosti mají v systému výkonu trestu svou velkou a nezastupitelnou roli. Odsouzeným se dostane takového zacházení, díky němuž získají poznatky či návyky, které jim v životě po propuštění z výkonu trestu jednoznačně mohou pomoci. Záleží však jen na nich, jak těchto možností využijí.

Resumé

V diplomové práci jsem se zabýval odsouzenými muži umístěnými ve věznici typu s dohledem. V současné době je ve výkonu trestu v nejmírnějším typu s dohledem asi 540 odsouzených mužů.

Diplomová práce nás svým obsahem provedla současnou kriminální situací v České republice a poukázala na základě jakých možností je prováděna její prevence. Dnem 1. ledna 2010 vstoupil v platnost nový trestní zákoník, který stanovil nové tresty za trestné činy a taky nové ukládání nepodmíněných trestů. Tyto jsou podrobně uvedeny v další části textu.

O základních úkolech a organizačním členění Vězeňské služby je pojednááno ve druhé kapitole diplomové práce. Vězeňská služba umísťuje odsouzené diferencovaně na základě rozhodnutí soudu a dle zásad stanovených v zákoně o výkonu trestu a v řádu výkonu trestu. Za těchto podmínek jsou umísťováni i odsouzení muži ve věznici typu s dohledem.

Kapitola o resocializaci pojednává o jejich možnostech a uplatňování přímo v praxi. Příprava odsouzených na propuštění, programy zacházení a zaměstnávání odsouzených jsou nedílnou součástí výchovného působení na odsouzené v průběhu výkonu trestu.

Praktická část diplomové práce podrobně popisuje výzkumné šetření, které bylo provedeno ve Věznici Břeclav a ve Věznici Rapotice u záměrného výběrového souboru odsouzených mužů umístěných ve věznici s dohledem. Cílem diplomové práce bylo zjistit zda jsou tito odsouzení málo trestně narušené osoby a zda mají ve výkonu trestu vytvořeny podmínky pro vstup do společnosti po propuštění z výkonu trestu. Na základě shrnutí výsledků z výzkumného šetření byl vyvozen závěr, že cíl diplomové práce byl splněn.

Anotace

Cílem diplomové práce bylo zjistit, zda jsou odsouzení muži umístění ve věznici typu s dohledem málo trestně narušené osoby. Zda kontakty s rodinou, programy zacházení a zaměstnání ve výkonu trestu vytváří podmínky vedoucí k přípravě odsouzených na vstup do společnosti po propuštění z výkonu trestu. Na základě zpracovaného výzkumného šetření byl vyvozen závěr, že cíl diplomové práce byl splněn.

Klíčová slova

vězeňská služba
rodina
programy zacházení
zaměstnání
výkon trestu s dohledem

Annotation

Aim of this thesis was to determine whether the convictions men put in jail type with little supervision criminally disturbed person. Whether contact with the family, treatment programs and employment in the sentence creates conditions conducive to preparing prisoners for entry into society after release from prison. Based on the research survey prepared, it was concluded that the objective of thesis was met.

Key words

prison service
family
treatment programs
employment
prison sentence with supervision

Použitá literatura a prameny

Zákony

1. Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
2. Zákon č. 2/1993 Sb., usnesení ČNR o vyhlášení Listiny základních práv a svobod
3. Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
4. Zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád, ve znění pozdějších předpisů
5. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů
6. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 349/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů
7. Zákon č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů
8. Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů

Literatura

9. ČECH, S., ŘEZNÍČEK, M. *Zločin kolem nás*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1997. ISBN 80-7023-253-6
10. ČERNÍKOVÁ, V., MAKARIUSOVÁ, V. *Sociální ochrana*. Praha: Policejní akademie ČR, 1998. ISBN 80-85981-97-1
11. FOUCAULT, M. *Dohlížet a trestat*. Praha: Dauphin, 2000. ISBN 80-86019-96-9
12. GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. vyd. Příbram: PBtisk Příbram, 1999. ISBN 80-7203-124-4
13. JEDLIČKA, R. a spol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. 1. vyd. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0
14. JŮZL, M., OLEJNÍČEK, A. *Penologie a penitenciální pedagogika*. Brno: IMS, 2004.

15. LYONS, L. *Historie trestu*. Praha: Svojtka a Co., 2004. ISBN 80-7352-021-4
16. MEZNÍK, J. a kol. *Základy penologie*. Brno: MU, 1995. ISBN 80-210-1248-X
17. NĚMEC, M. *Organizovaný zločin*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1995. ISBN 80-206-0472-3
18. SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Právní postavení mladistvých*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. ISBN 80-86432-82-3
19. SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie I - III*. Liberec, Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-203-6, ISBN 978-80-7372-204-3, ISBN 978-80-7372-205-0
20. ŘEZNÍČEK, I. *Metody sociální práce*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. ISBN 80-85850-00-1
21. UHLÍK, J. *Historie věznění a vězeňství v Čechách*. Praha: Institut vzdělávání VS ČR, 2006.

Časopisy a publikace

22. Časopis České vězeňství č. 1/2003. Praha: Tiskárna Věznice Praha-Pankrác, 2003, ISSN 1213-9297
23. Evropská vězeňská pravidla - příloha časopisu České vězeňství č. 1/2006. Praha: Tiskárna VS ČR Praha-Pankrác, 2006, ISSN 1213-9297
24. Mediace v rámci výkonu trestu odnětí svobody - příloha časopisu České vězeňství č. 1/2005. Praha: Tiskárna VS ČR Praha-Pankrác, 2005, ISSN 1213-9297
25. Projekty (hledání nových forem zacházení s pachateli) – příloha časopisu České vězeňství č. 2/1999. Praha: Tiskárna VV Praha 4 - Pankrác, 1999

Interní předpisy Vězeňské služby ČR

26. NGŘ č. 12/2010, o vazebních věznicích a profilaci věznic VS ČR
27. NGŘ č. 26/2006, kterým se stanoví úkoly občanských zaměstnanců a příslušníků Vězeňské služby České republiky při zabezpečování výkonu trestu odnětí svobody

Jiné informační zdroje

28. <http://www.epravo.cz>

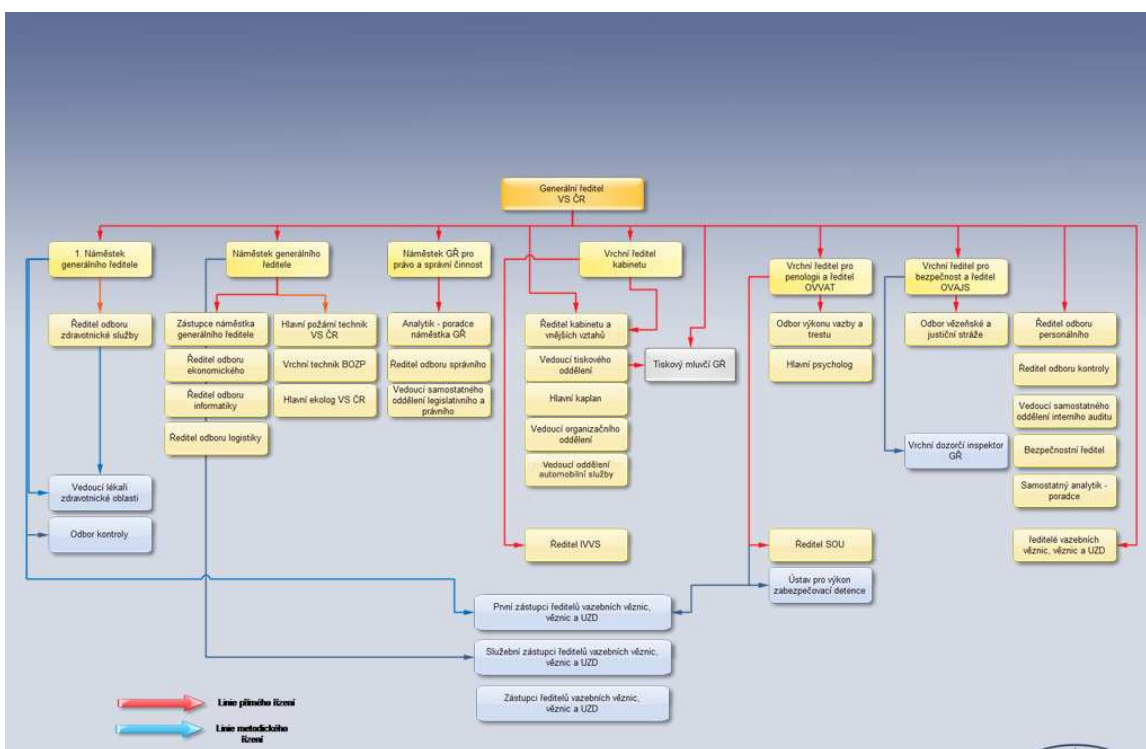
29. <http://www.mvcr.cz>

30. <http://www.justice.cz>

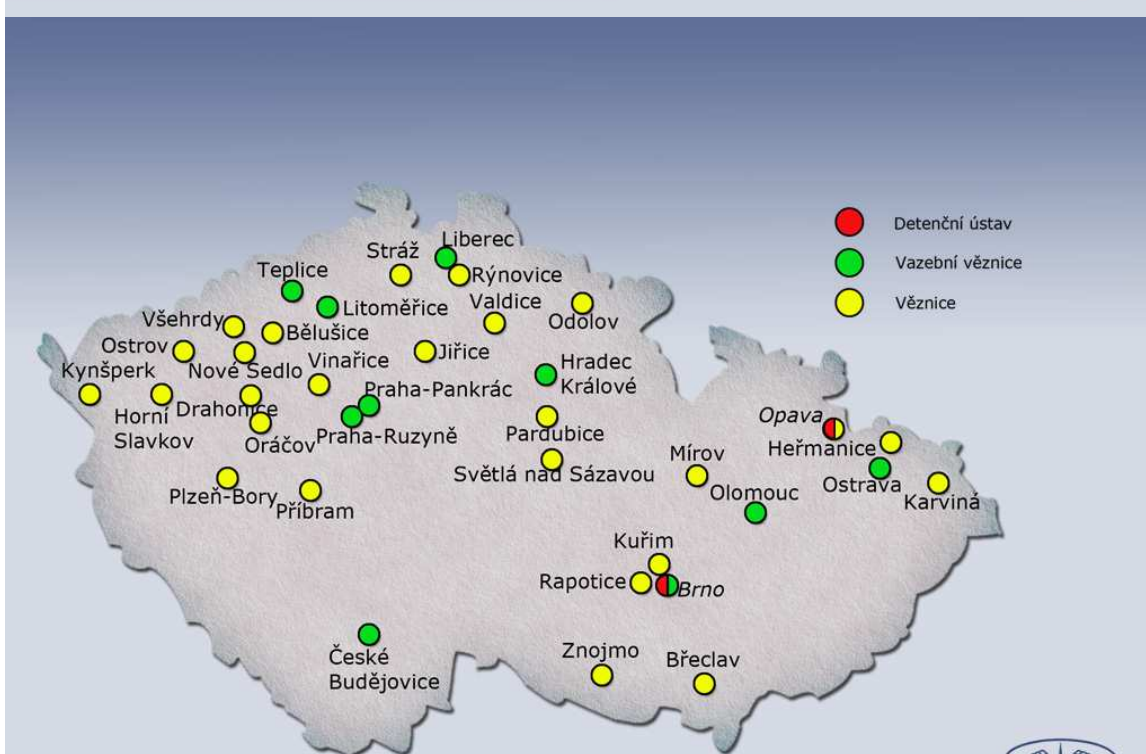
31. <http://www.vscr.cz>

Seznam příloh

- Příloha č. 1 Organizační struktura Generálního ředitelství VS ČR a mapa věznic
- Příloha č. 2 Tisková zpráva Generálního ředitelství Vězeňské služby
- Příloha č. 3 Úkoly speciálního pedagoga
- Příloha č. 4 Úkoly psychologa
- Příloha č. 5 Úkoly sociálního pracovníka
- Příloha č. 6 Úkoly sociologa
- Příloha č. 7 Úkoly vychovatele
- Příloha č. 8 Úkoly vychovatele - terapeuta
- Příloha č. 9 Úkoly pedagoga volného času
- Příloha č. 10 Kroužky programů zacházení
- Příloha č. 11 Harmonogram programů zacházení
- Příloha č. 12 Informační leták Vězeňské služby
- Příloha č. 13 Pracoviště vnitřní režie Věznice Břeclav
- Příloha č. 14 Nabídkový dopis Věznice Břeclav
- Příloha č. 15 Dotazník výzkumného šetření
- Příloha č. 16 Složení odsouzených podle délky uloženého trestu

Vězeňská služba České republiky

Vězeňská služba České republiky

Vyjádření Vězeňské služby ČR

Vězeňská služba se ohrazuje proti způsobu, jakým informoval redaktor pořadu Na vlastní oči o výkonu trestu ve Věznici Všehrdy. Text reportáže mohl podle názoru vedení Vězeňské služby zkreslit vnímání výkonu trestu v ČR ze strany veřejnosti, což Vězeňská služba považuje ze strany tvůrců pořadu za krajně nezodpovědné.

Reportáž pojednávala o způsobu výkonu trestu v režimu výkonu trestu s dohledem ve Věznici Všehrdy. Z reportáže ale nebylo zřejmé, že jde o nejmírnější režim výkonu trestu. Trestní zákon rozděluje výkon trestu do čtyř skupin s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou, kde se od sebe omezovací prostředky výrazně liší. Například ve výkonu trestu se zvýšenou ostrahou vězeň nemůže pracovat mimo areál věznice.

Oddělení výkonu trestu s dohledem ve Věznici Všehrdy je zařízení, ve kterém je umístěno devět lidí odsouzených především za nedbalostní trestné činy ke krátkodobým trestům do nejmírnějšího režimu s dohledem. Tito vybraní vězni jsou v objektu mimo střežený areál věznice. Všichni mají povolený volný pohyb tak, aby mohli docházet na vnější nestřežená pracoviště. Není důvod tuto praxi měnit, protože tito vězni nejsou svému okolí nebezpeční. Naopak, mohou ve výkonu trestu pracovat. Ve vězeňských areálech je kapacita zaměstnávání omezená. Zároveň ředitel věznice uděluje těmto odsouzeným volný pohyb mimo věznici především s ohledem na jejich kulturně výchovné a sportovní aktivity. Toto vše má pevně stanovená pravidla. Odsouzené, kteří by měli vykonávat trest v domku za zdí věznice, vybírá komise odborníků všehrdské věznice. Ty musí následně schválit ředitel věznice.

O zařazení do konkrétního typu věznice rozhoduje soud. Existence režimu výkonu trestu s dohledem umožňuje trestní zákon a je i v souladu s Evropskými vězeňskými pravidly. Účelem tohoto typu zařízení je co nejvíce přiblížit podmínky trestu civilnímu životu u pachatelů, kteří nejsou pro společnost nebezpeční. Usnadňuje to jejich návrat do společnosti a mimo jiné snižuje riziko další recidivy.

Věznice Všehrdy je určena primárně pro výkon trestu mladistvých mužů. Vedle toho zajišťuje výkon trestu dospělých mužů v režimu s dozorem a s dohledem.

Celková kapacita je zhruba 600 odsouzených. V současné době zde vykonává trest odnětí svobody více než 650 odsouzených. Z toho 100 odsouzených zařazených do věznice s dohledem.

Odsouzení do věznice s dohledem jsou ubytováni ve dvou ubytovnách. V ubytovně č. 6 (tzv. šedák), která je umístěna v areálu věznice za zdí, a v ubytovně č. 7 (tzv. žluťák), která se nachází na dohled vazební věznice. V obou ubytovnách zajišťuje dohled nad vlastním výkonem trestu personál věznice.

Podle výsledků kontroly zaměřené na vlastní výkon trestu ve věznici s dohledem, v tzv. žluťáku bylo ze strany Generálního ředitelství VS ČR zjištěno, že Věznice Všehrady neporušila zákonné normy upravující tento druh výkonu trestu. I přes uvedené bylo do uzavření prověřování věznicí stanoveného režimu pozastaveno využívání žluťáku k ubytování odsouzených.

Z legislativního pohledu lze uvést, že dle ustanovení § 39a trestního zákona soud zpravidla zařadí do věznice s dohledem pachatele, kterému byl uložen trest za spáchaný trestný čin z nedbalosti a který dosud nebyl ve výkonu trestu odnětí svobody pro spáchaný úmyslný trestný čin. Do věznice s dohledem zpravidla soud naopak nezařadí pachatele, kterému byl vedle trestu odnětí svobody uložen trest vyhoštění a pachatele, který se má na základě rozhodnutí soudu podrobit ochrannému léčení v ústavní formě.

V návaznosti na uvedené a s přihlédnutím k tomu, že ve věznici s dohledem se nepoužívají speciální stavebně technické prostředky ani ozbrojené stráže k zabránění útěku odsouzených, je volen způsob zacházení, který se s ohledem na osobnost odsouzeného a druh spáchané trestné činnosti odlišuje od zacházení v přísnějších typech věznic. Rozdíly mezi jednotlivými typy věznic se odráží v ustanovení § 51 až § 55 Řádu výkonu trestu odnětí svobody, kde jsou definována pravidla dohledu nad pracovní činností odsouzených ve věznici nebo mimo věznici, pohybu odsouzených uvnitř věznice i mimo věznici apod.

Filozofie výkonu trestu odnětí svobody ve věznici s dohledem se opírá jednak o účel trestu stanovený trestným zákonem. V tomto případě je účelem trestu chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páčání trestné činnosti a vychovávat jej k tomu, aby vedl řádný život.

Tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti. Dále také o Doporučení Rec (2006) 2 Výboru ministrů členským státům k Evropským vězeňským pravidlům (dále jen Evropská vězeňská pravidla), kde je v první části Základní principy v odstavcích 5 a 6 uvedeno následující:

5. Život ve vězení se musí co možná nejvíce přibližovat pozitivním aspektům života na svobodě.

6. Výkon trestu bude zajišťován tak, aby umožnil osobám zbaveným svobody jejich opětné začlenění do svobodné společnosti.

V neposlední řadě je nutné zmínit v současné době projednávaný návrh úpravy trestního zákona (sněmovní tisk č. 410/0), který nově definuje trestné činy. Tyto rozděluje na přečiny a zločiny, přičemž přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, u nichž TZ stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí sazby do tří let. Dále novela TZ zavádí nový druh trestu domácí vězení. Soud může uložit trest domácího vězení až na dvě léta, odsuzuje-li pachatele přečinu jestliže: a) vzhledem k povaze a závažnosti přečinu a osobě a poměrům pachatele lze mít za to, že postačí k uložení tohoto trestu, a to popřípadě i vedle jiného trestu a b) pachatel dá písemný slib, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese.

S ohledem na výše uvedené lze vyvodit, že se systém věznění pachatelů trestných činů, v budoucnu přečinů a zločinů, bude ubírat novými progresivními směry spočívajícími na základech moderního penitenciárního působení, které se bude podílet nejen na izolaci pachatelů od společnosti, ale také na jejich ovlivňování formami a metodami vyplývajícími z jejich individuálního posuzování.

K celkovému působení na vězněné osoby by se měla přínosně podílet i kvalita jejich života ve věznicích. Z toho důvodu je žádoucí přibližovat tento život duchu Evropských vězeňských pravidel. Diferencovaným způsobem zacházení s odsouzenými v jednotlivých typech věznic vytvářet vhodné podmínky pro propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, přičemž v rámci prevence kriminality touto filozofií dále podporovat minimalizaci vzniku recidivy ve společnosti, což je mj. obsahem účelu výkonu trestu. V průběhu výkonu trestu odnětí svobody je nutné věnovat prioritní pozornost otázkám bezpečnosti jako takové a to s ohledem na nebezpečnost pachatele pro společnost.

Ve vězeňských zařízeních aktuálně vykonává trest odnětí svobody více než 18.100 osob, přičemž ve věznicích s dohledem je to více než 500 osob. Z celkového počtu 18.100 do dvou let odnětí svobody vykonává trest zhruba 8900 odsouzených. Trest do jednoho roku vykonává přibližně 5000 odsouzených. Nastoupení do výkonu trestu odnětí svobody se přitom v současnosti vyhýbá přes 7000 osob, kterým byl trest nařízen.

Tiskové oddělení GŘ VS ČR

Autor: VSČR

Datum: 09.10.2008

Úkoly speciálního pedagoga

(1) Speciální pedagog je odborný zaměstnanec oddělení, který garantuje u svěřených odsouzených odbornou úroveň realizace programu zacházení a vnitřní diferenciaci. Metodicky usměrňuje výkon práce vychovatelů a pedagogů volného času. Za metodické usměrňování určených zaměstnanců nelze považovat vedení administrativy spojené s plánováním služeb, výkaznictvím odpracovaných hodin, vedení evidence o docházce, čerpání dovolené, apod. Odpovídá, ve spolupráci s ostatními odbornými zaměstnanci, za úroveň odborného zacházení s jednotlivými odsouzenými v návaznosti na jejich komplexní zprávy.

(2) Speciální pedagog je odborným poradcem ředitele věznice v oblasti pedagogických aspektů výkonu trestu, a to z hlediska všech zúčastněných (odsouzených i zaměstnanců).

(3) Speciální pedagog je přímo podřízen vedoucímu oddělení.

(4) Speciální pedagog plní při práci s odsouzenými samostatně a tvůrčím způsobem zejména tyto úkoly

a) zpracovává, v rámci komplexního zacházení s odsouzenými a rozdělení činnosti pracovních týmů, koncepci na ucelené období při zachování zásad vnější a vnitřní diferenciaci pro jednotlivé kategorie odsouzených, která obsahuje zpravidla cílovou skupinu odsouzených, složky programu zacházení rozpracované v konkrétních projektech, personální, materiální a finanční zajištění a předkládá ji ke schválení řediteli věznice,

b) provádí pedagogickou diagnostiku a zpracovává pedagogické posouzení v rámci komplexní zprávy s příslušným doporučením pro program zacházení, přičemž výběr diagnostických metod je na jeho uvážení,

c) zpracovává v rámci měsíčního (týdenního) plánu přehled jednotlivých aktivit programu zacházení s určením místa, času a stanovením osobní odpovědnosti za jejich realizaci, společně s ostatními odbornými zaměstnanci stanoví konkrétní programy zacházení jednotlivým svěřeným odsouzeným a podílí se na vyhodnocování jejich účinnosti a aktualizaci,

d) vede osobně podle svého odborného zaměření nejméně jednu průběžnou aktivitu programu zacházení z oblasti speciálních výchovných nebo vzdělávacích aktivit a zajišťuje k tomu nezbytnou dokumentaci. Sleduje kvalitu účasti svěřených odsouzených v programu zacházení a změny v jejich chování, přičemž vhodné změny podněcuje a upevňuje, podílí se na zpracování průběžného hodnocení programu zacházení,

e) usměrňuje metodicky v rámci své odbornosti vychovatele a pedagogy volného času v oblasti přípravy a vedení jednotlivých aktivit, průběžného hodnocení programu zacházení a hodnocení zasílaných věznicí příslušným orgánům,

f) zúčastňuje se aktivně jednání poradních orgánů ředitele věznice včetně poradny drogové prevence (odborných komisí), předkládá odborná stanoviska k přefazování odsouzených v rámci vnitřní diferenciaci, v návaznosti na změny v chování a jednání jemu svěřených odsouzených navrhuje umístění odsouzených do krizového, výstupního, specializovaného oddělení, oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením a do bezdrogové zóny. Podílí se na rozhodování o zařazení odsouzených do seznamu objektů možného napadení či ohrožení a vytytování konfliktních a psychicky labilních odsouzených,

g) spolupracuje v součinnosti se sociálním pracovníkem se zákonným zástupcem mladistvého při řešení přípravy mladistvého na budoucí povolání, podílí se na výběru odsouzených k zařazení do práce, vzdělávání a rekvalifikace, zabezpečuje všeobecné a odborné vzdělávání odsouzených v případě, že ve věznici není zřízeno odloučené pracoviště středního odborného učiliště, učiliště a odborného učiliště Vězeňské služby,

h) je odborným garantem skladby knihovního fondu a výběru dalších médií z hlediska vhodnosti specifiky programů zacházení a účelu výkonu trestu,

i) provádí orientační pedagogické pohovory z podnětu odsouzených, zaměstnanců nebo na základě vlastních poznatků, poskytuje poradenskou pedagogickou pomoc v souladu s povahou daného případu a podmínkami, zabezpečuje individuální pedagogickou péči o odsouzené, kteří jsou v krizových psychických stavech,

j) spolupodílí se na zkoumání příčin vzniku mimořádných událostí ve vztahu k vězněným osobám a navrhuje z pedagogického hlediska příslušná opatření, vedoucí k jejich řešení, prevenci a eliminaci,

k) realizuje svěřenou kázeňskou pravomoc, podílí se na návrhu k rozhodování o udělení přerušování výkonu trestu, povolování volného pohybu mimo věznici, dočasného opuštění věznice, účasti odsouzených na akcích mimo věznici, vyjadřuje se k výběru odsouzených k zařazení do práce, návštěv bez zrakové či sluchové kontroly a přeřazování odsouzených do jiného typu věznice nebo jejich přemístění.

Úkoly psychologa

(1) Psycholog je odborný zaměstnanec oddělení, který garantuje u odsouzených odbornou psychologickou činnost a odbornou úroveň realizace programu zacházení.

(2) Psycholog je odborným poradcem ředitele věznice v psychologických aspektech výkonu trestu, a to z hlediska všech zúčastněných (odsouzených i zaměstnanců).

(3) Psycholog je přímo podřízen vedoucímu oddělení.

(4) Psycholog plní při práci s odsouzenými samostatně a tvůrčím způsobem zejména tyto úkoly

a) diagnostikuje psychologicky v potřebné míře svěřené odsouzené, zpracovává jejich psychologické posouzení v rámci komplexní zprávy, včetně doporučení pro program zacházení, přičemž výběr diagnostických metod je na jeho uvážení,

b) podílí se na zpracovávání konkrétních programů zacházení jednotlivých odsouzených, na vyhodnocování jejich úspěšnosti a na navrhování změn programu zacházení,

c) vede osobně podle svého odborného zaměření nejméně jednu průběžnou aktivitu programu zacházení z oblasti speciálních výchovných aktivit a zajišťuje k tomu nezbytnou dokumentaci. Sleduje kvalitu účasti odsouzených v programu zacházení a změny v jejich chování, přičemž vhodné změny podněcuje a upevňuje,

d) usměrňuje metodicky v rámci své odbornosti vychovatele-terapeuty v oblasti přípravy a vedení jednotlivých aktivit a průběžného hodnocení programu zacházení,

e) podílí se, v rámci celkové koncepce zacházení s odsouzenými, na zpracovávání projektů pro jednotlivé kategorie odsouzených při zachování zásad vnější a vnitřní diference, na tvorbě skladby programů zacházení a jednotlivých speciálně výchovných aktivit,

f) zúčastňuje se aktivně jednání poradních orgánů ředitele věznice včetně poradny drogové prevence (odborných komisí), podává odborná stanoviska k přeřazování odsouzených v rámci vnitřní diference, v návaznosti na změny v chování a jednání odsouzených navrhuje jejich umístění do krizového, výstupního, specializovaného oddělení, oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením a do bezdrogové zóny. Podílí se na rozhodování o zařazení odsouzených do seznamu objektů možného napadení či ohrožení a vytypování konfliktních a psychicky labilních odsouzených,

g) provádí s odsouzenými orientační psychologické pohovory z podnětu odsouzených, zaměstnanců nebo na základě vlastních poznatků, poskytuje poradenskou psychologickou pomoc, popřípadě péči, formou individuální nebo skupinové psychoterapie nebo s jejími prvky, a to podle povahy daného případu a podmínek,

h) provádí psychodiagnostickou činnost u vytypovaných odsouzených na základě požadavků lékaře, popřípadě požadavku nadřízených funkcionářů,

i) zabezpečuje individuální psychologickou péči o odsouzené, kteří odmítají stravu, sebepoškozují se, pokoušejí se o sebevraždu a o odsouzené, kteří jsou v krizových psychických stavech, v tomto směru spolupracuje s lékařem. Z odborného hlediska odpovídá za chod krizového oddělení,

j) podílí se na zkoumání příčin vzniku mimořádných událostí a navrhuje příslušná opatření k jejich řešení, předcházení a eliminaci z psychologického hlediska, na rozhodování o zařazení odsouzených do seznamu objektů možného napadení či ohrožení jiného druhu, vytypování konfliktních a psychicky labilních odsouzených,

k) podílí se na návrhu k rozhodování o udělení přerušení výkonu trestu, o přeřazování a přemísťování odsouzených, povolování volného pohybu mimo věznici, dočasného opuštění věznice, účasti odsouzených na akcích mimo věznici, návštěv bez zrakové či sluchové kontroly a přeřazování odsouzených do jiného typu věznice nebo jejich přemístění, vyjadřuje se k výběru odsouzených k zařazení do práce, vzdělávání a rekvalifikace,

l) podílí se v rámci své odbornosti na zpracovávání průběžného hodnocení programu zacházení odsouzených a hodnocení zasílaných věznicí příslušným orgánům.

Úkoly sociálního pracovníka

(1) Sociální pracovník je odborný zaměstnanec oddělení, jehož základním úkolem je samostatná sociální práce, která je zaměřena zejména na plynulý přechod odsouzených do řádného občanského života. Při její realizaci dbá na zajištění a dodržení standardů kvality poskytovaných sociálních služeb.

(2) Sociální pracovník je podřízen přímo vedoucímu oddělení.

(3) Sociální pracovník je odborným poradcem ředitele věznice v oblasti sociálně právních aspektů výkonu trestu a v oblasti přechodu odsouzených do řádného občanského života.

(4) Sociální pracovník při práci s odsouzenými plní samostatným a tvůrčím způsobem zejména tyto úkoly

a) podílí se na vytváření koncepce zacházení s odsouzenými, programů zacházení a na zpracování návrhu vnitřní diferenciaci odsouzených,

b) zpracovává společně s ostatními odbornými zaměstnanci konkrétní programy zacházení svěřených odsouzených, přitom podle potřeby spolupracuje s příslušnými orgány sociálního zabezpečení, podílí se na vyhodnocení účinnosti programů zacházení v oblasti své působnosti navrhuje jejich změny,

c) poskytuje samostatné sociálně právní poradenství, provádí výchovnou a poradenskou činnost pro odsouzené,

d) je garantem kontinuální sociální práce, v jejím rámci udržuje přímé pracovní kontakty s orgány státní správy, církvemi, charitativními a zájmovými občanskými sdruženími, a to jak v místě věznice, tak i podle potřeby v místě trvalého pobytu odsouzených; zprostředkuje příslušnému orgánu sociálně právní ochrany dětí pravidelné sledování vývoje dítěte, o které odsouzená žena pečuje ve věznici,

e) navazuje potřebné kontakty s blízkými osobami svěřených odsouzených, podílí se na řešení sociálních problémů, u mladistvých odsouzených si vyžádá v součinnosti se speciálním pedagogem, nepředcházeli výkonu trestu výkon vazby, opis zprávy orgánu péče o mládež; v součinnosti se speciálním pedagogem požádá zákonného zástupce a příslušný orgán sociálně právní ochrany dětí o vyjádření k formě a obsahu přípravy mladistvého na budoucí povolání, podílí se na výběru odsouzených k zařazení do práce, vzdělávání a rekvalifikace,

f) zúčastňuje se aktivně jednání poradních orgánů ředitele věznice včetně poradny drogové prevence (odborných komisí), předkládá odborná stanoviska k přeřazování odsouzených v rámci vnitřní diferenciaci, v návaznosti na změny v chování a jednání jemu svěřených odsouzených navrhuje umístění odsouzených do krizového, výstupního, specializovaného oddělení, oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením a do bezdrogové zóny. Podílí se na rozhodování o zařazení odsouzených do seznamu objektů možného napadení či ohrožení a vytypování konfliktních a psychicky labilních odsouzených,

g) spolupodílí se na zkoumání příčin vzniku mimořádných událostí ve vztahu k vězněným osobám a navrhuje ze sociálního hlediska příslušná opatření, vedoucí k jejich řešení, prevenci a eliminaci,

h) podílí se na návrhu k rozhodování o udělení přerušování výkonu trestu, povolování volného pohybu mimo věznici, dočasného opuštění věznice, účasti odsouzených na akcích mimo věznici, návštěv bez zrakové či sluchové kontroly a přeřazování odsouzených do jiného typu věznice nebo jejich přemístění,

i) podílí se na zpracovávání konkrétních programů zacházení jednotlivých odsouzených, na vyhodnocování jejich úspěšnosti a na navrhování změn programu zacházení,

j) podílí se na zpracování průběžného hodnocení programu zacházení a hodnocení zasílaných věznicí příslušným orgánům,

k) podává, v souladu s příslušnými předpisy, návrh výše sociální výpomoci při výstupu z výkonu trestu.

Úkoly sociologa

(1) Sociolog je odborný zaměstnanec oddělení, který zajišťuje analytickou a poradenskou činnost na úseku personální práce, výkonu trestu a vnějších vztahů v rámci dislokace věznice.

(2) Sociolog je přímo podřízen vedoucímu oddělení.

(3) Sociolog je odborným poradcem ředitele věznice v sociologických aspektech výkonu trestu, a to z hlediska všech zúčastněných (zaměstnanců, vězněných osob a osob vně věznice).

(4) Sociolog plní při práci s odsouzenými samostatně a tvůrčím způsobem zejména tyto úkoly

a) provádí průběžné i cílené sledování a analýzu sociálních vztahů mezi odsouzenými, se zaměřením na neformální struktury odsouzených, mezi odsouzenými a zaměstnanci a mezi zaměstnanci, zjišťuje úroveň spolupráce vybraných zástupců odsouzených a zaměstnanců,

b) zjišťuje potřebné demografické údaje a na základě sociometrického šetření analyzuje souvislosti těchto dat s dalšími sociologickými daty, zpracovává metodiku a kritéria hodnocení členů pracovních týmů a skupin odsouzených, zaměřuje se na celkovou úroveň komunikace ve věznici a vede relevantní statistiku,

c) zjišťuje souvislosti výsledků své analytické a poradenské činnosti v oblasti sociální atmosféry ve věznici mezi odsouzenými s cílem zkvalitnění zacházení s odsouzenými a podmínek výkonu trestu,

d) podílí se, v rámci celkové koncepce zacházení s odsouzenými, na zpracovávání projektů pro jednotlivé kategorie odsouzených při zachování zásad vnější a vnitřní diference, na tvorbě skladby programů zacházení a jednotlivých speciálně výchovných aktivit,

e) vede osobně podle svého odborného zaměření jednu průběžnou aktivitu programu zacházení z oblasti speciálních výchovných aktivit, a zajišťuje k tomu nezbytnou dokumentaci. Sleduje kvalitu účasti odsouzených v programu zacházení a změny v jejich chování, přičemž vhodné změny podněcuje a upevňuje,

f) zúčastňuje se aktivně jednání poradních orgánů ředitele věznice včetně poradny drogové prevence (odborných komisí), podává odborná stanoviska k přefazování odsouzených v rámci vnitřní diference, v návaznosti na změny v chování a jednání odsouzených navrhuje jejich umístění do krizového, výstupního, specializovaného oddělení, oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením a do bezdrogové zóny. Podílí se na rozhodování o zařazení odsouzených do seznamu objektů možného napadení či ohrožení a vytypování konfliktních a psychicky labilních odsouzených,

g) podílí se na zkoumání příčin vzniku mimořádných událostí a navrhuje příslušná opatření k jejich řešení, předcházení a eliminaci ze sociologického hlediska, na rozhodování o zařazení odsouzených do seznamu objektů možného napadení či ohrožení jiného druhu, vytypování konfliktních a psychicky labilních odsouzených,

h) podílí se na zpracovávání průběžného hodnocení programu zacházení odsouzených a hodnocení zasílaných věznicí příslušným orgánům, na návrhu ubytování jednotlivých skupin a kategorií odsouzených, popřípadě jednotlivých odsouzených.

Úkoly vychovatele

(1) Vychovatel je členem týmu, jehož základním úkolem je komplexní výchovná, vzdělávací, diagnostická a preventivní činnost zaměřená na celkový rozvoj osobnosti a na socializaci, resocializaci a reedukaci včetně cílených opatření k optimalizaci vzdělávacího procesu odsouzených a realizaci protidrogové prevence v rámci věznice. Vychovatel je metodicky usměřňován speciálním pedagogem a je podřízen vedoucímu oddělení.

(2) Vychovatel plní při práci s odsouzenými samostatně a tvůrčím způsobem zejména tyto úkoly

a) zná osobně a pedagogicky usměřňuje jemu svěřené odsouzené, zná sociální vztahy a skupinovou atmosféru v přidělené skupině,

b) zúčastňuje se aktivně jednání poradních orgánů ředitele věznice (odborných komisí) a veřejného zasedání soudu projednávajícího podmíněné propuštění nebo přeřazení odsouzeného do jiného typu věznice,

c) vede osobní karty odsouzených, provádí průběžné zápisy postihující probíhající naplňování účelu výkonu trestu u odsouzeného,

d) podílí se na hromadně organizovaných akcích, dbá na kázeň odsouzených, na pořádek a upravenost ubytovacích prostor a motivuje odsouzené k přiměřené estetické úpravě,

e) realizuje svěřenou kázeňskou pravomoc, zpracovává návrhy na přerušení výkonu trestu, povolování volného pohybu mimo věznici, dočasného opuštění věznice, účasti odsouzených na akcích mimo věznici, návštěv bez zrakové či sluchové kontroly a přeřazování odsouzených do jiného typu věznice nebo jejich přemístění, podílí se na výběru odsouzených k zařazení do práce,

f) zná odsouzené mající sklony k sebepoškozování, útekům, odsouzené vytypované jako možné objekty napadení nebo možné pachatele násilného jednání, odsouzené, kteří jsou vyšetřováni nebo obžalováni z další trestné činnosti, a ty, jimž by měl být nařízen další nepodmíněný trest odnětí svobody nebo přeměněn trest podmíněný na nepodmíněný, vytypovává odsouzené s aktuálními psychickými problémy a upozorňuje na ně odpovědné zaměstnance věznice,

g) podílí se na zkoumání příčin vzniku mimořádných událostí a navrhuje příslušná opatření k jejich řešení, předcházení a eliminaci,

h) spolupracuje s příslušníky vykonávajícími dozorní službu a předvádění odsouzených,

i) podílí se na zajištění organizačního chodu oddělení tím, že u svěřených odsouzených - vede početní a jmenný přehled, rozhoduje o jejich ubytování do jednotlivých ložnic nebo cel,

- zabezpečuje kontrolu korespondence odsouzených a uskutečňování telefonických hovorů,

- zabezpečuje realizaci práv odsouzených zejména na přijetí a odesílání korespondence a balíčků, na přijetí návštěv, provedení nákupů, vycházek a telefonických hovorů a k tomu vede příslušnou evidenci, vyjadřuje se k návrhu na přiznání a výši sociálního kapesného,

- zprostředkovává vyřizování žádostí, stížností a podnětů a styk odsouzených s ostatními zaměstnanci věznice, pravidelně organizuje shromáždění odsouzených za účelem projednávání otázek souvisejících s jejich životem ve věznici,

- navštěvuje pravidelně pracoviště svěřených odsouzených s cílem zajištění potřebné spolupráce s mistry při komplexní realizaci zacházení,

- zabezpečuje přístup odsouzených k právním předpisům upravujícím výkon trestu a k vnitřnímu řádu věznice,

- předkládá požadavky na materiálně technické vybavení ubytovacích prostor, zabezpečení chodu jemu svěřeného úseku a na odstraňování zjištěných závad a nedostatků,

- realizuje v příjmovém oddělení poučení odsouzených o právech a povinnostech podle zákona, vyhlášky a seznamuje je s vnitřním řádem věznice, organizačně zajišťuje proškolení odsouzených z předpisů o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci, o požární ochraně a hygienických zásadách, zabezpečuje příslušné podklady pro dispečerské hlášení, zaznamenává chování a jednání odsouzených do osobní karty včetně upozornění na eventuální specifiku osobnosti odsouzeného,
- zpracovává v nástupním oddělení ve spolupráci s odbornými zaměstnanci plán instruktážních a zájmových aktivit tohoto oddělení a podílí se na jejich realizaci, provádí poučení odsouzených o právech a povinnostech podle zákona, vyhlášky a seznamuje je s vnitřním řádem věznice, organizačně zajišťuje proškolení odsouzených z předpisů o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci, o požární ochraně a hygienických zásadách, připravuje podklady pro jednání odborné komise, zaznamenává chování a jednání odsouzených do osobní karty včetně upozornění na eventuální specifiku osobnosti odsouzeného.

Úkoly vychovatele-terapeuta

(1) Vychovatel-terapeut je odborný zaměstnanec oddělení, který realizuje individuální a skupinové terapie.

(2) Vychovatel-terapeut je přímo podřízen vedoucímu oddělení.

(3) Vychovatel-terapeut je metodicky usměřován psychologem.

(4) V rámci celkové koncepce zacházení s odsouzenými se podílí na zpracování projektů pro jednotlivé kategorie odsouzených při zachování zásad vnější a vnitřní diferenciaci, na tvorbě skladby programu zacházení a jednotlivých speciálních výchovných aktivit.

(5) Vychovatel-terapeut plní při práci s odsouzenými samostatně a tvůrčím způsobem zejména tyto úkoly

a) volí adekvátní obsah, formy, metody a přístup ke specifickým kategoriím odsouzených,

b) realizuje individuální a skupinové zacházení s odsouzenými, jeho práce má terapeutický charakter,

c) vede osobně nejméně tři speciální výchovné aktivity programů zacházení, rozložené podle potřeby v průběhu celého týdne včetně dnů pracovního volna a klidu,

d) sleduje kvalitu účasti odsouzených v programu zacházení a změny v jejich chování, informuje vychovatele a psychologa o důležitých skutečnostech,

e) podílí se v rámci své odbornosti na zpracovávání průběžného hodnocení programu zacházení odsouzených a hodnocení zasílaných věznicí příslušným orgánům,

f) spolupodílí se na zkoumání příčin vzniku mimořádných událostí ve vztahu k vězněným osobám a navrhuje ze sociálního hlediska příslušná opatření vedoucí k jejich řešení, prevenci a eliminaci.

Úkoly pedagoga volného času

(1) Základním úkolem pedagoga volného času je realizace individuální a skupinové, zájmové a sebeobslužné, eventuálně podle odbornosti a kvalifikace i terapeutické, zejména rukodělné, sportovní a kulturní činnosti s odsouzenými.

(2) Pedagog volného času je přímo podřízen vedoucímu oddělení.

(3) Pedagog volného času je metodicky usměřňován speciálním pedagogem.

(4) Pedagog volného času plní při práci s odsouzenými samostatně a tvůrčím způsobem zejména tyto úkoly

a) podílí se na přípravě a realizaci zacházení s odsouzenými,

b) vede osobně nejméně čtyři průběžné aktivity programů zacházení, rozložené v celém průběhu týdne, včetně dnů pracovního volna a klidu,

c) organizuje a realizuje pro odsouzené ve spolupráci s ostatními zaměstnanci oddělení hromadné akce volnočasového charakteru,

d) sleduje kvalitu účasti odsouzených v programu zacházení a změny v jejich chování, informuje ostatní zaměstnance o důležitých skutečnostech,

e) podílí se v rámci své odbornosti na zpracovávání průběžného hodnocení programu zacházení odsouzených a hodnocení zasílaných věznicí příslušným orgánům,

f) spolupodílí se na zkoumání příčin vzniku mimořádných událostí ve vztahu k vězněným osobám a navrhuje příslušná opatření, vedoucí k jejich řešení, prevenci a eliminaci.

(5) Pedagog volného času vede sklad potřeb k rukodělné, sportovní, kulturní a sebeobslužné činnosti.

Vyhodnocení realizace programů zacházení odsouzených s dohledem ve Věznici Břeclav za období kalendářního roku 2009

Název aktivity PZ	Vedoucí aktivity PZ	Aktuální účast vězňených osob na programech zacházení								
		odd. A		odd. B	odd. C	odd. D	odd. E		odd. F	průměrná účast v % za rok
		SOVT ostraha	SOVT ostraha	obvinění	ostraha	dohled	dohled bezdrog.	dohled výstupní	SOVT dohled	
APA (aplikované pohyb. aktivity)	Mgr. B.							1	12	76
Sportovní kroužek - dohled	Mgr. B.					12	4	2		55
Kroužek PC - dohled	PhDr. Č.					24	3	3	3	84
Kondiční cvičení - dohled	PhDr. Č.					25	3	2	8	94
Kondiční cvičení - dohled TJ	Bc. Ď.					10	3	2	2	65
Pracovní terapie - dohled	Bc. Ď.					28	4	5	18	100
Sociální komunikace - SOVT dohled	Bc. Ď.								6	64
Fotografický kroužek - dohled	Mgr. F.					14	3	3	4	50
Výuka ČJ a matematiky - dohled	Mgr. F.					5	2	2	1	82
Psychosociální poradenství - dohled	PhDr. K.							4		32
Psychosociální terapie - dohled	PhDr. K.						6	5		63
Psychosociální výcvik a soc.pr.porad.	o.z. Š.					5	5	5		67
Zahradnický kroužek - dohled	o.z. Š.						1		3	96
Akvaristika - dohled	Bc. M.					2	2	1	1	97
Psaní všemi deseti - dohled	Bc. M.					1		1		98
Čtenářský kroužek - dohled	Bc. V.					20	5	2	10	87
Sociálně pr. poradenství - pohovory	o.z. Š.					161	39	77	97	
Krizová intervence - pohovory	PhDr. K.					104	120	94	62	

Příloha č. 11

DEN	08:00 - 10:00	10:00 - 11:00	12:00 - 13:00	13:00 - 14:00	14:00 - 15:00	15:00 - 16:00	17:00 - 18:00	18:00 - 19:00	19:00 - 20:00	20:00 - 21:00	21:00 - 22:00
Pondělí	Čtenářský kroužek (spec.ped. Bc. V., 09:00-11:00 - knihovna BV)		Pohybové aktivity (vych. Mgr. B., 08:00-12:00, prostory PZ odd. F)				Kondiční cvičení (vych. PhDr. Č., PZ odd. D, 14:00 - 15:00, 18:30-19:30 monitorováno-dohled dozorce)				
	Kondiční cvičení (vych. PhDr. Č., PZ odd. D, 10:00 - 11:00, monitorováno-dohled dozorce)		Rukodělné práce (vych. Bc. M., 09:00-11:00, rukodělná d.)				Volnočasový program, sebeobslužné činnosti (dle pokynů specialistů VT, dozorců a vychovatele)				
Úterý			Sociální komunikace (PVČ Bc. Ď., 13:00-14:00, odd. F)				Fotografický kroužek (spec.ped. Mgr. F., 17:00-19:00, učebna PC odd. D)		Volnočasový program, sebeobslužné činnosti (dle pokynů specialistů VT, dozorců a vychovatele)		
			Akvaristika (vych. Bc. M., 13:00-14:30, KM odd. D)								
Středa	Pastorační činnost - skupina, odd. D,F (kaplan Mgr. B., 10:00-11:00, KM odd. F)		Pohybové aktivity (vych. Mgr. B., 13:30-15:30, prostory PZ, mimo věz.)				Volnočasový program, sebeobslužné činnosti (dle pokynů specialistů VT, dozorců a vychovatele)				
							Kondiční cvičení (PVČ Bc. Ď., 13:00-15:00 - TJ Loko Břeclav)				
Čtvrtek	Zahradkářský kroužek (soc.pr. o. z. Š., 09:00-11:00, nádvoří věznice)		Sociální komunikace (PVČ Bc. Ď., 13:00-14:00 - odd. F)				Individuální práce s mladými ods. (spec.ped. Mgr. F., 17:00-18:00, ateliér, PZ)		Volnočasový program, sebeobslužné činnosti (dle pokynů specialistů VT, dozorců a vychovatele)		
	Kondiční cvičení (vych. PhDr. Č., PZ odd. D, 10:00 - 11:00, monitorováno-dohled dozorce)		Pracovní terapie (PVČ Bc. Ď., 08:00-11:00)								
			Psaní všemi deseti (vych. Bc. M., 09:00-10:00, Ateliér)								
Pátek	Sociálně právní poradenství (soc.prac. o. z. Š., 09:00-11:00 - dle žádostí odsouzených - kancelář vychovatele)		Kroužek PC (vych. PhDr. Č., 13:00-14:30, učebna PC)				Volnočasový program, sebeobslužné činnosti (dle pokynů specialistů VT, dozorců a vychovatele)				
Sobota	Generální úklid (08:30-11:00, pracovní terapie)		Volnočasový program, sebeobslužné činnosti (dle vnitřního řádu oddělení, sledování TV, DVD, individuální zájmová činnost dle návrhů ods. a pokynů specialistů VT, dozorců a vychovatele)								
	Kondiční cvičení (vych. PhDr. Č., PZ odd. D, 10:00 - 11:00, monitorováno-dohled dozorce)		Kondiční cvičení vych. PhDr. Č., PZ odd. D, 14:00-15:00, monitorováno - dohled dozorce)								
Neděle	Sportovní kroužek (míčové hry, posilovna, 08:00-11:00, TJ Loko Břeclav)		Volnočasový program, sebeobslužné činnosti (dle vnitřního řádu oddělení, sledování TV, DVD, individuální zájmová činnost dle návrhů ods. a pokynů specialistů VT, dozorců a vychovatele)								
	Kondiční cvičení (vych. PhDr. Č., PZ odd. D, 08:00 - 09:00, monitorováno-dohled dozorce)		Kondiční cvičení (vych. PhDr. Č., PZ odd. D, 14:00-15:00, monitorováno - dohled dozorce)								

Zaměstnávání vězňů osob ve
vězeňských areálech i s prostorách
zaměstnavatele

Volné výrobní prostory:

VS ČR disponuje volnými
výrobními prostory ve věznicích:

Heřmanice
Horní Slavkov
Kynšperk
Odolov
Opava
Pízeň
Příbram
Rýnovice
Valdice
Všehrady

**Vězeňská služba ČR
nabízí podnikatelům
zajímavou pracovní
sílu a podnikatelské
prostory**

Příklady pracovních kapacit:

**kovovýroba,
likvidace odpadů,
kompletace propagačních
materiálů, kompletace
elektrovýrobků,
balení výrobků,
sklářská bižuterní výroba,
výroba palet,
lepení obálek a podobně
další jednoduché dělnické
práce...**

Kontakty na jednotlivé organizační jednotky VS ČR a generální ředitelství VS ČR jsou k dispozici na www.vscr.cz. Na webových stránkách VS ČR v rubrice inzerce, nabízí VS ČR volné kapacity pro zaměstnávání vězňů k pronajmutí.

Kontakt
Vězeňská služba České republiky
Ekonomický odbor
Soudní 1672/1a,
P.O.Box 3,14067 Praha 4
tel.: 244 024 111
<http://www.vscr.cz>
e-podatelna@grvs.justice.cz

Věznice a vazební věznice v ČR

**Pro podnikatele je pracovní síla
odsouzených osob zajímavá zejména z
těchto důvodů:**

Konečná cena práce

jednoho odsouzeného činí 6 030,- Kč/měsíc

Zaměstnavatel nehradí :

- nemocenskou
- dovolenou
- státní svátky
- odchoďné
- mzdu, když odsouzený nepracuje (odstávky výroby)

VS ČR zajišťuje :

- Kompletní mzdovou agendu
- Pracovní oděv a pomůcky

VS ČR nabízí :

- Spolupráci v objektech věznic
- Spolupráci mimo věznice
- Partnerství v dotacích EU

Kontakt
Vězeňská služba České republiky
Ekonomický odbor
Soudní 1672/1a,
244 024 111
P.O.Box 3,14067 Praha 4
<http://www.vscr.cz>
e-podatelna@grvs.justice.cz

**Přehled pracovišť a funkcí
vnitřní režie Věznice Břeclav**

P.č.	Název pracoviště	Název funkce	Počet zařazených odsouzených	Velikost úvazku
1.	Vězeňská kuchyně	vedoucí směny	2	plný
		kuchař přídávkař	2	plný
		kuchař přílohař	2	plný
		kuchař dietář	2	plný
		umývač nádobí	4	poloviční
2.	Závodní kuchyně	kuchař	1	plný
		pom. kuchař- číšník	1	plný
		umývač nádobí	2	plný
3.	Škrabka brambor a prádelna	umývač nádobí	2	poloviční
4.	Sklad intendantu	skladník	2	plný
5.	Zámečnická dílna	zámečnick	1	plný
		zámečnick - svářeč	1	plný
		zedník	1	plný
6.	Dílna elektro	elektrikář	1	plný
7.	Chodbaři odd. A, B, C	chodbař	5	poloviční
8.	Úklid administrativní budovy	uklízeč	2	plný
9.	Úklid budovy věznice	uklízeč	1	poloviční
10.	Kotelna a výměňková stanice	kotelník	2	plný
11.	Knihovna	knihovnick	1	plný
12.	Chodbaři odd. D, E, F	chodbař	4	poloviční
13.	Střihárna vlasů	pánský kadeřník	1	poloviční
Celkem			40	

Vězeňská služba České republiky Věznice Břeclav

Vážení podnikatelé,

obracíme se na Vás se zajímavou nabídkou. **Vězeňská služba ČR, Věznice Břeclav, Za bankou 3087/3, Břeclav** nabízí Vaší firmě možnost zaměstnat odsouzené muže, kteří vykonávají trest odnětí svobody ve Věznici Břeclav. Jedná se o odsouzené zařazené do věznice s dohledem, kteří spáchali méně závažné trestné činy.

Odsouzení jsou vhodní k zařazení jako pomocní pracovníci, manipulační dělníci, uklízeči, údržbáři či pracovníci v zemědělské výrobě, tedy jako nekvalifikovaná práce. Pokud je odsouzený zařazen na práci, kde je potřebné vyučení v oboru, pak jako kvalifikovaná práce.

Odměňování osob pracujících ve výkonu trestu odnětí svobody se řídí Nařízením vlády č. 365/1999 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených osob zařazených do zaměstnání ve výkonu trestu odnětí svobody.

Cena práce odsouzeného:

- nekvalifikovaná práce

4 500,- Kč + 9% zdr. poj. + 25% soc. poj. + 5% finanční přírážka = 6 331,50 Kč

- kvalifikovaná práce

6 750,- Kč + 9% zdr. poj. + 25% soc. poj. + 5% finanční přírážka = 9 497,25 Kč

Některé aspekty zaměstnávání vězňených osob

- **Zdravotní a sociální pojištění odvádí za odsouzené vězňice.**
- **Vězňice zajišťuje kompletní mzdovou agendu.**
- **Organizace nehradí nemocenskou, dovolenou, státní svátky, odchodné a odměnu za práci, když odsouzený nepracuje (odstávka výroby).**
- **Pracovní doba a přestávky v práci se řídí dle zákoníku práce.**

- Organizace se zavazuje plnit povinnosti zaměstnavatele a to: vybavit odsouzené potřebnými osobními ochrannými pracovními prostředky, zajistit potřebné proškolení odsouzených k výkonu práce, zajistit podmínky pro bezpečnost, hygienu a ochranu zdraví při práci v rozsahu stanoveném právními předpisy.
- Organizace zajišťuje odvoz odsouzených na pracoviště a jejich řádný návrat, v případě, že je pracoviště mimo Břeclav, či více vzdálené od Věznice. Jinak odsouzení chodí do práce sami.
- Organizace provádí dohled nad odsouzenými svým pracovníkem, který bude věznicí poučen o pravidlech styku s odsouzenými.
- Organizace umožní vstup pracovníků věznice do prostorů, kde budou odsouzení vykonávat pracovní činnost, za účelem kontroly těchto odsouzených a kontroly bezpečnosti práce.
- Organizace zajistí stravování odsouzených na pracovišti, přičemž věznice uhradí za každý odebraný oběd částku 19,- Kč (včetně DPH), případně večeři 15,- Kč a to na základě vystavené faktury.

Dále nabízíme k využití menší pracovní prostory v areálu Věznice, vhodné k drobné rukodělné práci odsouzených, například balení a kompletace výrobků, kompletace propagačních materiálů, či dalších jednoduchých prací.

Kontakt

referent zaměstnávání vězněných osob, Věznice Břeclav, telefon 519 368 109

Dotazník pro odsouzené muže umístěné ve věznici s dohledem
(určeno pro výzkumné účely)

- 1) Kolik je Vám let? 20 - 29 let 30 - 44 let 45 - 64 let 65 let a více
- 2) Byl jste před nástupem výkonu trestu zaměstnán? ano ne
- 3) S kým jste bydlel před nástupem výkonu trestu? s rodinou sám
- 4) Byl jste přeřazen z přísnějšího do mírnějšího typu věznice (dohledu)? ano ne
- 5) Jste v nejmírnějším typu věznice (dohledu) spokojen?
a) ano
b) ne, proč?
.....
.....
- 6) Který z programů zacházení považujete za nejpřínosnější k přípravě na propuštění?
.....
.....
- 7) Který z dalších programů zacházení byste v nabídce věznice uvítal?
.....
.....
- 8) Plní programy zacházení s odsouzenými v průběhu výkonu trestu „svůj účel“?
a) ano
b) ne, proč? - náměty a doplnění
.....
.....
- 9) Je dán ve věznici dostatečný prostor k extramurálním aktivitám mimo věznici (praktický nácvik sociálních dovedností, návštěva kulturních, sportovních akcí, návštěvy s rodinou ap.)?
a) ano
b) ne, proč? - náměty a doplnění
.....
.....
- 10) Využijete možnosti sociálně právního poradenství před propuštěním z výkonu trestu?
a) ano, v jaké oblasti?
.....
b) ne
- 11) Považujete přípravu před propuštěním z výkonu trestu za dostačující?
a) ano
b) ne, proč? - náměty a doplnění
.....
.....

12) Udržujete kontakt se svou rodinou?
a) ano, jaký?
b) ne, proč?

13) Kdo Vás ve výkonu trestu nejvíce podporuje (a pomáhá)

14) Vráťte se k Vaší rodině po propuštění ze současného výkonu trestu?
a) ano
b) ne, kam půjdete?
c) nevím

15) Máte zajištěno zaměstnání po propuštění ze současného výkonu trestu?
ano ne nebudu pracovat

16) Pokud „ano“, kdo Vám pomáhal zprostředkovat zaměstnání?

17) Po propuštění z výkonu trestu se o pomoc obrátím na

18) Má Vaše rodina v rámci výkonu trestu pozitivní vliv na Vaše chování a jednání?
(Váš názor)

.....
.....
.....

19) Pokud jste byl již ve výkonu trestu, můžete krátce srovnat současnou situaci ve výkonu trestu s předcházejícím výkonem trestu z pohledu volnočasových aktivit.

.....
.....

20) Byl jsem spravedlivě odsouzen z důvodu mé trestné činnosti? ano ne

21) Nyní napište první slovo, které se Vám po vyplnění dotazníku vybavilo

Děkuji Vám za vyplnění tohoto dotazníku a přeji hezký zbytek dne.

Složení odsouzených podle délky uloženého trestu ve Věznici Břeclav

	Stav ke dni provádění výzkumu		
	Muži	Celkem	%
do 3 měsíců	0	0	0,00%
od 3 do 6 měsíců	3	3	4,41%
od 6 do 9 měsíců	3	3	4,41%
od 9 měs. do 1 roku	4	4	5,88%
od 1 do 2 roků	9	9	13,24%
od 2 roků do 3 roků	14	14	20,59%
od 3 roků do 5 roků	20	20	29,41%
od 5 roků do 7 roků	7	7	10,29%
od 7 do 10 roků	6	6	8,82%
od 10 do 15 roků	2	2	2,94%
Celkem	68	68	100,00%

Složení odsouzených podle délky uloženého trestu ve Věznici Rapotice

	Stav ke dni provádění výzkumu		
	Muži	Celkem	%
do 3 měsíců	2	2	4,26%
od 3 do 6 měsíců	2	2	4,26%
od 6 do 9 měsíců	2	2	4,26%
od 9 měs. do 1 roku	2	2	4,26%
od 1 do 2 roků	4	4	8,51%
od 2 roků do 3 roků	15	15	31,91%
od 3 roků do 5 roků	12	12	25,53%
od 5 roků do 7 roků	6	6	12,77%
od 7 do 10 roků	2	2	4,26%
od 10 do 15 roků	0	0	0,00%
Celkem	47	47	100,00%